

Praznik aktivnega slovenstva

Iz leta v leto se vrača spomin slovenskega naroda k začetku osvobodilne vojne in revolucije. Letos praznujemo dan vstaje, 22. julij, že dvainštiridesetič. Zelo trdoživa je sila spomina, ki nam spet in spet kliče pred oči čas, ko so morečo gluhoto okupacije pretrgali prvi streli partizanskih pušk. Takrat, v juliju 1941, so borci Molniške in Rašiške čete ter borci mnogih manjših partizanskih skupin v Sloveniji začeli organiziran oborožen boj proti fašističnim nasilnikom, ki so razkosali in podjarmili z vso Jugoslavijo vred tudi našo ožjo, narodno domovino.

Dan vstaje praznujemo zato, ker je to rojstni dan »aktivnega slovenstva«. S tem pojmom, vnesenim v temeljne točke svojega programa, je Osvobodilna fronta označila stremiljenje po preobratu v značaju slovenskega naroda. Ko je spregovorilo orožje, je bil to znak, da se je zapisana programska črka prevrednotila v dejanje; da je dolgoletno delo KPJ in še zlasti delo počebinske KPS med množicami slovenske ljudske fronte obrodilo sad; da so Speransove vizije začele dobivati potrdilo; da so stoletne sanje o zvezi jugoslovanskih narodov – izneverjene v versailleski tvorbi – v uporniškem nastopu Tita in njegove prenovljene partije naposled zadobile stvarno podlago.

Potrebna je bila neizrekijiva moralna moč, da je poldrug milijon Slovencev začel oboroženi boj proti fašistični pošasti. Upor se je začel v času, ko je bil Hitler strli domala vse evropske države, osvojil nebo nad Britanijo, prodiral k Suez in so njegove tankovske armade gazile prek milijonov trupel v osrčje Sovjetske zveze. V tistem hudem trenutku so Slovenci kar naenkrat nehali biti nejunaki, hlapčevski, lojalni, katoliško pacifistični narod. Akcije prvih partizanskih čet so odprle in zapečatile značajsko spremembo, ki je v poznejših štirih letih krvavega boja do temeljev pretresla našo narodno bit.

Vemo, kako se je »aktiviranje slovenstva« nadaljevalo po letu 1945; do kod je seglo v času obnove in prvih petleth; kako silen nov vzgib je dobilo po resoluciji informbiroja. Vemo, do kolikšnih globin je to aktiviranje presnovalo tkivo našega naroda v desetletjih, ko sta se razmahnila socialistično samoupravljanje in socialistična demokracija ter nas je gnala naprej Titova politika neuvrščenosti. Odpri smo se svetu, postali svobodna, neodvisna, suverena republika znotraj SFRJ; z jugoslovanskimi narodi in narodnostmi nas je vseskozi vezalo neporušljivo bratstvo. Veliko razlogov smo imeli, da smo začeli pozabljati svojo predrevolucijsko majhnost.

Če se vsega tega zavedamo, nam bo mogoče v sebi zbrati moč, da bomo premagali sedanje stiske, ki nas grozijo potisniti nazaj – v odvisnost in nesvobodo. Ne kaže nam kaj dosti ugrabiti, po čigavi neposredni krivdi smo zabredli v te mizerije, temveč zavihati rokave, napeti vso silo rok in uma ter storiti vse, da se pretolčemo iz obroča, v katerega nas zažema stari sovražnik kapitalizem. Prebili bomo ta obroč, če bomo ne le v besedah, marveč z dejanji potrdili, da ohranjamo vzor aktivnega slovenstva, katerega je za vse čase in razmere vzpostavila vstaja leta 1941.

Zdaj nam ne gre za narodov fizični obstanek, ki bi ga bilo treba reševati s puško v roki. Vendar gre spet za vojno, za tiste vrste vojno, ki jo je imel v mislih Boris Kraigher, ko je leta 1964 oklical prvo gospodarsko reformo. V sedanji vojni ne bo tekla kri, teči pa bodo morali neusahljivi potoki ustvarjalnih naporov in odpovedi. Kos jim bomo, če bomo obudili v sebi enako moralno moč, kakor smo jo morali prebuditi leta 1941. Kakor smo morali takrat premagati svojo značajsko upognjenost, tako bomo morali danes otrebiti z osebnosti naroda srobot sebičnosti, gmotnega pridobitništva, malikovanja predmetov, porabniške miselnosti, uživanja, oportunizma – kar vse se je v nas nakopičilo v štiridesetih letih, ko smo gradili svoj novi svet, ne kako nezavedno in mimogrede.

Brez tega procesa očiščenja in vrnitve k moralnim vzorom Osvobodilne fronte se ne bomo mogli izviti iz sedanje stiske. Proces premene ne bo ne lahak ne kratak. Zahteval bo stanoviten boj prav tistih družbenih sil, ki so sprožile revolucionarno spremembo v dneh fašistične okupacije. Terjal bo tudi, da se v vsakem posamezniku razreši kriza zavesti enako tvorno, kakor se je razrešila ob zori naše revolucije.

Zvone Kržišnik

Ob 22. juliju – dnevu vstaje slovenskega naroda čestitamo vsem borcem in aktivistom narodnoosvobodilnega boja!

RO ZZB NOV Slovenije
RK ZRVS Slovenije
Uredništvo TV-15

Umrli je narodni heroj Rado Pehaček

opravljaj vrsto poveljniških dolžnosti. Sodeloval je v številnih spopadih s sovražnikom in se pri tem odlikoval z iznajdljivostjo in junaštvom. Po kapitulaciji Italije je postal komandant 18. divizije, julija 1944 pa načelnik štaba 7. korpusa. Zatem je postal komandant jugoslovanske baze v Bariju in na tej dolžnosti je ostal do osvoboditve.

Njegovi soborci se ga spominjajo kot krhkega in nizke rasti, vendar so bila njegova povelja jasna in kratka. Vedno je znal trezno razmišljati in pravilno odločati.

Po vojni je Rado Pehaček opravljal vrsto odgovornih dolžnosti. Vodil je naše vojaške in diplomatske misije v Trstu, nato je odšel v Avstrijo, kjer je prav tako vodil našo misijo. Leta 1949 je bil nekaj časa v drugi upravi generalštaba, že naslednje leto pa je vodil našo misijo v Berlinu.

V letih 1951 pa do 1953 je obiskoval višjo vojaško akademijo v Beogradu. V našem glavnem mestu je ostal do leta 1960 in opravljal pomembne naloge v JLA. Leta 1960 je postal poveljnik ljubljanskega območja in ostal na tej dolžnosti do 1966. leta. Nato se je vrnil v Beograd in tam ostal do upokojitve 1974. leta.

Tako kot je bil aktiven družbenopolitični delavec med službovanjem, je ostal delaven tudi po upokojitvi. Bil je član vodstva SZDL Slovenije, član sveta federacije, član predsedstva RO ZZB NOV Slovenije in drugih organizacij in društev.

Za njegovo neutrudno delo se mu je naša družba oddolžila z več odlikovanji. Rado Pehaček je bil nosilec partizanske spomenice 1941. Za narodnega heroja so ga razglasili 27. novembra 1953. Ljubljana pa mu je 1977. leta podelila svoje največje priznanje – zlatega ilegalca.

Rodil se je 5. decembra 1913 v Ilirski Bistrici v uradniški družini. Po priključitvi Primorske Italiji se je oče z družino preselil v Logatec, kjer je kmalu umrl. Tako je za tri nepreskrbljene otroke morala skrbeti mama. Osnovno šolo je končal v Logatcu, gimnazijo v Ljubljani, kamor se je vozil vsak dan. Ob šoli je moral poprijeti za vsako delo in se je tako sam vzdrževal.

Vojaški rok je odslužil v šoli za rezervne oficirje v Goraždu. Po prihodu v Ljubljano se je vpisal na pravno fakulteto, ki je ni končal. Služboval je po raznih krajih, večkrat pa je bil tudi brez dela.

V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil med prvimi, bil je eden od organizatorjev. Sredi 1941. leta je bil član okrožnega odbora OF za Notranjsko, pa član okrožnega odbora za Vrhniko, tesne stike je imel z organizacijami OF na terenu od Rovt do Cerknice.

Petnajstega marca 1942 je odšel v partizane, ustanovil Logaško četo in postal njen prvi komandir. Do junija 1943, ko je postal načelnik prve operativne cone, je

Predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik je družini Pehaček poslal naslednjo sožalno brzojavko:

Nenadna izguba nam vsem dragega tovariša Rada Pehačka, hrabrega partizanskega komandanta, narodnega heroja, revolucionarja in izredno aktivnega in zaslužnega dolgoletnega družbenopolitičnega delavca naše organizacije nas je globoko prizadela. Ob nenadomestljivi izgubi plemenitega borca, komuniste in humanista prejmite iskreno sožalje Zveze združenj borcev NOV Slovenije.

Vroče poletje v Čadu

Gre vsekakor za politično in hkrati vojaško ne pa za navadno vročino saharskega podnebja. Zadnje čase je Čad, ta osrednja afriška dežela, spet na očeh velikega dela sveta, ne samo Afrike same.

Spet so se obnovili notranji boji, ki to deželo pretresajo že polnih 17 let. Vzrokov je cela kopica, od verskih nasprotij, etnične mešanice prebivalstva, socialnih razlik in podobno. Vendar bi kazalo poudariti, da so poglavitni vzrok in spodbujevalec že sedemnajstletne državljanske vojne v Čadu tuje vmešavanje, tuji posegi v notranje razmere in predvsem tuji apetiti po naravnem bogastvu Čada – dežela ima bogate zaloge urana – in po njegovem strateškem položaju v osrčju Afrike.

Tokrat se je začelo podobno kot ob vseh primerih notranjih nasprotij in oboroženih spopadov v preteklosti. Uporniške sile, ki jih vodi Goukouni Ouedei so napadle obstoječo oblast in vojsko sedanjega predsednika Habréa. Sprva so uporniki dosegali uspehe in vse je kazalo, da bodo prevzeli oblast v deželi, nakar se je vojna sreča spet obrnila v korist sedanje vlade. Vse to pa opozarja, da konca notranjih bojev še dolgo časa ne bo na obzoru. Vse preveč tujih sil se namreč posredno ali neposredno vmešava v notranje zdrahe in jih takorekoč vzpodbuja in omogoča z vnetim pošiljanjem orožja taj in oni strani.

Čad kot nekdanja francoska kolonija kajpada še vedno ohranja vlogo ene izmed možnih strateških in gospodarskih postojank Francije, zato ves povojni čas ni izgubil velike francoske pozornosti. Francija v sedanjem času sicer pred vsem svetom sveto zagotavlja, kako njena vojska pod nobenim pogojem ne bo storila na čadsko tla, vendar je francosko orožje še kako vidno udeleženo v sedanjih vojaških spopadih med vladnimi silami in uporniki.

Pa ne samo Francozi, tudi druge afriške, evropske in še druge sile ta čas vnovič budno spremljajo dogajanja v Čadu in od vsepovsod, iz Francije, iz Libije, iz Združenih držav Amerike, iz Egipta, Sudana, Zaira prihajajo opozorila, naj se drugi ne vmešavajo v notranje spore v Čadu, v resnici pa se vsi bolj ali manj vneto vmešavajo s tem, da podpirajo to ali ono stran, kjer pač pričakujejo večjo zaščito svojih interesov. Rekli smo že, da ne gre samo za strateški položaj Čada v osrčju Afrike, pač pa je zlasti privlačna ruda uran, ki ga ima Čad v izobilju. In prav pohlep po tej dragoceni rudnini je tisto, kar mami tuje sile in kar spodbuja notranje razprtije pod krinko verskih, etničnih, socialnih ali kakršnihkoli drugih notranjih nasprotij, če ne gre drugače pa podžigajo od zunaj osebna nasprotja med posameznimi čadskimi veljaki.

Američani so celo svoje satelite, ki krožijo nad zemljo, usmerili k opazovanju vsega, kar se dogaja v Čadu, da bi ili vsak hip na tekočem in po potrebi ustrezno ukrepali.

Kaže, da imajo vladne sile pod vodstvom Habréja vso podporo nekaterih afriških držav, še posebej Egipta, Sudana in Zaira. Med tistimi tujimi oziroma sosednimi državami, ki odkrito in izdatno podpirajo upornike, pa je zlasti severna sosedna Libija. Ta se je tudi v preteklosti pokazala kot vsestranska podpornica uporniških sil, saj so bili še ne tako dolgo časi, ko je Libija poslala celo svoje lastne čete na ozemlje Čada, da je z njimi vzdrževala pri življenju oblast upornikov. Po drugi strani pa si Libija lasti in tudi drži v svoji oblasti določen pas čadskega ozemlja ob svoji meji, kar kaže na trdoživost ostanke kolonialističnih navad. Ta pač čadskega ozemlja je prav tisti, kot ga je njega dni Francija kot kolonialna posestnica Čada odstopila Italiji, ki je imela v svoji kolonialni oblasti Libijo.

Se neka sila oziroma organizacija je, ki skuša – edina – tvorno posegati v razmere v Čadu. To je Organizacija afriške enotnosti. Še pred mesecem so afriške države priznale kot zakonito oblast v Čadu vladno Hissenea Habréa, ki je bila tudi s svojo delegacijo zastopana na 19. zasedanju Organizacije afriške enotnosti. Libijski predstavnik je tedaj demonstrativno zapustil sestanek afriških držav, mesec dni zatem pa so že izbruhnili nemiri v Čadu. Libijci so pred dobrim letom, ko so v notranji vojni zmagale vladne enote, odpeljali v Libijo voditelja upornikov Ouedeija, da bi ga spet v ugodnem trenutku poslali nazaj v Čad. Tokrat so mu pomagali zavzeti mesto Bardai na severu Čada, kjer je sestavil svojo vladno in začel vojno proti zakoniti vladi.

Sedemnajstletna notranja vojna v Čadu prav gotovo odkriva imperialistične težnje Libije, da bi svojo oblast razširila proti jugu. S tem pa nevarno dreza v interese zahodnih sil, zlasti Združenih držav Amerike, karima za neposredno posledico občasne nevarne napetosti med Libijo in Združenimi državami. Francija s svoje strani prav tako skuša z orožjem omogočiti Habréjevi vladi, da prepreči nakane Libije in njenih zaveznikov v Čadu.

Tako se notranji spori v Čadu vlečejo v nedogled in z vsakim dnem vse bolj ogrožajo razmere v velikem delu Afrike. Edina sila, ki si vztrajno prizadeva pomiriti stanje v Čadu in odpraviti vzroke sporov je Organizacija afriške enotnosti. Žal je dostikrat sama razcepljena zaradi nasprotij znotraj nje.

Drago Košmrlj

naš komentar

V družbi največjih

Gospodarski vestnik je tudi letos objavil seznam dvesto največjih delovnih organizacij v Sloveniji. Tokrat so ga pripravili že sedmič, sami pa ugotavljajo, da kakih posebnih primerjav ne morejo narediti. Sprememb v našem gospodarstvu je pač toliko, da je primerjanje na moč otežkočeno.

Pa vseeno se ob tem seznamu kaže nekoliko pomuditi, saj so nekatere ugotovitve, ki jih ponuja, zelo zanimive. Na vrhu ni prišlo do bistvenih sprememb. Lani je bila naša največja delovna organizacija kranjska Iskra Elektromehanika. Toda ta organizacija se je medtem razcepila in zdaj vodi jeseniška železarna, ki je v letu 1982 ustvarila 3.635,9 milijona dinarjev dohodka. Takoj za Jesenicami se je uvrstila Železarna Ravne, za njo pa Tovarna avtomobilov iz Maribora.

Slabo se očitno godi slovenskim gradbincem. Ingrad Celje je še leto poprej bil na 34. mestu, zdaj pa je zdrsel na 49. V letu 1982 je ta delovna organizacija ustvarila 1.271,6 milijona dinarjev dohodka. Nič bolje se ne godi Splošnemu gradbenemu podjetju Grosuplje in še nekaterim drugim.

Veliko bolje je s tekstilci. Čeprav smo pred leti menili, da na Slovenskem nimajo kakšne posebne prihodnosti, pa s svojim dobrim delom dokazujejo prav nasprotno. Tovarna oblačil Labod v Novem mestu je bila pred leti po velikosti na 155. mestu, zdaj pa se je pomaknila na 136.

Še bolj je napredovala industrija otroške konfekcije Jutranjka iz Sevnice, ki je s 190. prišla kar na 147. mesto.

Presenečajo tudi nekatere druge uvrstitve največjih. Industrija motornih vozil IMV iz Novega mesta je bila pred dvema letoma na 150. mestu, lani pa že na 69. Kljub obilnim težavam, ki so jih pestile in jih še pestijo. Če bi

bila sestavljena organizacija, bi bila podoba najbrž drugačna, tako pa je ustvarila skupaj kar 1.115,4 milijona dinarjev dohodka. IMV je lani število zaposlenih sicer zmanjšal, še vedno pa v tej veliki delovni organizaciji dela 5227 ljudi.

Tudi s piščanci so lani ustvarili velik dohodek. Gre za ptujsko Perutnino, ki se je s 101. prebila na 88. mesto. Ptujčani so dosegli 988.855 tisoč dinarjev dohodka in imeli blizu 1400 zaposlenih. Velik del dohodka so ustvarili na tujih trgih. Letos se pri izvozu zatika, ker zvezni izvršni svet tej delovni organizaciji ne poravnava obveznosti. Zato se mnogi bojijo, da Perutnina letos ne bo tako uspešna.

Napredoval je tudi Kompas. Ta turistična organizacija je bila do pred kratkim še v drugi polovici največjih, zdaj pa je na 92. mestu. Po velikosti uporabljenih poslovnih sredstev je sicer bolj v ozadju, dohodek pa ji je krepko porasel. Če bi sodili po teh podatkih, s turizmom pravzaprav ne bi smeli imeti prehudih preglavic. Toda kaj, ko marsikaj v turizmu ni odvisno od enega samega.

Nekaj podobnega bi lahko ugotovili za mariborsko Timo. Pravijo ji oskrbni center in se je na lestevici pomaknila proti vrhu. Dosegla je za 693.682 tisoč dinarjev dohodka. V kolikšni meri je bil zato Maribor z okolico bolj založen s hrano je težko reči, vsekakor pa je to eden od kazalcev, ki priča o vse večji skrbi za zadostne količine živil in drugega blaga.

Med 200 največjih v Sloveniji se je vrnilo 22 novih delovnih organizacij. Naj omenimo Inex Adrio Aviopro-met, ki ga doslej med največjimi še ni bilo. Zdaj se mu je to posrečilo, pa čeprav ima samo nekaj več kot 500 zaposlenih. Toda ta organizacija je lani ustvarila 802.341 tisoč

dinarjev dohodka. Na seznamu je tudi Mercatorjeva mednarodna trgovina, tu so Koteks Tobus iz Ljubljane, Riko iz Ribnice, mariborska Svila itn. Zato pa so nekateri družbo največjih morali zapustiti. Zanimivo je, da med njimi ni več skoraj nobenega gozdne gospodarstva. Pokazalo se je, da so te organizacije lani ustvarile precej manj dohodka in da jim nikakor ne gre več tako dobro kot nekdanj. Precej slabše gre tudi lesnopredelovalnim organizacijam v republiki. Savinja iz Celja se je znašla prav na koncu seznama, čeprav je še leto poprej zavzemala precej boljše mesto. Lesno-industrijsko podjetje LIP z Bleda je bilo na 134. mestu, zaj pa je na 179. Dokazov za tako trditvev pa je še več.

Očitno so se razmere na trgu v zadnjem letu precej spremenile. Če bi lahko primerjali letošnje ugotovitve s tistimi izpred pet ali še več let, bi najbrž ostrmeli, kajti marsikoga, ki je imel v našem gospodarstvu pomembno mesto, ni več med vodilnimi. In nasprotno, mnoge delovne organizacije so s svojo uspešno poslovno politiko prodrla krepko navzgor.

Če je to posledica boljšega gospodarjenja, je taka rast na vsak način zdrava. Kjer pa gre morda za posledico takšnega ali drugačnega administriranja, zgolj za neupravičeno navijanje cen in podobno, pa seveda o zdravi rasti ni mogoče govoriti.

Drugo leto se bo med največjimi v Sloveniji verjetno pripetilo še več sprememb, zakaj obdobje, v katerega prihajamo, bo zahtevalo od delovnih kolektivov izredne napore. Uspešni bodo samo tisti, ki se bodo obrnili k sebi in skušali izkoristiti vse notranje rezerve.

Darko Marin

Naloge SZDL pri gospodarski stabilizaciji Rešitev je v lastnih silah

V torek, 12. julija, je bila v Ljubljani 14. seja Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva. Osrednja točka dnevnega reda je bila namenjena uresničevanju politike družbenoekonomskega razvoja naše republike v letošnjem letu, predvidenim ukrepom in dejavnostim ter nadaljnjim nalogam SZDL pri tem.

Po uvodni besedi predsednika RK SZDL Franca Šetinca se je razvila razgibana razprava, v kateri je sodelovalo 21 govornikov. Njihove besede in misli so bile bolj usmerjene k nalogam, ki jih moramo v prihodnje uresničiti z največjo odgovornostjo, kot pa k letošnjim gospodarskim rezultatom. Po razpravi so delegati sprejeli ta stališča:

● Bistvenega pomena za izhod iz sedanjih skrajno resnih družbenoekonomskih razmer je mobilizacija vseh ustvarjalnih in delovnih sposobnosti vsakega posameznika in celotne družbe za čimbolj uspešno prilagajanje združenega dela realnim pogojem tega časa. Konferenca ni začrtala popolnoma novih nalog, ponovno je poudarila vse tiste najbistvenejše, ki smo si jih že zastavili v enotni frontni akciji subjektivnih socialističnih sil. Zato so še vedno aktualni dogovori in sklepi, ki so jih v zvezi z družbenoekonomskimi razmerami sprejele delegatske skupščine in družbenopolitične organizacije.

● Težave bomo presegali združeno in nosili bremena enakomerno. Razviti moramo zavestne mehanizme obrambe družbenih ciljev in sprejetih vrednot pri temeljnih subjektivnih. Pomembno je uveljavljanje vloge in odgovornosti delegatskih skupščin. Podpiramo odločnejše delovanje nadzornih ustanov družbe in njihovo usmerjanje k pojavom družbene nediscipline in zlorab. Ne bomo dopustili nespoštovanja skupnih obveznosti, sprejetih v delegatskih skup-

ščinah ter v medsebojnih dogovorih in sporazumih.

● Boj proti omahovanju in neodločnosti pri oblikovanju, sprejemanju in uresničevanju realnih zahtev in nalog bo okrepilo zavestno vključevanje delovnih ljudi v skupne napore. Oporo za ta boj pomenijo že doseženi premiki in uspehi na nekaterih področjih (kot so povečanje proizvodnje, izvoz, nadomestitev uvoza, pripravljenost ljudi za nove napore itd.), nadalje realna razgrnitost in analiza razmer in možnosti v vsakem okolju ter zlasti jasne napovedi in programi za ravnanje v prihodnje. To zahteva ohranjanje in rast proizvodnje ob prednostem povečanju izvoza na osnovi lastnega znanja, konkurenčne sposobnosti in s povezovanjem v celotnem jugoslovanskem prostoru. Uveljaviti moramo prednostne cilje dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije ter ga vpeljati v konkretne načrte in dejanja vseh samoupravnih organizacij in skupnosti.

● Učinkovita uporaba mednarodnih posojil za vzdrževanje zunanje likvidnosti, deviznih rezerv, proizvodnje in za konvertibilni

izvoz je ključni pogoj za nadaljnji razvoj in uresničevanje stabilizacijskih ciljev. Zato republiška konferenca posebej poudarja, da je nujno potreben javni družbeni nadzor nad doslednim uresničevanjem obvez posameznih uporabnikov pri odplačevanju posojil ter rezultati njihove uporabe. Uresničevanje obvez naj sproti spremljajo samoupravni organi in delegatske skupščine, kar naj zaostri odgovornost neposrednih uporabnikov in izvršnih organov ter zagotovi pravočasno sprejemanje dodatnih ukrepov.

● Nadaljnje usklajevanje vseh vrst porabe z realnimi dohodkovnimi zmoglostmi zahteva krčenje in opuščanje manj pomembnih programov ter racionalizacijo dela družbenih služb. Takšno zahtevno odločanje po samoupravnih poti terja zavestno in poenoteno sodelovanje vseh dejavnikov v delegatskem sistemu, ob uveljavitvi selektivnega pristopa glede na pomen programov za delovne ljudi in občane ter že doseženo različno zaostrenost položaja delavcev posamezne dejavnosti oziroma okolja. Takšno akcijo, ki posebej izpostavlja naloge občinskih konferenc SZDL, bo potrebno usmeriti ne le na področje skupne in splošne porabe, ampak tudi na vse druge porabe, ki se še niso prilagodile realnim možnostim.

● Z enotnim frontnim delovanjem in odprtostjo SZDL bomo ustvarili še več možnosti za ustvarjalno delo ljudi in za soočanje ter usklajevanje interesov. Le tako bomo gradili zavestno in enotno družbeno akcijo in

ustvarjali najširšo podlago za razvoj samoupravljanja ter političnega sistema v celoti. V fronti subjektivnih socialističnih sil se bomo borili proti kakršnim koli razlagam, ki menijo, da je mogoče iz sedanjih težav iziti po poti večje centralizacije in distribucije. S tem bi samoupravljanje izgubljalo na svoji moči, pa tudi delegatski sistem bi postal sredstvo za manipuliranje z ljudmi. S tega vidika bomo preverjali vsak ukrep v naši družbi in to na vseh ravneh, ker je to v interesu ljudi.

● Pri delovanju SZDL in vseh njenih frontnih delov se bomo bolj angažirali pri uveljavljanju odgovornejše in učinkovitejše vloge zvezne konference SZDL in ostalih frontnih zveznih organov pri uresničevanju zahtevnih stabilizacijskih nalog. Več sodelovanja moramo doseči z dogovarjanjem tudi na medrepubliški ravni. Na osnovi stališč republiške konference moramo na prihodnji seji zvezne konference konkretno prispevati k dopolnjevanju skupnega akcijskega programa Socialistične zveze Jugoslavije.

● Številne pripombe in predlogi, ki so bili dani v razpravi, potrjujejo aktualnost že sprejetega akcijskega programa republiške konference SZDL, v katerem smo podrobno razdelali naloge SZDL na družbenoekonomskem področju (program varčevanja, aktivnosti v zvezi s porabo, naloge na področju stanovanjskega gospodarstva, naloge na področju preskrbe, priprave na problemsko konferenco o izvozu, priprave na konferenco o turizmu, nadalje o varstvu okolja, uresničevanju skupnih frontnih usmeritev o zaposlovanju, o drobnem gospodarstvu itd.). Vse te naloge bomo po seji dopolnili s konkretnimi predlogi iz razprave.

B. K.

Umrli je France Šušteršič

Tik preden se je zavrtelo rotacijsko kolo, nas je presenetila žalostna vest, da je umrl France Šušteršič, prvi glavni in dolgoletni urednik našega lista TV-15, ki mu je pred dvajsetimi leti tako rekoč pomagal na svet. Več o tovarišu Šušteršiču, njegovem življenju in delu bomo zapisali v prihodnji številki našega glasila.

Iskreno sožalje vsem, ki so mu bili kakorkoli blizu in ga bodo skupaj z nami pogrešali!

Uredništvo

Russelovo sodišče uvedlo preiskavo o preganjanju Slovencev v Italiji

Nedavni grobi, tudi fizični napadi neofašistov na predstavnik slovenske narodnostne skupnosti na Tržaškem, so imeli dokajšnjo odmevnost na italijanski predvsem pa na jugoslovanski strani. Tako je predsednik vsedržavnega združenja italijanskih partizanov ANPI Arrigo Boldrini poslal zveznemu odboru ZZZ NOV Jugoslavije brzojavko, v kateri izraža solidarnost in ogorčenost zaradi grobih fašističnih napadov na zamejske Slovence, s čimer se rušijo temelji demokratičnega sožitja, ki izhajajo iz skupnega boja za svobodo izražanja različnih jezikovnih skupin, kar je zajamčeno tudi v italijanski republiški ustavi. ANPI je najodločnejše obsodil ta dejanja in zahteval pri pristojnih oblasteh, da se oza-

dje celotne zadeve razčisti.

Tudi predsednik deželne odbora Furlanije-Juljske krajine Antonio Comelli je obsodil politično nasilje nad slovensko manjšino, kateri je izrazil solidarnost in si zaželel pomiritve duhov. Zagotovil je, da bo posredoval pri pristojnih oblasteh, da bi v prihodnje preprečile ponavljanje podobnih obsojanja vrednih dogodkov. Pri tem pa moramo kritično ugotoviti, da je bila ta izjava objavljena dobra dva tedna po fašističnih napadih, iz česar bi se dalo sklepati, da je do te zakasnitve prišlo zaradi gole voline računice.

V zamejski javnosti so z zadovoljstvom sprejeli vest da je tudi centralni komite Zveze Komunistov Jugoslavije na svojem zasedanju obsodil neofašistične napade na slo-

vensko manjšino v Italiji, saj takšni izgredi izpodjedajo dobre odnose med Jugoslavijo in Italijo.

Velik odmev je v zamejskih krogih imela nepričakovana, vendar povsem upravičena pobuda predsednika Russelovega sodišča (mednarodne ustanove za zaščito človekovih pravic, ki ima trenutno svoj sedež v Beogradu), jugoslovanskega zgodovinarja Vladimira Dedijera, ki je sprožil preiskavo o preganjanju slovenske manjšine v Trstu in drugih italijanskih krajih, o čemer je uradno seznanil predsednika italijanske republike Sandra Pertinija. Dedijer je pristojne italijanske oblasti vne kroge pozval, naj izrazijo svoja stališča. Ko bo Russelovo sodišče razpolagalo z vsem dokaznim gradi-

vom, bo sprejel sklep, če naj uvede tudi formalno preiskavo, ki naj bi pripeljala do procesa in razsodbe. Dedijer je nadalje seznanil Pertinija, da namerava Russelovo sodišče v Italiji sklicati svetovno konferenco o vseh sodobnih primerih genocidov, na njej naj bi razpravljali tudi o vprašanju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in med drugimi o še spornih dogodkih ob zaključku narodnoosvobodilne borbe in druge svetovne vojne. Dokončno razčiščenje in posredovanje uradne zgodovinske verzije teh dogodkov javnosti je nujno potrebno, da bi se tako v prihodnje preprečile politične spekulacije nazadnjaških tržaskih krogov, ki občasno (pred volitvami) zkrivljeno prikazujejo te dogodke.

Boris Simoneta

Pot spominov in tovarištva

Odbor za izgradnjo, urejanje in vzdrževanje Poti spominov in tovarištva pri MK SZDL Ljubljana se je prejšnji teden sestal na svoji četrti seji. Pogovarjali so se o uresničevanju načrta izgradnje PST v letu 1983, o nekaterih spremembah trase, o hortikulturni ureditvi pa še o čem v zvezi s PST. Čas se je bil kar dvakrat vroč: na eni strani poletna vročina, na drugi pa vroča gospodarska klima. Zato je bilo nujno pogledati, ali niso bile morda oči pri načrtovanju prevelike. »Lahko zaključimo, da smo bili doslej učinkoviti,« pravi predsednik odbora Franc Kimovec-Ziga, »zato moramo tudi v prihodnje dokazati, da je naša vitalnost še velika. V prvem delu izgradnje poti smo se marsikaj naučili. Zbrali smo 250 prostovoljnih aktivistov pri našem delu. Sploh je veliko opravljenega dela prostovoljnega, kar 44 odstotkov. Prostovoljcem gre vse priznanje. Zahvalo zaslužijo mladina, sindikati, JLA, Izobraževalni center organov za notranje zadeve v Tacnu, strokovne in srednje šole, ki so se v takšni ali drugačni obliki aktivirale za PST«.

Izgradnja PST ne gre mimo težav, oziroma težave mimo nje. Med najbolj izstopajočimi je problem, kako izpeljati odsek po Perucijevi ulici. Prepreka so zasebne ograje na družbenem zemljišču. Lokacijska dokumentacija za izgradnjo tega odseka je sicer že izdelana, počakali pa naj bi do leta 1985, ko bodo položeni komunalni vodi in naprave, s tem pa tudi odstranjene ograje. Vendar se člani odbora s tem ne strinjajo. Menijo, da je treba čimprej nekaj ukreniti, saj je črna gradnja na družbenem zemljišču vendar kaznivo dejanje. Določeni upravni organi občine Vič-Rudnik morajo to čimprej razrešiti.

In kaj je bilo zgrajeno letos? Spomladi je bila zgrajena večja dolžina poti kot lani celo leto. Zgradili so tri odseke še iz lanskega programa, in sicer od Djakovičeve ulice do Karniške proge v Šiški, od severne obvoznice do železniških tirov v Mostah ter odsek od Tržaške do Puhtejeve ceste. Iz programa 1983 je bil najprej na vrsti odsek od železniških tirov do Zaloške ceste. Ob koncu julija se je začela in se v dvanajstih dneh tudi končala izgradnja odseka ob ulici Ljubljanskih brigad. Delali so gojenci Izobraževalnega centra organov za notranje zadeve iz Tacna. Za ta teden je v načrtu odsek od spominskega kamna 81 do Perucijeve ulice. Za jesen ostaja odsek od Ižanske ceste do mostu preko Ljubljance, krajši odsek od Celovške do ulice Ljubljanskih brigad (do pomladi prihodnjega leta) ter dodaten odsek v občini Bežigrad od ulice Pohorskega bataljona do BS-3.

Doslej je bilo zgrajenih 24 kilometrov in 730 metrov PST, na njej pa že rase 230 dreves. Na posameznih odsekih poti je namreč predvidena zasaditev 88 dreves v spomin na tovariša Tita. Na vsej trasi jih bo med 4700 in 5000. Posaditi pa jih je treba dokončno letos jeseni in še prihodnje leto spomladi. Do leta 1985 mora biti PST v taki fazi, da bi cesto lahko pometli.

Pot spominov in tovarištva je idejna zamisel mladine in mladi se ji še naprej odzivajo. Ta projekt bo velika afirmacija mlade generacije v Ljubljani, dokaz, da je vredna bojov svojih predhodnikov.

Ziva Drole

Obletnica vstaj na Hrvaškem ter v BiH

Julija praznujejo obletnico vstaj tudi na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini. Tamkajšnji narodi in narodnosti so jasno pokazali, da hočejo svobodo, ne pa hlapčevskega jarma.

Hrvaški partizanski oddelki so 27. julija napadli in osvobodili kraj Srb v Liki in tako začeli vstajo v tej naši republiki.

Istega dne pa so začeli oboroženo vstajo tudi v Bosni in Hercegovini. Tamkajšnji partizani so osvobodili Dryar.

Protestno pismo

Borci in občani občine Ormož, zbrani na proslavi dneva borca pred spomenikom padlim talcem v Ivanjkovcih, izražamo oster protest proti pojavom v naši družbi, ki resno naenajsto pridobitve naše revolucije.

Ogorčeni smo, ker odgovorni forumi in posamezniki tolerirajo razne »kulturne« in »glasbene« prireditve, ki ne le da zalijo borce in vse delovne ljudi, pač pa tudi v resnici spodkopavajo temelje našega samoupravnega socializma.

Zahtevamo, da se onemogoči delovanje in javna polemika z raznimi »Laibachi« in takimi, ki s svojimi obnašanjem, oblačenjem in s svojimi simboli izsiljujejo spomin na hitlerjugend ali celo na SS.

Istčasno dajemo svojo podporo in priznanje našim bratom v zamejstvu, ki v najtežjih okoliščinah bijejo boj, da bi ohranili svojo nacionalno bit in onemogočili sile, katerih program je zelo podoben fašizmu in nacizmu.

Mi ostajamo zvesti socialistični samoupravi Jugoslaviji in Sloveniji. V občini Ormož bomo tudi v bodoče vlagali vse svoje moči za gospodarsko in s tem tudi politično stabilizacijo naše družbe.

Borci, delovni ljudje in občani občine Ormož

Za vestno in uspešno delo

Dan vstaja slovenskega naroda ni samo dan spomina na tisti trenutek, ko je v ljudeh prekipelo, in spomina na vse tiste boje, ki so sledili vse do zmage. Dan vstaja je tudi datum spomina na zaslužne ljudi, ki so si in si še vedno prizadevajo z vestnim in uspešnim delom ohraniti revolucionarne tradicije ter na njih graditi jutrišnji dan. To je dan obračuna; nagrad, plaket, zlatih značk – v zahvalo in vzpodbudo za nadaljnje delo. Petinsedemdeset je prejemnikov plaket ZZB NOV Jugoslavije, sedem prejemnikov plaket ZZB NOV Jugoslavije pa je iz zamejstva.

Plakete Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije prejmejo:

Franc Arh z Bleda, Pavla Benedik s Poljan pri Škofji Loki, Jernej Borovnik iz Sentjurja, Damjan Brvar iz Izlake, Stefan Cigoj iz Ljubljane, Lojze Cvitkovič iz Adlešičev, Franc Čepirlo iz Postojne, Jože Černigoj iz Tržiča, Bojko Čertalič iz Maribora, Franc Dolenc iz Ljubljane, Edvard Gregorčič iz Ilirske Bistrice, Martina Jakša iz Vavče vasi pri Semiču, Stane Jan iz Tolmina, Rajko Jelenko s Prevalj, Pavel Jeriha iz Ljubljane, Hinko Kamnikar iz Trbovelj, Slavko Kariž iz Radovljice, Romana Kipa iz Maribora, Andreja Kmecl iz Ljubljane, Viktor Koncilja iz Ljubljane, Vera Kodelič iz Slovenske Bistrice, Anton Korošec iz Ljubljane, Anton Krese iz Mokronoga, Janez Kralj iz Radeč, Milan Logar iz Kamnika, Simo Lukač iz Maribora, Matija Luskovič iz Ormoža, Franc Malešič iz Ljubljane, Stane Nuncič iz Krškega, Francka Povh iz Titovega Velenja, Feliks Pogačar iz Mengša, Antonija Rus iz Cerknice, Jože Simšič iz Ljubljane, Hela Skulj iz Ljubljane, Vaso Starović iz Celja, Vlado Stopar iz Ljubljane, Stefan Šabjan iz Murske So-

bote, Peter Štefanc iz Maribora, Janko Valentincič iz Sežane, Zinka Veretnik iz Ljubljane, Tine Zaletel iz Kranja, Jože Zorman iz Slovenj Gradca, Marija Zupančič iz Ljubljane, Združenje borcev NOV Gaberje, Združenje borcev NOV Ilovci, Združenje borcev NOV Podnanos, Združenje borcev NOV Primskovo, Združenje borcev NOV Senožeče, Združenje borcev NOV Škofja Loka, Združenje borcev NOV Trebnje, Združenje borcev NOV Vič, Združenje borcev NOV Žužemberk, Odbor skupnosti borcev 2. SNOUB Ljubo Šerčer, Odbor skupnosti borcev 6. SNOUB Slavko Šlander, Odbor skupnosti borcev 12. SNOUB, Odbor skupnosti borcev 17. SNOUB Simon Gregorčič, Osrednji odbor

prekomorcev – borcev NOVJ, Odbor skupnosti borcev VOS – OF za Južno Primorsko, Odbor skupnosti borcev Istrskega odreda, Odbor skupnosti borcev 1. prekomorske brigade NOVJ, Odbor skupnosti borcev 2. prekomorske brigade NOVJ, Skupščina občine Nova Gorica, Občinska zveza telesnokulturnih organizacij Nova Gorica, Občinska zveza prijateljev mladine Kočevje, Občinska zveza tabornikov Zalec, Osnovna šola »XV. SNOUB Belokranjske« Metlika, Osnovna šola »Vladimir Nazor« Bovec, Osnovna šola Ljubno ob Savinji, Družbenopolitične organizacije krajevnne skupnosti Trnovo pri Gorici, Muzejska zbirka NOB za mladino – Črnuče, Odred jadranskih stražarjev Izola, Pionirski odred Živke Damjanovič na Osnovni šoli Franja Vrnčar, Planinsko društvo Cerklje, Gozdno gospodarstvo Bled, Predilnica Litija

Plakete Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije iz zamejstva so prejeli:

Av gust Babič iz Milj pri Trstu, Silvana Malalan iz Trsta, Izidor Predan iz S. Lenarta (Videm), Tarcissio Rizzi iz Vidma, Rudolf Žigante iz Trsta, Janez Pečnik iz Sinče vasi na Koroškem in Peter Tatschl iz Beljaka.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor – Skupščina borcev 13. SNOUB Mirka Bračiča

V domu JLA v Mariboru je bila skupščina skupnosti borcev 13. SNOUB Mirka Bračiča. Uredili so okolje pri spominskem obeležju 14. divizije pri koči na Šumiku (Klančnikovi vili), kjer je padlo šest borcev brigade, med njimi komandant 1. bataljona narodni heroj Dušan Remih-Duško. Med krajevno organizacijo ZZB Smolnik-Fala in kmetijsko tehniško šolo »Knific Jožeks« v Rušah je bila podpisana listina. Ta šola vsako leto organizira pohod k temu pomniku in prispeva tako svoj delež k obujanju in prenašanju tradicij NOB.

Ciril Gregor je udeležence skupščine obvestil tudi o pripravah za proslavo 40-letnice ustanovitve brigade, ki bo skupaj z Notranjskim odredom septembra ali oktobra letos v Ložu. Na skupščini so podelili prvi del brigadne monografije vsem borcem.

Na skupščini so sprejeli tudi program dela za letošnje leto: Med drugim bodo pripravili in podpisali li-

stino o trajnem sodelovanju pododbora Bračičeve brigade za Podravje in Pomurje z osnovno šolo Bračičeve brigade v Framu. Udeležili se bodo odkritja obeležja pri Sokolskem domu na Pohorju, kjer je pri napadu Šerčerjeve brigade padlo deset borcev Bračičeve brigade. Sodelovali bodo tudi v obrambnih dnevih na posameznih šolah, s katerimi sodelujejo. Vključevali se bodo v aktivnosti za ustanovitev kluba borcev 14. divizije pri taborniškem odredu 14. divizije v Mariboru. Sodelovali bodo tudi v pripravah za pisanje drugega dela brigadne monografije. S pododborom 14. divizije bodo sodelovali v pripravah na proslavo ob 40-letnici prihoda 14. divizije na Štajersko, ki bo v Mariboru. Sklenili so, da bodo skrbeli tudi za pisanje prispevkov o Bračičevi brigadi v glasilu TV-15. Udeležili se bodo tudi odkritja obnovljenega spomenika v Rušah, kjer je pokopanih šest borcev Bračičeve brigade. Skupaj z organizacijami ZZB NOV bodo pripravili tudi predloge za odlikovanje tistih borcev, ki doslej niso dobili nobenega odlikovanja.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Spremembe in dopolnitve statuta ZZB NOV Slovenije

1. točka preambule se glasi:

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZZB NOV) je družbenopolitična organizacija udeležencev NOV IN SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE in deluje kot enotna in samostojna organizacija vseh članov in njihovih organizacij na območju SR Slovenije. Skupaj z drugimi dejavniki socialistične zavesti, z zvezo komunistov na čelu tvori enotno fronto organiziranih socialističnih samoupravnih sil v naši družbi.

JOSIP BROZ TITO, USTANOVITELJ, PRVI PREDSEDNIK IN DOSMRtni ČASTNI PREDSEDNIK ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVODILNE VOJNE JUGOSLAVIJE, JE DOLGOROČNO OPREDELIL DRUŽBENO-POLITIČNO VLOGO IN NALOGE ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVODILNE VOJNE KOT POMEMBNE SILE PRI OBRAMBI IN NADALJNJEM RAZVOJU SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE IN NADALJNJE IZGRADNJE SOCIALISTIČNE SAMOUPRAVNE DRUŽBE. POD VODSTVOM KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE NA ČELU S TITOM SO BORCI NARODNOOSVODILNE VOJNE ZAČELI REVOLUCIJO, IZBOJEVALI ZMAGO, POSTAVILI TEMELJE SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE IN S SVOJIM USTVARJALNIM PRIZADEVANJEM PRISPEVALI K URESNIČEVANJU ZGODOVINSKE VLOGE DELAVSKEGA RAZREDA. CELOTNA DEJAVNOST ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVODILNE VOJNE JE PREŽETA Z VELIKIM TITOVIM DELOM. BORCI NARODNOOSVODILNE VOJNE NEOMAJNO IN ČVRSTO VZTRAJAJO NA POTI, KI JO JE ZAČRTAL TITO.

ZZB NOV Slovenije je sestavni del ZZB NOV Jugoslavije.

1. člen se glasi:

Član ZZB NOV Slovenije je lahko vsak državljan SFRJ, stalno prebivajoč na območju SR Slovenije;

a) ki je bil udeleženec narodnoosvobodilne vojne;

b) ki je vojaški vojni invalid;

c) ki je v domovini ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje;

d) ki je bil zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojni, ali ker je podpiral narodnoosvobodilno gibanje v zaporu, taborišču, izgnanstvu, deportiran ali na prisilnem delu;

e) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje ciljev narodnoosvobodilnega gibanja;

f) ki se je zunaj domovine bojeval v oboroženih enotah proti fašizmu;

g) KI JE DRUŽINSKI ČLAN PADLEGA BORCA, ČE UŽIVA PRAVICE DRUŽINSKEGA INVALIDA.

4. člen:

Za točko f) se doda nova g) točka, ki se glasi:

g) DO POMOČI ORGANIZACIJE ZZB NOV PRI REŠEVANJU NJEGOVH BORČEVSKIH PRAVIC.

31. člen:

Sedmi odstavek tega člena se glasi: MANDAT PREDSEDNIKA, PODPREDSEDNIKA IN SEKRETARJA REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE TRAJA 2 LETI IN SO LAHKO PONOVO IZVOLJENI, TODA NAJVEČ SE ZA ENO MANDATNO DOBO. MANDAT PREDSEDNIKA, PODPREDSEDNIKA IN SEKRETARJA REPUBLIŠKEGA ODBORA SE ŠTEJE OD LETA 1982 DALJE.

55. člen se glasi:

ZDRUŽENJA IN ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV LAHKO SAMOSTOJNO ALI Z MEDSEBOJNO ZDRUŽENIMI SREDSTVI USTVARJAJO SKLADE ZA NAMENSKI DOLOČENE POTREBE. KI SO V SKLADU Z DEJAVNOSTJO ORGANIZACIJE. UPRAVLJANJE S SREDSTVI SKLADOV, NAČIN NJIHOVE UPORABE IN POSLOVANJE SE UREDIJO S POSEBNIMI SKLEPI USTANOVITELJEV IN S PRAVILI SKLADA.

OBČINSKI ODBORI ZZB NOV IN ODBORI ZZB NOV POSEBNIH DRUŽBENOPOLITIČNIH SKUPNOSTI LAHKO ZA DOSEGO SVOJH, V STATUTU DOLOČENIH CILJEV, V SKLADU Z ZAKONOM O ZDRUŽENEM DELU, USTANOVIJO POČITNIŠKE, ZDRAVSTVENO-REKREACIJSKE DOMOVE, KLUBE, KOT DELOVNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA ALI KOT DELOVNE ORGANIZACIJE, KI OPRAVLJAJO DEJAVNOST POSEBNEGA DRUŽBENEGA POMENA, ALI KOT POSEBNE DELOVNE SKUPNOSTI USTANOVITELJA. USTANOVITELJ IN DELOVNA ORGANIZACIJA OZIROMA DELOVNA SKUPNOST TEH ORGANIZACIJ UREJAJO MEDSEBOJNE ODNOSE Z AKTOM O USTANOVITVI TER S SAMOUPRAVNIM SPORAZUMOM O MEDSEBOJNIH PRAVICAH, OBVEZNOSTIH IN ODGOVORNOSTIH. TE DELOVNE ORGANIZACIJE OZIROMA DELOVNE SKUPNOSTI NE MOREJO BREZ USTANOVITELJEVE PRIVOLITVE SPREMINJATI DEJAVNOSTI, ZA KATERO SO BILE USTANOVLJENE.

PREMOŽENJE IN FINANČNA SREDSTVA VOJAŠKIH INVALIDOV SO NAMENJENA PREDVSEM VOJAŠKIM VOJNIM INVALIDOM.

Občni zbor Združenja borcev NOV Krim

Združenje borcev Krim je tudi letos uspešno pripravilo svoj letni občni zbor. Od 148 članov se jih je zbralo kar 106, torej vsi, ki jim je zdravje to dopuščalo. Zbor so pozdravili predstavniki krajevnih organizacij, družbenopolitičnih in samoupravnih organov, taborniškega odreda Podkovani krap, predstavnica občinske ZZB, a najbolj je vse prisotne razveselila skupina nasmejanih pionirjev, z ruticami in titovkami, z veselimi voščili in željami k uspešnemu sodelovanju.

Iz poročila Dragice Župančič je bilo razvidno, da je sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami in krajevno samoupravo zelo aktivno, saj tudi 45 članov ZB deluje v njih.

Odbor ZB je na svojih sejah, kjer so bili vedno prisotni tudi člani nadzornega odbora in komisij, obravnaval in reševal naloge: o vzdrževanju spomenikov in obeležij NOB, o sodelovanju z mladimi v okviru osnovne šole Oskar Kovačič,

o dodelitvi zimske pomoči in o skrbi za ostarele, bolne, o spominskem parku tovarišu Titu, zbral je podatke in pripravil seznam medvojnih aktivistov OF, ZSMS, SKOJ in pionirske organizacije, ki so sodelovali na terenu in bili upravičeni, da prejmejo spominsko značko 1941–1981 (vsi so jih nato tudi prejeli).

Ob pobiranju članarine za 1983. leto so člani odbora opravili popis podatkov pri vseh članih ZB (kot je priznana posebna doba, odlikovanja, invalidnost ipd.). Podatke so posredovali občinski ZZB.

Odbor je ukrenil vse potrebno, da tukajšnja enota zdravstvenega doma Vič-Rudnik končno oživi uradni naziv enota dr. Pavla Lunačka, ki je že od 1965. leta zapisan v dokumentih in tudi v avli ZD.

Komisija za vzdrževanje obeležij NOB se trudi za uveljavljanje in izvajanje družbenega dogovora o spomenikih revolucionarnega gibanja. Delo komisije je bilo usmerjeno na obnavljanje in vzdrževanje spomenikov v krajevnih skupnostih tukajšnjega območja. Izdelala je in predlagala odboru plan potrebnih sredstev za leto 1983. Nerešeno ostane vprašanje premestitve spomenika na križišču Orlove in Ižanske zaradi rekonstrukcije Ižanske.

Socialnozdravstvena komisija je posvečala posebno pozornost članom ZB, ki so ostareli in osamljeni. Preverila je materialni položaj oskrbovancev v domovih za starejše občane ter socialno stanje doma živečih in nato s pomočjo občinske ZZB posredovala enkratno zimsko pomoč.

Za zdravljenje v naravnih zdraviliščih je mnogo več želja kot možnosti, zato komisija z zdravnikovim priporočilom razporeja vsako leto druge borce. Tudi za dom v Banjolah je treba razvrščati borce skozi vse leto, od 15. 4.–25. 10. Naša krajevna organizacija ZB ima 18 brezplačnih in regresnih mest; lani je bilo na tovrstnem oddihu 8 članov.

Komisija za razvijanje in negovanje tradicij NOB tesno sodeluje z osnovno šolo Oskarja Kovačiča. Za šolsko leto 1982/83 je bil med krajevno organizacijo ZB ter pionirsko in mladinsko organizacijo osnovne šole sklenjen dogovor o sodelovanju pri razvijanju in ohranjanju tradicij NOB. Popis dogovora je slovesno potekal med predstavniki borcev ter pionirjev in mladine.

Velik pomen in zasluge pri sodelovanju in razvijanju tradicij NOB imajo prav gotovo pedagoški delavci in mentorji, ki so pripravljeni z mladino delati na tem področju.

V razpravi so bili izrečeni še mnogi predlogi za naslednje leto, med drugim tudi vabilo k branju tednika TV-15 – vpisalo se je še 6 novih naročnikov.

M. B.

60. člen:

Za prvim odstavkom se doda nov odstavek, ki se glasi:

ZNAČKA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVODILNE VOJNE JUGOSLAVIJE JE PETOKRAKA ZVEZDA Z ŽARKI. NA ZVEZDI JE V KROGU TITOVA PODOBA.

Drugi odstavek postane tretji odstavek.

Za 67. členom se doda nov člen, ki se glasi:

67. a člen:

SPREMEMBE 1. ČLENA STATUTA, KI SE NANAŠAJO NA SPREJEM V ČLANSTVO ZZB NOV SLOVENIJE, VELJAJO OD SPREJEMA SPREMEMB IN DOPOLNITEV STATUTA ZZB NOV SLOVENIJE – DNE 23. 6. 1983 DALJE.

70. člen se glasi:

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE JE USTANOVITELJ ZDRAVILIŠČA VOJAŠKIH INVALIDOV IN BORCEV NOV SLOVENIJE STRUNJAN, ORGANIZIRANEGA KOT DELOVNA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA, KI OPRAVLJA DEJAVNOST POSEBNEGA DRUŽBENEGA POMENA. MEDSEBOJNE PRAVICE, ODGOVORNOSTI IN OBVEZNOSTI MED USTANOVITELJEM IN DELOVNO ORGANIZACIJO ZDRUŽENEGA DELA SE UREDIJO Z AKTOM O USTANOVITVI IN S SAMOUPRAVNIM SPORAZUMOM O MEDSEBOJNIH PRAVICAH IN OBVEZNOSTIH TER ODGOVORNOSTIH.

Spremembe in dopolnitve Statuta ZZB NOV Slovenije zajemajo poglavje o značaju in ciljih organizacije ter člene 1. 4. 31. 55. 60. 67-a in 70. Sprememba 31. člena je bila sprejeta na 6. volilni skupščini ZZB NOV Slovenije dne 26. 5. 1982; vse ostale spremembe pa na letni skupščini ZZB NOV Slovenije dne 23. 6. 1983. Spremembe in dopolnitve besedila statuta ZZB NOV Slovenije so tiskane z velikimi črkami.

Z devete seje predsedstva RK ZRVS Slovenije

Varnostni položaj je temelj za delo

Seje predsedstva RK ZRVS, ki je bila konec prejšnjega tedna v Ljubljani, se je udeležil tudi član predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Mitja Ribičič. Ob tej priložnosti mu je Janez Japelj izročil plaketo ZRVS, ki mu jo je ta organizacija podelila ob tridesetletnici obstoja. Mitja Ribičič pa je članom govoril o dejavnosti ZK v minulem letu ter o sedanjem gospodarskem in političnem trenutku naše družbe in položaju v mednarodnih odnosih.

Sicer pa so člani predsedstva namenili največ pozornosti obravnavi in sprejemu osnutka programa dela ZRVS Slovenije v prihodnjem letu. Analize usposabljanja članov ZRVS kažejo, da morajo vnovič opredeliti vsebino, obseg in način tega področja, glede na potrebe, ki se kažejo pri opravljanju nalog rezervnih vojaških starešin na področju LO in DS ter možnosti v organizacijah ZRVS. Kjer izobraževanje ni zadovoljivo, morajo oceniti kakovost izvajanja usposabljanja, kadrovske sestavo aktivov, ki vodijo usposabljanje, ter delo ustreznih komisij. Pri rezervnih starešinah pa je treba doseči, da se bodo udeleževali vseh oblik usposabljanja. V programe usposabljanja morajo vgraditi več tematskih področij o varnosti in družbeni samozaščiti. Poznavanje aktualnih dogajanj v svetu, zunanje politične dejavnosti naše države, varnostopolitičnega in gospodarskega položaja še posebej

Plakete in zlate značke ZRVS Jugoslavije bodo prejeli:

Ob obletnici ustanovitve 9. in 7. korpusa - Lado Ambrožič-Novljan, Stane Potočar-Lazar, Jože Borštnar, Albert Jakopič-Kajtimir, Janez Vipotnik, Mile Kilibarda, Rado Pehaček in Sava Konvalinka.

Ob obletnici vojaškega partizanskega šolstva NOV Slovenije - Dušan Švara-Dule, Ivan Lokosek-Jan, Ivan Renko in Teodor Guzelj.

Priznanja pa bodo dobili še: dr. Tone Ferenc, Dušan Gorkič, Miran Kalčič, Rado Klanjšček, Zdravko Klanšek, Marjan Lenarčič, Bogdan Ošolnik in Ignac Vojš.

Kako varujejo družbeno premoženje?

Komisija za družbeni nadzor skupščine mesta Maribor je ugotovila, da se je v sedanjih zaostrenih razmerah gospodarjenja poslabšal tudi odnos do družbenega premoženja, kar ima za posledico večje število kaznivih dejanj zoper družbeno premoženje in večje število družbeno negativnih pojavov na vseh področjih družbenega življenja. Odnos do družbenega premoženja ni primeren, saj se pojavljajo tudi nekatere nove oblike okoriščanja. Strokovni družbeni nadzor ne deluje dovolj učinkovito. Opozarjajo zlasti na pomen notranjega strokovnega nadzora v ozidjih in drugih samoupravnih skupnostih in na potrebo, da morajo biti vse oblike takšnega nadzora strokovne, ažurne in samostojne in da morajo pri svojem delu uživati politično podporo.

Zaradi tega so na komisiji za družbeni nadzor predlagali zborom skupščine mesta Maribor, naj sprejmejo sklepe, ki bodo zagotavljali ustrezen strokovni in samoupravni nadzor nad uporabo družbenih sredstev in gospodarjenje z njimi, učinkovito preprečevanje družbeno negativnih pojavov ne glede na to, ali gre za kazniv dejanja ali druge nepravilne posege v družbeno premoženje. Gre tudi za preprečevanje najrazličnejših »koristnih malverzacij« (podpokupovanje, izkoriščanje stanja na tržišču, dajanje prednosti posameznim kategorijam občanov, malomaren odnos do družbene lastnine itd.). Opozarjajo tudi na potrebo po zaostreni odgovornosti in delovni disciplini pri razpolaganju in upravljanju z družbenimi sredstvi, za zavarovanje družbenega premoženja (požarna varnost, nesreče pri delu, varstvo okolja) in za ustrezno normativno urejenost varovanja družbenega premoženja v samoupravnih splošnih aktih. V vseh ozidjih bi morali preučiti možnost za or-

ganiziranje notranjega strokovnega nadzora nad uporabo družbenih sredstev in oblikovanja ustrezne strokovne finančno-materialne revizijske službe pri SDK. Predlagali so tudi, naj bi organi pregona, javno tožilstvo in temeljno sodišče posvetili tem problemom posebno skrb, jim dali prednost pri obravnavanju ter v zvezi s tem zaostri tudi odgovornost. Tudi na področju gradnje objektov je potrebno zaostri nadzor nad izdelavo projektov in nadzor nad izvajanjem projektov, saj bi bila škoda, ki bi v takih primerih nastala, očitno prevelika. Izobraževalne organizacije združene dela na vseh stopnjah izobraževanja morajo v svoje vzgojne in izobraževalne programe vključiti aktivnosti, ki bodo vplivale na oblikovanje ustreznega odnosa do družbenega premoženja kot temelja družbenoekonomskega in družbenopolitičnega sistema. Potrebno je tudi preveriti, ali število izvajalcev in njihova usposobljenost v službah nadzora ustrezajo nalogam, ki jih morajo opravljati. Zagotoviti bo potrebno tudi ustrezno vrednotenje dela teh služb tako, da bo zagotovljena tudi ustreznost kvaliteta dela. Služba družbenega knjigovodstva bo morala dati še večji poudarek problemom, ki ogražajo družbeno premoženje. V zvezi s tem je potrebno okrepiti tudi njeno preventivno in svetovalno funkcijo.

V dosedanjih razpravah so v različnih okoljih ugotovili, da so nekateri zakoni, ki zadevajo varovanje družbenega premoženja, dvoumni in jih zaradi tega ni mogoče uresničevati. Zaradi tega je potrebna analiza, ki bi pokazala, kateri so ti zakoni. Na te probleme morajo opozarjati tiste strokovne službe in organi, ki te zakone uporabljajo pri svojem delu.

M. K.

Janez Japelj izroča plaketo ZRVS Jugoslavije Mitji Ribičiču. (Foto: Alenka Kralj)

Rezervni vojaške starešine naj bi v prihodnjem letu namenili več pozornosti svojem deležu pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju prebivalstva, zlasti še mladine. Pri skupnem delu z mladimi sodi v ospredje razvijanje varnostne in samozaščitne kulture na temelju vrednot narodnoosvobodilnega boja in socialističnega razvoja. Prednostne oblike na tem področju so v neposrednem skupnem delovanju, kjer so mladi subjekt in nosilec dejavnosti ter ustvar-

jalec razvoja krepitve in izvajanja zasnove SLO in DS.

Na področju kadrovske in organizacijske zadeve bo veljala posebna pozornost delovanju ZRVS v organizacijah združenega dela z ustanavljanjem aktivov na osnovi sprejetih izhodišč.

V programu dela za prihodnje leto so opredeljene le nekatere naloge, ki izhajajo tudi iz srednjeročnega načrta, sklepov in programskih usmeritev četrte volilne konference ter poročila o delu

Na seji predsedstva RK ZRVS so prebrali tudi protestno pismo, v katerem med drugim piše:

»Na redni letni konferenci so udeleženci člani krajevne organizacije ZRVS Alojz Šprogar v krajevni skupnosti Ivan Keše v Trbovljah v razpravah obravnavali med drugim tudi reportažo o punk skupini »Laibach« v televizijski oddaji Tednik dne 23. junija letos.

Rezervni starešine, med katerimi so tudi člani ZSMS in člani ZZB NOV, najodločneje obsojamo take pojave, kot je delovanje omenjene skupine. Ogorčeni smo nad predrznostjo, da član te skupine izjavlja, češ da izvirajo iz revolucionarnih Trbovelj.

V Trbovljah je bil njihov poskus javnega nastopanja 1980. leta spontano in organizirano preprečen. Našli pa so druge pokrovitelje.

Skrajno smo ogorčeni nad tem in takimi negativnimi oblikami (ne)kulturnega izražanja in se jim bomo vedno in najodločneje uprli in jih obsodili.

Zahtevamo, da tudi republiški organi obravnavajo ta in take primere ter na ustrezen način odločno preprečijo njihovo delovanje.«

organizacije v minulem letu, ki pa jih je treba stalno dopolnjevati in usklajevati s konkretnimi razmerami.

V razpravi so se člani predsedstva dotaknili tudi stimulativnih ukrepov, ki jih je po njihovem mnenju premalo. Predsedstvo je menilo, da bi lahko krajevne organizacije same izročale svoja priznanja najbolj delavnim članom.

Predsedstvo je sprejelo predlog smoupravnega sporazuma o uporabi sredstev za usposabljanje rezervnih vojaških starešin v letošnjem letu, ki jih dodeljuje zvezni sekretariat za ljudsko obrambo. Menilo je, da bodo v občinskih organizacijah gotovo pripombe na ključne delitve, vendar bi minilo preveč časa, če bi izdelali drugega.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda pa je predsedstvo podelilo plakete in zlate značke ZRVS Jugoslavije nekaterim tovarišem, ki so vodili naš narodnoosvobodilni boj in so veliko storili

za krepitev podružbljanja SLO in DS. S svojim delom so prispevali tudi k razvoju organizacij in dejavnosti rezervnih vojaških starešin v Sloveniji.

Ob koncu so člani predsedstva obravnavali tudi informacijo o srečanju ZRVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost«, ki je bilo v Vojvodini. Menili so, da je srečanje uspelo, in da je bila organizacija obiskov po vojvodinskih občinskih konferencah ZRVS prav dobra. Nekateri člani pa so se vprašali, ali so takšna srečanja v sedanjih gospodarskih razmerah še smotna. Menili so, da bi morali narediti temeljito analizo teh srečanj in se nato odločiti o njihovi pripravi. Drugi pa so bili mnenja, da so srečanja potrebna, saj veliko prispevajo h krepitvi bratstva in enotnosti med našimi narodi in narodnostmi. Hkrati pa je udeležba na njih tudi nagrada za delo v krajevni ali pa občinski konferenci.

Bojan Kuntarič

Kljub uspehom jih čaka še veliko dela

Včeraj, 20. julija, so praznovala enote atomsko-biološko-kemične obrambe naših oboroženih sil. Ta najmlajša in hkrati edina vrsta naše armade je bila ustanovljena po vojni, in zato nima izkušenj iz narodnoosvobodilne vojne.

Letošnji praznik so pripadniki te vrste dočakali z velikimi rezultati pri bojni usposobljenosti poveljstev, enot in ustanov. Pripravljeni so, da v najkrajšem možnem času odpravijo ali onespособijo vse posledice ABK napada.

Pri svojem delu pa te enote uporabljajo opremo, ki je plod znanja naših strokovnjakov in izdelana z rokami naših delovnih ljudi in občanov. Vsa ta oprema pa se po svoji kakovosti in stopnji izdelave lahko meri z opremo vseh armad sveta. Vse to pa ne pomeni, da smo dosegli skrajno točko pri razvoju ABK obrambe. Razvoj vojaške tehnike na tem področju zahteva vse več znanja in naporov za spoznavanje novih strupenih snovi. Zato bomo tudi v prihodnje razvijali opremo za to vrsto enot in strokovno usposobljenost njenih pripadnikov.

Atomsko-biološko-kemična obramba je navzoča v vseh eno-

tah naših oboroženih sil, prizadevamo pa si, da bi zajela tudi vsakega našega občana.

B. K.

Po poteh revirskih revolucionarjev

Letošnji tradicionalni pohod Po poteh revirskih revolucionarjev 1983 je bil združen z vsakoletno proslavo ob občinskem prazniku občine Hrastnik, posvečen pa je bil pokojnemu predvojnemu revolucionarju Vitku Pavliču.

Organizator zelo uspelega pohoda je bila tokrat občinska konferenca ZRVS Hrastnik. Poleg številnih Hrastničanov, so se pohoda udeležili tudi RVS, borci in mladina iz Trbovelj in iz Zagorja. Vsi udeleženci pohoda so v Hrastniku obiskali in si ogledali muzej revolucije ter spominska obeležja: osrednji spomenik NOB, spomenik padlemu partizanu Francu Ramšaku-Luki, rojstno hišo Jožeta Meniharja, rudarsko hišo, spominsko ploščo stavkajočim rudarjem pred vhomom v jamo Ojstro, Studence-rojstna vas Adama Dušaka, spomenik padlim domačinom na križišču poti na Ano in rojstno hišo Vitka Pavliča, kjer je bila tudi osrednja proslava z odkritjem spominske plošče.

Pred vsakim spominskim obeležjem so udeležencem pohoda spregovorili udeleženci in aktivisti NOB iz Hrastnika o pomenu in dogodkih iz NOV. O liku in o revolucionarni dejavnosti ter herojski smrti Vitka Pavliča je zbranim spregovoril prvoborec in nosilec spomenice ter eden od organizatorjev vstaje v revirjih Alojz Ribič, nekdanji sekretar okrožnega odbora OF in KP za revirje.

Osrednje prireditve v Hrastniku se je poleg drugih gostov

in številnih delegacij ter domačih predstavnikov DPO in DPS udeležila tudi članica sveta federacije Lidija Sentjunc.

Rudi Matko

Streško tekmovanje

Že tretje leto občinski odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Bežigrad prireja za občinski praznik streško ekipno tekmovanje z malokalibrsko puško na svojem strelišču ob Savi. Letos je nastopilo 105 tekmovalcev iz 21 krajevnih organizacij ZRVS. Tekmovanja se niso udeležile le krajevne organizacije ZRVS Savsko naselje I, Savlje-Kleče, Brinje in Stožice.

Prvo mesto, prehodni pokal in pokal v trajno last je osvojila ekipa KO ZRVS Boris Kidrič zaradi več zadetkov v desetico. Druga je bila ekipa Franca Ravbarja z enakim rezultatom (120 krogov) in tretja ekipa Borisa Ziherla s 112 krogi.

Najboljši strelec je bil Peter Mori iz KO ZRVS Boris Kidrič, ki je dosegel 38 krogov. Za njim so se razvrstili: 2. Stojan Knafelc 36 krogov, 3. Jože Barle 35, 4. Alojz Benko 34 in 5. Vinko Mrzlikar 34 krogov.

Dušan Rebolj

Nagrade vstaje slovenskega naroda za leto 1983

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda republiški odbor ZZB NOV Slovenije vsako leto na slovesni seji podeljuje nagrade vstaje slovenskega naroda in plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter plakete ZRVS Jugoslavije. Letos so bile podeljene na dan pred dnevom vstaje v Mali dvorani Cankarjevega doma.

Med devetimi nagrajenci vstaje slovenskega naroda so:

Alojz Ajdič za kantato Ravensbrück. Skladatelj se je v njej lotil tematike, ki doslej pri nas ni bila deležna širše glasbene obdelave, to je tematiko zloglasnih nacističnih taborišč. V oporo so mu bile pesmi nekdanjih internirank Katje Spur, Erne Muser, Vere Albreht in Katarine Miklav, ki jih je zлил v smiselno celoto in obogatil z glasbeno govorico.

Branko Babič za knjigo »Primorska ni klonila«. Govori o Primorskem, kamor so ga z odgovorno politično nalogo poslali v začetku leta 1943. Večinoma govori o osebnih doživetjih in vtisih, torej ni kaka zgodovinska kronologija primorskega partizanstva. Zelo zanimiv je s političnega vidika prikaz različnih plim in osek med našo in italijansko partijo.

Tugo Klasinc za ustvarjalni doprinos k nizu oddaj »Čas, ki živi«. »Čas, ki živi« je redna mesečna dokumentarna oddaja ljubljanske televizije, Tugo Klasinc pa je njen pobudnik in večletni urednik. V njej je utrl pot načrtnega in sistematičnega televizijskega beleženja zgodovinskih drobcev NOB, dogodkov, preizkušenj, likov borcev, podob partizanskih enot.

Mile Pavlin za knjigo »Po partizanskih stopinjah« in vrsto drugih del. Knjiga je namenjena pionirjem, v bistvu je nekakšna zgodovina

ska citanka za šolsko in zunajšolsko rabo. Zgoščeno in poljudno prikazuje slovenski NOB v okviru 21 geografskih gesel, pri čemer je pisec upošteval tudi Trst, Benečijo in slovenski del zamejske Koroške. Sicer pa knjiga ni Pavlinovo edino tovrstno delo, saj je že prej za šolsko mladino objavil dve knjigi, eno o partizanskem zdravstvu in drugo o partizanskih letalcih, pa še po drugih monografijah, knjigah in pripovedih iz NOB je znano njegovo ime.

Jože Pohleven za spomenike NOB. Akademski kipar je avtor številnih spomenikov NOB na Koprskem, na Krasu in drugod. Svoja dela oblikuje z izjemno izpovedno močjo. Njegov je na primer kamniti partizanski stražar v Šmarju, pa spomenik prekomorcu v Ilirski Bistrici, spomenik v Kninu dvestopetim borcem 3. prekomorske brigade, padlim v kninski bitki, in še številna prepričljiva spomeniška dela. Tudi portreti in doprsni kipi narodnih herojev so njegovo področje.

Revija »Kurirček«. To je mesečnik za naše osnovnošolce. Objavlja leposlovje, slovensko mladinsko prozo in pesmi, v prevodu pa prinaša tudi ustrezna dela iz drugih jugoslovanskih literatur, v glavnem tekste z ustreznimi partizanskimi snovjo, v sliki in besedi pa spominja tudi na razne obletnice, ki imajo za našo domovino poseben pomen. Revija Kurir-

ček izhaja pri Založbi Borec v 50.000 izvodih.

Festival Kurirček. Ze dvajset let opravlja pomembno kulturno vlogo. Mladim prenaša izročila in vrednote narodnoosvobodilnega boja. Z natečaji in nagradami pa pospešuje kvaliteto umetniško snovanje za otroke in mladino. Svoj domičil ima v Mariboru. Vrh njegovega snovanja predstavljajo vsakoletne decembrske prireditve mladih in za mlade. Festival Kurirček ima svoj odmev tudi v jugoslovanskem prostoru.

Gledališče ljudske vstaje. Rodilo se je po zaslugi mariborskih gledališnikov, predvsem Voje Soldatovića in Branka Gombača, in sicer leta 1973. Nadaljuje tradicijo partizanskih gledališč in deloma partizanskih mitingov. V desetih letih je imelo več kot tristo nastopov; tudi v šolah, tovarniških halah, v vaških gasilskih domovih, v kasarnah in še marsikje, kamor poklicno gledališče sicer ne zaide.

Uredniški odbor zbornika »Auschwitz-Birkenau«. V uredniškem odboru so nekdanje jetnice in jetnik v tem zloglasnem nemškem taborišču; Marija Kovač-Zupančič, Linka Ksela, Minka Jamnikar, Edo Steblovnik, Ela Štrafela-Dolenc, Lidija Turel in Sava Zupančič. Zbornik prinaša pregledno studijo o samem taborišču in o razmerah v njem, sledi pa 51 spominskih zapisov in deset izjav preživelih internirancev. Knjigi je dodan tudi seznam slovenskih internirancev, sestavljen po kronološkem zaporedju transportov.

Ž. D.

Nova knjiga Rudolfa Hribnika-Svaruna: Opredelitev

Rudolf Hribnik-Svarun

Gre za tretji del romansirane kronike avtorja Rudolfa Hribnika-Svaruna. Pred tem sta pri Založbi Borec že izšla 1. in 2. del, in sicer leta 1980 in 1982. Tretji del je avtor naslovlil Grmenje korpusov, začelja pa z mislijo slovenskega pisatelja Ivana Cankarja: »Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!« Dogodki iz druge svetovne vojne časovno sledijo dogajanjem, ki so našla mesto v prejšnjih dveh knjigah: kapitulacija Italije, splošna ljudska vstaja na Primorskem, odprtje zavezniške fronte v Italiji in hkratno krepitev narodnoosvobodilne vojske oziroma širjenje ljudske oblasti v Sloveniji. V času srečanja Tito-Churčill, avgusta 1944, se izpoved izteka.

»Slovenska narodnoosvobodilna vojska je 1. avgusta 1944 štela 21.751 borcev in bork. Od tega jih je bilo v 9. korpusu 7770, v 4. operativni coni 3414, v 7. korpusu 7948, pri čemer je bil občutno

močnejši od 9. korpusa v oborožitvi s težkim orožjem; v organih glavnega štaba, njegovi 20. zaščitni brigadi, v delavnicah, bolnišnicah, v oficirski šoli in v drugih manjših podrejenih enotah je bilo 2620 borcev in bork.« Te podatke iz knjige smo iz-

njena nekoliko vstran. Med njimi so na primer partijski voditelj Ivan, ki še naprej ilegalno deluje v Ljubljani, pa Branko iz štaba 4. operativne cone na Štajerskem, Janko, ki se razvije v dobrega komandirja, in Vseved, ki postane komisar čete. Pa še

RUDOLF HRIBNIK-SVARUN
OPREDELITEV

OPREDELITEV

pisali, ker bi morda bralce zanimali.

Sicer pa zaradi številnih velikih dogodkov ostajajo osebna doživetja literarnih in resničnih junakov potis-

Marko je tu, obveščevalni oficir v 31. diviziji, in Beblerjev spremljevalec Tonček. Tudi ženskam je odmerjen prostor; pravzaprav so njihove usode svojevrstne.

Ziva Drole

Cvetko Zagorski 2

Obiskala me je Ančka iz Čufarjeve igre »Ljubezen v kleti«

Kot sem že omenil, je bila živa Ančka le vzorec za Ančko v nekaterih Čufarjevih delih; pisatelj si je prizadeval, da bi predstavil predvsem njeno duševno podobo, medtem ko so zunanje okoliščine in dejanje plod njegove domišljije. Tako je Ančka v romanu »Ljudje iz kleti« nesrečno poročena s surovim Štefanom, črno pa je oblečena zato, ker ji je umrl otrok. Štefanu je prinašala na stavbišče kosilo in spoznala Vinka. Le-ta je »mlad, visoko rasel zidar... veder in razborit«, zaveden delavec, organiziran, bistar, povsem drugačen od Štefana, ki je zapit kvantač. V Vinku spozna Ančka človeka drugačnega kova: rad ima ljudi, bere, izobražuje se, tudi pogumen je. V marsičem nahajamo v njem poteze samega Toneta Čufarja.

Štefan sam pregovori Ančko, da je začela kuhati še za Vinka. Vinka celo pregovori, da se preseli iz barake k njemu, v kletno sobico. (V resnici je šlo Štefanu za Vinkov denar.)

»Vanj je bušil vonj po milu in sopari, pa tudi zadah po vlagi in plesnobi. Na desni se je nekaj svetlikalo, kmalu se je razlila po kleti večja svetloba. Ančka ju je bila slišala in se je prikazala s petrolejko v roki. Zakrpano obleko si je zakrila s čistim predpasnikom...«

»Nekajkrat je naletel Vinko na Ančko, ko je jokala. Če jo je iznenada iztaknil sámo, jo je skoraj vedno zalotil vso zamišljeno in solzno. Pa se je takoj zbrala in se naredila, ko da ni nič. Vendar ga ni preslepila. Nekajkrat je molče prešel prek tega, ker je težko, zares težko spraševal...«

Nič čudnega ni bilo, da sta se zbližala, drug pri drugem iskala utehno in se znašla v objemu. Na žalost je Čufar sredi sedmega poglavja v drugem delu romana pisanje pretrgal, vendar je snov v njem živela na-

prej, znova se ji je približeval in jo na različne načine oblikoval v drugih delih.

V nobenem izmed teh del pa ni omejeval dogajanja zgolj na ljubezenski trikot, marveč je upodabljal življenje celotnega predmestja, živo so ga zanimala usode mnogih in različnih ljudi, bralca popelje na delovišča, na veselice, v gostilne, v pisarne in vile. Njegov namen je bil, čim širše zajeti življenje, pa se mu je nit življenja pod streli okupatorjev pretrgala dosti prezgodaj – dne 11. avgusta bo od tedaj že 41 let!

Leta 1931 je objavil v ameriški »Prosveti« roman »Tragedija v kleti« in »Svoboda« na Jesenicah, njen dramski odsek, je predstavila ob 25. obletnici kovinarske organizacije 1931. leta igro s prav tem naslovom, potem pa gostoval z njo še v Trzinu, na Hrušici in v Hrastniku.

Prof. Bogo Teply je v reviji »Svoboda« takole začel svoje poročilo o drami: »Pisatelj je krstil svoje delo za ljubezensko dramo, da si bi jo lahko po vsej pravici imenoval socialno dramo. Slika nam življenje, upe in napore ljudi, delavce, ki žive stisnjeni v kletnem stanovanju. Osrednje drame sta ženski postavi: Marina, ki jo je življenje napravilo cinično in ki se prodaja hišnemu gospodarju. Tudi ona mora živeti, jesti in neke spati – zato je napravila z življenjem, kakršno je, kompromis. Globoko v njej pa je skrito dobro srce. Njeno živo nasprotje Anica, ki se je vse surovosti življenja niso dotaknile. Mehko, sanjavo dekle, polno hrepenjenja...«

Štiri leta pozneje je objavil Čufar v reviji »Književnost« nekaj prizorov drame z naslovom »Ljubezen v kleti«, medtem ko mu je v razdobju med »Tragedijo v kleti« in »Ljubeznijo v kleti« 1932. leta natisnila založba »Klas« prozno besedilo, ki so ga imenovali nekateri reportaža, lahko pa bi ga tudi povest ali kratek roman z naslovom

»Februarska noč«. Knjigi je napisal uvod Bratko Kreft in med drugim zapisal: »Pisatelj nam prikaže vso bedo in gnilobo, ki vlada v revirju, ne ustraši se niti pokazati slabe strani delavskega življenja, medtem ko v Tinetu in Ančki nasprotno prikaže zdrave, krepke ljudi iz delavskega gibanja... Res je, da se bo tisti, ki se bo hotel, spotaknil tu in tam obenj, zlasti kar se oblike tiče – to ve Čufar sam – toda kdor bo bral knjigo tako odkritosrčno, kakor je bila napisana, jo bo sprejel z veseljem... Zaveda naj se, da jo je napisal mlad delavec, ki ni obiskoval razen ljudske šole nobene posebne šole – temveč se je šolal pri delu kot pastir, pomagal pri zidarjih in tesarjih, kot voznik in mizarski vajenec, pet in pol leta kot fabriški delavec. Življenje, delo in knjige, ki jih je lahko bral v prostem času, so bile edini njegov vodnik.«

Po eni strani je obravnavala kritika »Februarska noč« s strogimi umetniškimi merili (Vinko Košak v »Sodobnosti«, Viktor Smolej v »Mladini«, Angela Vode v »Ženskem svetu«), po drugi strani pa nič manj strogo z zahtevo po ideološki jasnosti (Kardelj v »Književnosti«), naglasiti pa je treba, da so vsi poročevalci, ne glede na svetovni nazor, priznavali Čufarju nadarjenost in pričakovali od njega, da bo po prvih korakih v svet književnosti še napredoval. Veliko je bilo že to, da je budil Čufar s svojo prvo tiskano knjigo izredno zanimanje, ki se je z dramo »Polom« še stopnjevalo.

Skrainostim v ocenjevanju »Februarske noči« se je ognil v svojem ocenjevanju Emil Cesar (Tone Čufar: Izbrano delo, Jesenice 1976), ki mu je časovna oddaljenost omogočila pravičnejšo sodbo. Piše, »da je pisatelj že spoznal, da je potreben premik iz deklarativnega opisovanja h globljim vzrokom. V svojem delu posega v kritiko družbe, njeno krivično ureditev, ki ne duši samo

določene družbene plasti, temveč tudi posameznika, razpolaga z njegovimi čustvi in sili v licemerstvo... Ne zadovoljuje se več samo z enostranskim obtoževanjem, temveč gleda problem širše... Tedanja kritika je delo ocenila za reportažo... čas bo pa moral nekoč le zapisati, da moramo biti za takó dokumentarni zapis pisatelju samo hvaležni, saj dobiva... vse večjo zgodovinsko vrednost in predstavlja načelno avtentičen vir za preučevanje dramatičnega življenja slovenskega delavstva v desetletjih med obema vojnoma...«

Z opisovanjem odnosov med delavstvom nam odkriva nepisane, a zato nič manj upoštevane vredne zakone, in visoko kolektivno zavest slovenskega proletariata... Želel je pokazati, po njegovi presoji, na značilnih in tehničnih značajskih primerih prezez ene same pustne noči, ki je bila za nekatere noč dela, za druge pa veselja, prijetnosti, laži, goljufanj samega sebe, razočaranja in trpljenja. Cesar sklepa pisanje o februarski noči »z mnenjem, da je le-ta silno pretresljiva« pa da lahko »v celoti pritegnemo pisateljevemu premišljanju o njej (namreč o Tinetu in Ančki) ter njegovi trditvi, da je takih ljudi v življenju vedno premalo...«

Tako ocenjevanje pomeni premik v gledanju na Čufarjevo pisanje, slej ali prej pa bo potreben odločen premik v ocenjevanju vse naše tako imenovane socialne (ali socialistične) literature, v okviru preverjanja celotne nedavne slovenske književnosti, saj vsaka doba na novo odkriva in ocenjuje preteklost in njeno ustvarjalnost.

Take misli so me obšle po obisku Ančke Žitnik, prav ona jih je sprožila – predvsem pa prepričanje, da je Čufarja še vedno vredno in potrebno brati, mogoče še vedno bolj.

Tujega nočemo – svojega ne damo!

Iskra je zanetila plamen, iz plamena je vzniknil upor: »Tujega nočemo, svojega ne damo!« Dan vstaje slovenskega naroda – 22. julij je gotovo eden največjih trenutkov v narodovi zgodovini. Postati iz naroda hlapcev narod junakov je bilo dejanje, ki je imelo predzgodovino porazov in izkušenj, pa tudi svojo neuničljivo moč. Pred tem se je 7. julija že uprlo suženstvu srbsko ljudstvo, 13. julija je počil prvi strel v Črni gori, njihovemu zgledu so 27. julija sledili Hrvati ter ljudje Bosne in Hercegovine, 11. oktobra je gnev prerasel v oborožen odpor v Makedoniji. Vsi so šli z enim ciljem, združeni in enotni – za svobodo domovine. V boju so se kalili borci, kalilo se je tovarštvo, vztrajnost, zaupanje, vera v zmago in lepšo prihodnost nove Jugoslavije. Z. D.

Še o 22. juliju 1941 in 1944

Na Melniku so 22. julija 1941 prvič zaprile borci partizanske čete, katere politični komisar je bil Slavko Židanek – tri leta pozneje na isti dan je padel na Primorskem

Po izgonu iz Zagreba, konec marca 1936. leta, sem v Ljubljani iskal stike s takratnimi člani partije. Zvezo je bilo težko dobiti, saj aretacije pozimi 1935/36 niso priznale Ljubljani. Z vključitvijo v razne akcije, to je demonstracije, shode, manifestacije in podobno, sem spoznaval komuniste. Tako sem tudi Slavko Židaneka spoznal na demonstracijah. Bil je povsod, kjer so se delavci bojevali za svoje pravice. Policija ga je poznala kot revolucionarja, ga preganjala, zapirala, delala hišne preiskave, zahtevala odpust iz službe, kadar je bil zaposlen. Tako je bil Slavko že zelo mlad poklicni revolucionar, saj je bil več nezaposlen kakor pa zaposlen. V partijo je bil sprejet 1936. leta, vendar je bil že dosti prej komunist. Revolucionarne ideje je sprejel že kot vajenec v Stokovnih tovarnah in livarnah v Ljubljani, kjer so bili komunisti zelo aktivni. Ivan Kreft pravi o njem: »To so bila tudi leta, ko je partija vodila akcijo za razširjanje partijskega glasila »Ljudska pravica«, pri kateri je sodeloval tudi Slavko Židanek. Močno se je

angažiral pri kampanji za petomajске volitve leta 1935 in pri stavkovnih akcijah leta 1935/36, ko so te dosegle svoj vrhunec. V sindikatu stavbincev je delal z Rudijem Ganzitijem, Jožetom Kopitarjem in Ivanom Jakičem pri organiziranju znanih štrajkov in demonstracij. Tako med drugimi: proti Ljotiču, ob prihodu Živkovića, pri protidraginskih demonstracijah, proti okupaciji Avstrije, Čehoslovaške, Poljske, pri organiziranju izletov Ljudske fronte, pri državnozbornih volitvah leta 1938, pri zbiranju podpisov za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze, pri demonstracijah proti paktu Jugoslavija-Nemčija, itd.«

Na Slavka sem pogosto naletel pri takratnem organizacijskem sekretarju KP Slovenije, kamor sem često zahajal. Bil je neprestano v akciji, ker ga je organizacijski sekretar uporabljal za operativna in organizacijska dela. Ker je bil organizacijski sekretar odgovoren pri naši partiji za pomoč španski republikanski vojski in za zbiranje prostovoljcev za v Španijo, je zelo verjetno, da je

izbral ravno Slavka za svojega pomočnika.

Konec februarja ali prve dni marca 1937. leta sem dobil dovoljenje partije, da

Slavko Židanek

grem v Španijo kot prostovoljec k republikanski armadi, ki se je bojevala proti lastnemu fašizmu in proti nemški in italijanski vojaški intervenciji. Ob prihodu v Split, kamor sem prišel z manjšo skupino, nas je pričakal Slavko, ki je imel vsa nadaljnja navodila. Naša pot

se je končala na otoku Braču. Vsi prostovoljci smo bili policijsko kaznovani z desetimi dnevi zapore, Slavka pa je imela policija za organizatorja pohoda, in je bil zato kaznovan s tridesetimi dnevi policijskega zapore.

Po tem dogodku sem Slavka še srečeval ob raznih akcijah. Ob okupaciji sva se pogostejše srečevala pri pripravi na oborožen upor, pri organiziranju bojnih enot v mestu, zbiranju orožja, vojaškega materiala, prostovoljcev in podobnem. Slavko je bil že kmalu določen, da gre v partizansko enoto, ki se je oblikovala blizu Ljubljane na Molniku. Bil je komandir in komisar te čete.

Po nalogu glavnega štaba Slovenije je šel 22. julija 1941 k tej četi Tone Dolinšek, takrat član CK KP Slovenije in glavnega štaba ter odgovoren za zbiranje prostovoljcev v partizansko vojsko z nalogom, da zapriseže borce. Četa je položila prvo partizansko prisego, ki so jo pozneje ponavljale vse enote naše vojske. Od tu je šla četa na Mokro, njen komandir je postal Ljubo Šerčer, komisar pa Slavko.

Februarja 1942. leta je bil ob racijah aretiran v Ljubljani, kamor so bili v januarju 1942. leta poklicani mnogi partizani, ker je visok sneg in mraz onemogočal vsako akcijo na terenu. Povedali so mi, da je bil prepeljan v belgijsko vojašnico, kjer je pre-

trpel nečloveška mučenja v celici št. 1. Čez dva in pol meseca je bil obsojen od fašističnega sodišča na 30 let zapore pod ilegalnim imenom Peter Hočevar.

Julija 1942 je bil odpeljan z večjo skupino obsojencev v Castellfranco. Tudi tam ni miroval. Dal je pobudo za kolektiv in razvil cikel predavanj o družbenem razvoju. V pomoč mu je bil sojetnik Janko Smole. Sredi oktobra je bil premeščen v kaznilnico Portolongone na otoku Elba, kjer so bile razmere neprimetno krutejše od onih v Castellfranco. Med drugim je bil po kazni 14 dni v podzemski temnici, privezan na pograd z razprtimi rokami, da se ni mogel premakniti, in pokrit le z umazanimi smrd-

časa v Trstu, kjer je politično delal. Miha Marinko v spominih piše na str. 306: »... že istega dne ali morda naslednjega sem že imel zvezo z Židanekom, takratnim sekretarjem partijskega komiteja v Trstu...«

Malo pred svojim odhodom iz Trsta v partizane je Slavko napisal materi tele vrstice:

Na tretjo obletnico prve partizanske prisega, t. j. 22. julija 1944, je Slavko v boju z Nemci na Šebreljskem vrhu poleg Cerknega, v primorskih hribih, padel.

Sestri Olga in Darinka sta ga dolgo iskali in tudi njegove kosti prenesli v Ljubljano, misleč, da je njegov grob v Novakih pri Cerknem, ka-

Trst, januar 1944

Ljuba mama!

Ker ni mogoče svidenje, da Vas pritiskem na srce, naj Vam bodo te vrstice tolmač moje iskrene ljubezni in spoštovanja.

Mama! Po letih preganjanja in trpljenja se bližamo z veliko naglico k uresničevanju želja vsega poštenega človeštva. Še bo precej trpljenja pred tem uresničenjem in marsikdo bo plačal to svobodo drugih s svojo krvjo.

Grem zopet v borbo v nadi prinesiti svoj delež čimprejšnjemu uresničenju teh ciljev, ker vem, da vsak dobro misleč posameznik mora biti danes na svojem mestu.

Ne mislite drugo, kot na skorajšnje zmago zatiranih, pa nam bo pri zopetnem svidenju tem lažje v sijaju zmage in sigurne bodočnosti.

Pozdrave in poljube Vaš

Slavko

ljivim pregrinjalom. S stropa je nenehno kapljala voda, potrebo pa je opravljal skozi luknjo v pogradu. Nazaj v celico so ga prinesli, ker ni mogel hoditi.

Osvobodilna fronta je preko Rdečega križa skušala rešiti čimveč naših ljudi iz italijanskih zaporov ob kapitulaciji Italije. Tako so prišli do Trsta mnogi naši tovariši, med njimi tudi Slavko, kjer je bil že ustanovljen center za sprejemanje zapornikov in internirancev. Večina njih je bila takoj poslana v partizanske enote, nekateri so bili poslani na sedež OF na Kočevsko. Slavko je ostal nekaj

kor so jima povedali soborci. Po naključju pa je sestra Olga pred kratkim odkrila njegovo ime na spomeniku v Cerknem in po poizvedovanju dobila natančne podatke o bratu v župnišču v Šebreljah, kjer je pokopan na tamkajšnjem pokopališču.

Slavkova pot skozi vsa preganjanja, zapiranja in mučenja se je končala na tretjo obletnico prve partizanske prisega. Svojci in prijatelji še iščejo podatke o njegovem revolucionarnem delu, ki pa na žalost ne bo nikdar dovolj raziskano in ugotovljeno.

Viktor Slapar

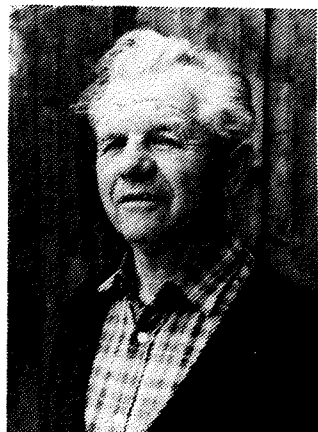
Pomenek s horjulskim prvborcem Adolfom Jerajem

Spomini živijo z mano

Sedel je v udobnem naslonjaču in skozi okno je curljala medla svetloba. Zrak je polnil vonj po pravkar vzcvetelih rožah in nekje zunaj, tam proti strmim horjulskim gričem, so ščebetale ptice.

Potem sva prišla do besed, o njem kajpada in njegovem – partizanskem boju, ki mu je že navsezgodaj odprl pogled na kalvarijo človeškega gorja in ki je v vsej svoji enkratnosti tudi sicer za vselej zaznamoval njegovo življenje.

»Ja, tisti časi so bili hudi,« je Adolf Jeraj kar takoj, brez ovinkov, podrezal v najtežji del svojega življenja. – »Toda tudi še danes po toliko letih gledam na vse skupaj s povsem istimi očmi kot tedaj. Le vse teže razumem, kako smo lahko prenesli vse to. Sam že nisem bil več tako mlad, ko sem se odločil za v hosto in sem bil že krepko utrjen, ne razumem pa, kako je lahko vse te napore prenašala mladež, ki je še najbolj nagosto odhajala v gozdove. Življenje v partizanih navsezadnje ni bilo prvošolsko taborenje in po tebi je tolklo vse od mraza in lakote pa do sovražnikovih krogel. O ja, tudi mene je šmentano stisnilo tam na zimno enainštiridesetega, ko so nas v vasi Osredok pod Krimom pošteno naklestili Italijani, in sem moral s hudimi ozebam domov v Horjul. Tedaj sem bil v enoti Mirka Bračiča, kamor sem prek vez prišel na pobudo Franca Popita-Jo-

kla, tedaj organizatorja NOG na notranjskem območju.«

Adolf se je za hip zamislil, kakor bi hotel v mislih odgrniti nevidno tančico, ki zakriva vse te davne dogodke, potem pa segel po knjigi, v kateri menda piše do natančnosti vse, kar je tudi sam doživel. Njegov, že precej naguban obraz je pri tem za trenutek prevela rahla mladostna svežina, da bilo je, kakor bi hotel v hipu preleteti vse orume-

nele liste zadnjih štirideset let in posredovati dogodke prav takšne, kot so bili – brez olepšavanja in prikrojevanja.

»Takrat smo se ravno odpravljali proti Dolenjski, da se pridružimo tamkajšnjim enotam, ko iznenada zapade visok sneg in pritrsne nenavadno strupen mraz. Ni nam preostalo drugega, ko da si malce odpočijemo v najbližji vasi.

Ko smo prišli v vas Osredok, smo se takoj spravili na najbližji kozolec in zaspali. Kolikor se je seveda zaspali sploh dalo, kajti kozolec je bil mrzel kot led. Drugo jutro smo se vsi tresli kot miši. Ne da bi veliko klevali, smo se porazgubili po bližnjih hišah, da se vsaj malce pogrejemo. Komandir Bračič pa je odšel v bližnjo Zalo, da s tamkajšnjo partizansko enoto pripravi načrt za napad na preserski most.

A glej ga zlomka, nismo še bili dolgo v hišah, ko iznenada proti vasi udarilo Italijani. Stražar jih zavoljo megle še opazil ni. Toda kot da bi jih vodili skrivnostni demoni, se spravilo najprej nad kozolec. Tam je bilo še vse naše orožje. Kot zakleto. Na kak preboj tako ni bilo niti misliti. Za-

to le čim dlje od hiš, v sneg, in naj se vsak reši, kakor se ve in zna. Nekaterim to ni uspelo. Obležali so v snegu. Sam pa sem se le nekoliko izvil iz pekla in se po daljšem kolovratenju znašel v Ljubljani. Od tu pa je vodila ena sama pot – domov. Kakor da se ne bi nič zgodilo. Glej, pa ti pozabim, da imam na sebi še vedno vojaško bluzo in kar tak grem na vlak. Na srečo me niso opazili. A se vendarle zavem krute pomote in brž smuknem v najbližje stranišče in se preoblečem.

Z Drenovega griča sem jo nato proti Horjulu mahnil kar peš. Toda ne čisto sam. Družbo mi je delal nek italijanski vojak, ki je ves čas nekaj godel. Razumel sem ga, ko da ni pretirano vnet za pešačenje in naj si raje najameva voz. O, ko bi možak le vedel, s kom ima opravka. Potem bi mi nemara privoščil kak drug voz. Toda kdo ve, kaj se mu vse plete po glavi, zato le raje proč, pa naj gre sam svojo pot. Nič se ne ve. Pri prvi hiši na klanecu sem se ustavil in pustil Italijana samega naprej.«

Na televiziji v kotu se je utrnula slika. Kazali so vzpon na severno steno Triglava. Tudi Adolfova

življenjska pot je bila polna podobnih vzponov. Ne, tedaj, ko je prišel domov, ni šel naravnost med zapečkarje, to ne bi bilo zanj, kajti vse pretežko je gledal okupatorje, kako so se šopirili po vaseh, ampak se je prav kmalu začel spet ozirati po okoliških gozdovih. Vedel je, da je le tam njegovo mesto. Bil pa je že tudi kompromitiran. Pa se je pridružil dolomitskim partizanom in se v njihovih vrstah odpravil v nove akcije. Videl je, da so beli iz istega testa kot Italijani, da jim je celo še težje do živenga, utrjenimi za debelimi zidovi in da je včasih v gozdu pod točo topovskih granat isto, kot če bi sedel v travi. Videl je tudi, da se je še vedno po vsaki krogli, ki jo je izstrelil proti sovražniku, vrnilo po ducat nazaj, in na svoji koži občutil, da lahko tudi te hudičeve mrcvarije po telesu. Bil je ranjen. Tedaj se je bojeval že v Prešernovi brigadi. Še prej se je nekaj časa tolkel v Šerčerjevi in Gradnikovi brigadi. A se je spet izmazal.

Kot vedno. Njegova volja je delala čudeže. »Dokler je v tebi kaj volje do življenja, ti smrt zlepa ne more do živenga,« se ob tem nasmehe. »Ko pa enkrat te ni več, tudi najboljši zdravnik veliko ne pomaga. O, seveda so bili naši zdravniki v Kočevskem Rogu vsega zaupanja vredni. Toda delali so v strašnih razmerah.

Še posebno hudo je bilo med nemško ofenzivo. Tedaj so tudi partizanske bolnišnice plačale krut davek. Marsikateri ranjenec ni več videl belega dne. Sam sem bil na srečo še malce pred tem odpuščen. Vrnil sem se v enoto. To pot v Cankarjevo brigado. Kmalu pa so me poslali na pehotni tečaj v Geršiče pri Metliki, odkoder sem izšel kot pehotni inštruktor. To dolžnost sem potem opravljal vse do konca vojne.«

Poteze na Adolfovem obrazu so se vidno sprostile. Na njem se je zarisal občutek nenadnega olajšanja. Kakor ko prebereš knjigo do konca. Pa saj kolikokrat je že ponovil to zgodbo, v pogovoru s prijatelji, med branjem, tudi sam pri sebi zgolj v spominu.

»Če bi se zgodovina na lepem zasukala nazaj, bi se odločil natanko za isto pot,« je odločno pridel. »Vedno sem trdno stal na svojem bregu. Leta tega ne spremenijo. Nasprotno, čedalje bolj razumno gledaš na vse skupaj. Ah, ko bi tudi telo šlo isto pot. A s tem gre le navzdol. Zdaj me daje že prav vse: srce, pritisk in ne smem tudi veliko dvigovati. To je davek na starost. Tudi na življenje v partizanih. Na vse napore, ki jih je bilo treba prestat. A vendar ničesar ne obžalujem.«

Branko Vrhovec

20. julija praznuje Celje svoj občinski praznik

Ugriz v jabolko z več strani

Ze je kazalo, da je vse izgubljeno in da se ni moč upreti na tej sovražniku na milost in nemilost prepušteni slovenski zemlji zavojevalcu, ki je zmagovalno vzklikal o koncu slovenskega naroda. Toda bili so ljudje, ki so verjeli, da suženjstvo ne more biti večno, ljudje, ki so šli, da bi dokazali narodovo pravico do življenja. Med fanti in dekleti, možmi in ženami, ki so pokazali svojo smelost, so bili tudi s celjskega območja. Ne, niso kar čez noč zrasli iz tal tamkajšnji borci. Bogato je kalila in poganjala setev

partije iz predvojnih dni. Tam, kjer so delovale partijske celice in skopske skupine, so nastajala žarišča upora. Komunistična partija Slovenije je nadaljevala s svojim delom, prilagojeno okupacijskim razmeram. Celski komunisti, ki so se ob okupaciji zavedali svojih nalog in odgovornosti in so bili tudi moralno pripravljeni na spopad z okupatorjem, so odločno posegali v dogajanje.

V spomin na Celjsko partizansko četo

Sredi julija enainštiridesetega je Glavno poveljstvo na svoji seji v Ljubljani sklenilo, da je povsod treba preiti od priprave k oboroženemu boju. Na Štajersko je ta sklep prinesel Slavko Šlander-Aleš, politično vodstvo pa si je z vsemi močmi prizadevalo ta sklep uresničevati. Nastajale so prve partizanske skupine, večinoma ob večjih industrijskih središčih, kjer je bila tudi organizacija KPS razvitejša. Na celjskem območju sta vzniknili na zahodu Savinjska, na vzhodu pa Celjska četa.

Še pred ustanovitvijo partizanske enote se je bilo treba dogovoriti, kdo vse bo vanjo vključen in kdo bo ostal na terenskem političnem in organizacijskem delu. Politično vodstvo je potrebovalo sposobne politične organizatorje, četno vodstvo pa si je prizadevalo zagotoviti tako moštvo, ki bo v vseh pogledih odgovarjalo liku odločnega borca. Za zgled drugim naj bi jedro enote predstavljali v prvi vrsti tisti komunisti, člani KPS in SKOJ, ki bi se po poprejšnjem dogovoru z vodstvom prostovoljno od-

zvali pozivu za vstop v vojsko, mlajši, ki bi bili kos premagovati nevšečnosti v naravi, dolge pohode in bi znali prijeti za orožje. Kot najprimernejša in najposobnejša revolucionarja je PK KPS za severno Slovenijo določil za komandanta oziroma političnega organizatorja partizanske enote sekretarja OK KPS Franja Vrnunč-Buzda in člana Petra Stanteta. Jedro Celjske čete pa so poleg njiju sestavljali še Janko Skvarča, Jože Turk, Mirko Verčkovnik, Miro Širca, Jože Mlakar in pozneje še Jože Srebotnik.

Dvajseti julij je rojstni datum Celjske partizanske čete, rojstni kraj pa Resevna blizu Šentjurja. Ni bilo naključno, da so organizatorji upora izbrali prav Resevno. V tistem hribovitem predelu z obsežnimi grebeni in odročnimi dolinami v za-

vetju gozdov so namreč imeli poleg dobre povezave s Celjem in okolišem za začetek na razpolago tudi že nekaj orožja, opreme ter zanesljivih zaupnikov in sodelavcev. Poleg drugih oporišč so se organizatorji še zlasti lahko oprli na Novakovo, po domače Podplaskovo domačijo z mlinom v Vrhnem pri Šentjurju, Ivana Novaka pa so postavili za intendanta čete.

Dvajsetega julija so se torej zbrali v taboru, komandir Vrnunč pa jim je sporočil, da je s tem ustanovljena Celjska partizanska četa. Na koncu jih je pozdravil s stisnjeno pestjo in vzklikom: »V boj za svobodo!«, partizani pa so mu odgovorili: »V boj!« To je bil njihov prvi partizanski pozdrav. Upali so, da bo skromen vod sčasoma prerasel v močno četo.

V spomin na ta dogodek praznujejo Celjani svoj občinski praznik. Ob tej priložnosti smo jih obiskali, da bi se poglabili v življenjski utrip kraja in njegove ožje okolice, spoznali, kaj delajo in načrtujejo borci, kako razpreda niti socialistična zveza, kako korakajo v gospodarstvu, kaj ponuja kultura, skratka, ugriznili smo v njihovo jabolko z več strani.

Zmanjšati surovinsko odvisnost

Prazniki in obletnice pomembnejših dogodkov iz naše zgodovine so pogosto tudi priložnost, da pregledamo, kako smo delali in kako gospodarili v minulem obdobju. Dan vstaje slovenskega naroda in občinski praznik bodo v Celju prav gotovo izkoristili za to. Seveda pa bodo na podlagi rezultatov določili tudi naloge za v prihodnje, napak bi namreč bilo, če bi v sedanjem trenutku usmerili vse svoje sile v reševanje kratkoročnih problemov in pri tem pozabili na prihodnost.

Kot pravijo v Celju, se je zaostrovanje gospodarskih razmer doma in v tujini odražalo tudi v rezultatih družbeno-ekonomskega razvoja njihove občine. Ker so izrazito industrijsko razvita občina, so največ pozornosti namenili zagotavljanju potrebnih surovin in reprodukcijskega materiala za nemoteno proizvodnjo in pa naporom za povečanje konvertibilnega izvoza. Ob tem se je vnovič pokazala velika odvisnost njihovih predelovalnih zmogljivosti od uvoza. Kljub temu pa so dosegli ugodne rezultate v 1982. letu na področju zunanjetrgovinske menjave. Skupni izvoz so celjske delovne organizacije v primerjavi z letom poprej povečale za 18 odstotkov, na konvertibilna tržišča pa kar za 21 odstotkov. Hkrati so zmanjšale uvoz za skupno pet odstotkov, konvertibilnega pa za skoraj 12 odstotkov. S tem so bistveno povečale delež z izvozom ustvarjenega družbenega proizvoda, ki znaša že 20 odstotkov. Prvič pa so dosegle tudi večji izvoz od uvoza z indeksom 103. Takšni izvozni napor in omejitve uvoza pa so imeli posledice na drugih področjih. Tako niso dosegli zahtevne rasti industrijske proizvodnje, ki se je zmanjšala za dva odstotka.

Znani so tudi že prvi rezultati poslovanja celjskega gospodarstva v prvi polovici letošnjega leta. Še naprej uspešno povečujejo izvoz, ki je večji za 20 odstotkov. Precej so izboljšali rast industrijske proizvodnje, ki ima zdaj indeks 103.

V prvem polletju so celjske delovne organizacije izkoristile možnost uvoza za izvozne izdelke in kot kažejo rezultati so ravnale pravilno. Vprašanje je, kako bodo vplivali nedavni ukrepi na proizvodnjo in izvozna prizadevanja. Tiste delovne organizacije, ki so našle dolgoročne povezave tudi v drugih republikah, prav gotovo ne bodo tako grobo občutile teh ukrepov naše vlade. Menijo, da bodo lahko uspešno gospodarile do konca leta. V celjskem združenem delu menijo, da bi s 35 do 40 odstotki deviz lahko delali, da pa je 25 odstotkov deviz odločno premalo. Poudarjajo tudi, da je velika ovira za uspešno gospodarjenje neskladje med proizvodno in prodajno ceno izdelka.

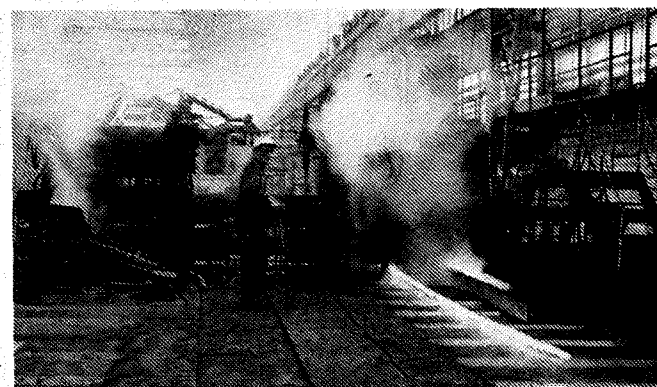
Visoka surovinska in energijska odvisnost celjske industrije, ki je v glavnem predelovalna, zahteva v zaostrenih gospodarskih razmerah pospešene napore v iskanju novih, pretežno od znanja odvisnih programov proiz-

vodnje. Že 1981. leta so začeli z delom na tem področju. Ugotovili so, da tehnološko zaostajajo in nimajo dobre kvalifikacijske strukture delavcev, da je celo pod slovenskim povprečjem. Tega leta so začeli z uresničevanjem raziskovalnega načrta o prestrukturiranju celjskega gospodarstva. Z njim naj bi poiskali razvojne usmeritve, oblikovali razvojna preobrazbena jedra in jih usposobili kot nosilce razvojne preobrazbe celjskega gospodarstva. Letos pa so končali že prvo fazo načrta, ki je določil 24 razvojno obetavnih proizvodov. Nosilci prihodnjega razvoja celjskega gospodarstva pa naj bi bili predelava jekla, proizvodnja kemikalij, proizvodnja strojev, proizvodnja merilnih instrumentov in predelava plemenitih kovin. V okviru teh pa že delajo analize, katere od teh skupin lahko ponudijo tržišču, tako domačemu kot tujemu, proizvode, ki so zanimivi za kupce. Znotraj skupin naj bi prišlo tudi do združene akumulacije, prihodnje leto pa naj bi podpisali družbeni dogovor o prestrukturiranju celjskega gospodarstva.

Tudi v prihodnje bodo nadaljevali delo na tem projektu, s katerim naj bi usposobili razvojna preobrazbena je-

dra v okviru družbeno usmerjenega procesa razvojne preobrazbe, kar bo omogočilo hitrejši razvoj celjske občine na temelju kakovostnih dejavnikov razvoja, predvsem znanja.

Kot nam je dejal predsednik občinskega komiteja za družbeno ekonomski razvoj Miloš Pešec, se v Celju zavedajo, da boljše proizvodnje in hitrejšega razvoja ni mogoče doseči brez strokovno

usposobljenih kadrov. V šolah srednjega usmerjenega izobraževanja spodbujajo vpis za proizvodne smeri. Tako je razmerje vpisa na proizvodne in neproizvodne smeri (80:20). Boljšo kvalifikacijsko strukturo pa skušajo doseči tudi s štipendijsko politiko na višjih in visokih šolah. V preteklosti je celjsko gospodarstvo zaposlovalo veliko delovne sile iz drugih občin in republik. Zdaj bi lahko predvsem na nekvalificirana delovna mesta zaposlili 300 delavcev, vendar jih ni. Sicer pa pravijo, da v prihodnje ne bodo zaposlovali delavcev iz drugih regij, ker zaposlovanje raste za 0,5 odstotka na leto, letni prirastek prebivalstva pa je 0,9 odstotka.

Drobno gospodarstvo se tudi v celjski občini razvija tako kot drugje po Jugoslaviji. V minulih letih je drobno gospodarstvo prispevalo k družbenemu proizvodu od 4 do 6 odstotkov. Lani pa je bil ta delež že šest odstotkov. Zavedajo se, da sami ne morejo narediti vsega za razvoj obrti in da mora družba z ustreznimi davčno politiko zainteresirati ljudi, da bodo svoja sredstva vlagali v proizvodnjo in ne v gradnjo velikih hiš in nakup dragih avtomobilov. V Celju menijo, da so za obrt naredili vse, kar je v njihovi moči, drugo pa je v rokah republike in federacije. So pa delovni ljudje in občani, ki bi želeli odpreti obrate za drobno gospodarstvo, v celjski občini na boljšem kot pa drugje. Pri Kovičevih so namreč odprli center za drobno gospodarstvo. Bodočemu obrtniku ponudijo proizvod, ki ga lahko proizvaja, tehnologijo, promaterial in seveda kupca njegovih izdelkov. Upajo, da bo čez kakšno leto center že tako deloval, da bo bodoči obrtnik prišel v center, tam pa mu bodo lahko uredili vse zadeve okoli obrti.

Precej pozornosti pa namenjajo tudi razvoju storitvenih dejavnosti. Po stanovanjskih soseskah urejajo prostore za te lokale. Uredili naj bi tudi območje za drob-

no obrt. Kljub temu, da so zaradi omejitve investicij precej črnogledi, pa menijo da se bo delež drobnega gospodarstva v družbenem proizvodu občine v prihodnjih letih bistveno povečal.

Prebivalci celjske občine se lahko pohvalijo, da so imeli lani boljšo preskrbo kot po drugih krajih Slovenije in Jugoslavije. Kljub temu pa so se razmere proti koncu leta zaostrele in redno je pri-

manjkovalo določenih vrst blaga. Vzroki so v nesorazmerni založitvi enotnega jugoslovanskega trga. Celjske preskrbovalne delovne orga-

nizacije so imele s samopravnimi sporazumi dovorjene dobave, redno so tervenirali z republiškimi občinskimi rezervami, vendar je bilo to premalo, da odpravili motnje pri presbi.

To pa jih je prisililo, da se letos na področju proizvodnje in prometa s hrano drugače organizirali. Upravili so samoupravni sklad za intervencije v kmetijskih porabi hrane. Njegova loga je povečati tržno proizvodnjo hrane v občini za set odstotkov. Organizacija in skupnosti so podpisale mouppravni sporazum o združitvi sredstev, namenjenih povečanju blagovnih rezerv in sovlaganje v povečano proizvodnjo hrane v zagotovitev preskrbe občine daljši čas. Rezerve bodo imeli takojšen učinek, sva nja pa šele čez nekaj časa. konca polletja je sporazum podpisalo že več kot deset odstotkov organizacij in skupnosti. To pa kaže veliko zavest in razumevanje združenega dela in zagotavljanja, da bodo lahko v prihodnje s skupnimi močmi izboljšali preskrbo z osnovnimi prehrabnimi proizvodi.

Socialistična zveza delovnega ljudstva razpreda svoje niti po 25 krajevnih skupnostih

Celje ima v svoji občini 63.000 prebivalcev, v samem Celju pa jih je približno 40.000. Vsi ti ljudje živijo v 25 krajevnih skupnostih, vsaka pa ima svojo krajevno konferenco SZDL. Socialistična zveza je fronta delovnega ljudstva, takšna naj bi bila, kakršna je bila Osvobodilna fronta med NOB. Kako današnja SZDL upravičuje to svojo vlogo v celjski občini, o tem smo se pogovarjali s predsednikom OK SZDL Dragom Medvedom.

»Že nekaj let izvajamo prakso skupnega programa,« pravi tovariš predsednik in dalje pojasnjuje: »To je tako, da se ne podlagi programov, ki jih imajo skupščina, IS, DPO in samoupravne interesne skupnosti, skupaj dogovorimo, kaj je tisto najpomembnejše, kar želi naše občane in kar moramo reševati s skupno koordinacijo. Ker gre program, ki je sprejet na programski konferenci SZDL, v javno razpravo, pride res do vsakega občana. Težimo pa za tem, da prehajamo od resolucij na konkretna vprašanja o socialnem varstvu, stanovanjski problematiki, izobraževanju itd. Prav pred kratkim smo končali dve konferenci, in sicer problemsko o preskrbi, na redni pa smo obravnavali vzgojo in izobraževanje, skozi to pa seveda še zaposlovanje, kadrovske zadeve in podobno.«

Zamisel skupnega programa je že lepa, težave pa se pojavljajo pri izvedbi. To

priznajo tudi Celjani. Saj da problemov ne bi bili sposobni reševati, le za sam rešitev je treba ljudi prepričati, in čas je večkrat njihov sovražnik. Celjska SZDL želi na osnovi programa frontno posredovati delegatom grdivo v pomoč pri njihovem delu. Mesec dni pred skupščino se sestanejo in kar

Drago Medved

na predsedstvu dogovorijo se ti lahko do njega opredelijo. Uspeh je pokazal, da takšno skupno opredeljevanje do problemov splača.

»Zelo aktualne so spremembe v bazi,« nadaljuje tovariš Medved. »Dejstvo je, da mora SZDL čimbolj pridreti med ljudi, da mora biti med njimi neprestano. Ljudje morajo spoznati, da je njihova organizacija, mest kjer pride do izraza plural

in interesov, med katerimi treba izbirati in jih usklajati. Tabla SZDL na zidu meni le, da je tu sedež organizacije, ljudje pa morajo biti, da so za primer pevci. Rdeči križ tudi že socialna zveza. V KS so različne sekcije, od sekcije za metijstvo, za informiranje. Te morajo seznanjati ljudje, najsi bo o preskrbi, varu okolja, komunalni ure- vi ali o čem drugem, pre- njih pa naj ljudje delujejo SZDL. Navsezadnje mora socialistična zveza kot sposobna organizirati pravo o nekom problemu, pa prav, da tudi prevzema obtem v svoje roke. To je njena stvar izvajalcev. Gle-

de na to, kar se na primer na svetu KS dogovorijo, je treba znotraj SZDL poiskati bodisi mladince, upokojen- ce, borce, komuniste, tiste, ki so določenemu problemu najbližji in bodo odgovorni nosilci pri reševanju. V Celju si tudi prizadevajo, da bi oživili delo območnih odborov in ponovno okrepili poverjeniško mrežo. Imajo namreč nekaj krajevnih skupnosti, kjer že leta ni bila pobrana članarina. Saj ne gre za tistih 12 din letno, čeprav je tudi ta lahko notranja rezerva SZDL, pač pa za red. Poverjeniška mreža naj bi bila spet takšna kot nekoč, da bi bili tisti, ki pobirajo članarino, pravi aktivisti

SZDL in ne inkasanti, ki znajo le nastaviti roko. Pri občinski konferenci SZDL Celje deluje šestnajst svetov na različnih področjih, od družbeno-ekonomskih vprašanj do boja proti alkoholizmu. Sestavljeni so frontno, to pomeni, da imajo v svojih vrstah tako mladince kakor borce, šolnike, predstavnike Zavoda za spomeniško varstvo, predstavnike sindikata itd. Med sveti je tudi svet za tradicije. »Obdobje, ko smo le postavljali spomenike, je mimo,« pravi moj sogovornik. »Sedaj je v ospredju sveta drugo, bolj vsebinsko vprašanje, namreč, kako posredovati mladim vrednote

iz časa NOB, kako jih osmisliti s kontinuiteto splošnega družbenega napredka. V zadnjem času smo na tem področju okrepili sodelovanje z Zavodom za šolstvo. In da bo prenašanje tradicij na mladi rod še bolj izpostavlje- no, bomo jeseni na volitvah kadrovali tako, da bo predsednik sveta za tradicije iz mladinskih vrst. »Naloga sveta je usmerje- na v idejo, črpanje iz gradiva ožjega območja pa jim ne dela težav, saj je bilo v Celju močno že predvojno delavsko gibanje, potem NOB, kulturbund, nemška postoj- janke, Stari pisker, prihod Štirinajste, Druga grupa odredov it.

Bogata kulturna bera

Celje ima bogato kulturno dediščino. Začenja se tam nekje v prazgodovinski dobi, pri Keltih, veliko so zapustili staroslovanski naseljenci, bogata je rimska arhitektura, svoj delež so dali celjski grof- je, ostali so sledovi občutljivega časovnega obdobja po marčni revoluciji, potem nemškutarjev in boja Slovencev za narodov in kulturni obstoj, sledovi, ki peljejo vse do današnjega dne, ko poudarjamo izobraženega kulturnega človeka kot dobrega samoupravljalca.

Se pred življenjem inter- tesnih skupnosti je Celje kot občina precej dajalo za kulturo. Sedaj imajo sedem poklicnih kulturnih ustanov ter Zvezo kulturnih organizacij. V poklicnih ustanovah je približno 150 ljudi, v Zvezi kulturnih organizacij pa 44 kulturnih društev z več kot 5000 aktivnimi člani. V Kulturni skupnosti zberejo letno sedem milijard in pol, od tega nekaj več kot tri milijarde namenijo skupnemu sloven- skemu kulturnemu progra- mu, ostalo pa služi potrebam občine. Zveza kulturnih orga- nizacij dobiva za svojo dejav- nost nekaj več kot 400 milijo- nov, seveda starih.

v Likovnem salonu in tudi organizacija mladinskega pevskega festivala sodi v ta okvir. Na noge so se postavili likovniki, ki so postali samo- stojni kulturni delavci kot člani Društva likovnih umet- nikov Slovenije - odbor Cel- je. V okviru Zveze kulturnih organizacij pa deluje društvo likovnih amaterjev. Glasbe- niki in dramske skupine delu- jejo v okviru združenja glasbenikov in dramatikov. Razvejana je plesna dejav- nost v okviru Plesnega gleda- lišča Celje in kulturnega društva na pedagoški srednji šoli. Tudi lutkarstvo je ožive- lo, predvsem skozi osnovne in srednje šole. V Celju se lahko pohvalimo z bogato za- ložniško dejavnostjo. Redno izhaja publikacija Celjski zbornik, ki prinaša domo- znansko literaturo, znana pa je tudi odprta literarna revija Obrazi. Znano je gibanje Na- ša beseda. Leta 1988 se je rodi- lo prav tu, v Celju, potem pa je preraslo iz občinskega v celo- ten slovenski prostor. Močan je klub kulturnih delavcev, ki na prostovoljni osnovi orga- nizira debate in ekskurzije. Celjsko Kinopodjetje ni zgolj gospodarska ustanova, pač pa se v povezavi z ZKO vse

Remalo glasni smo pri opozorilih

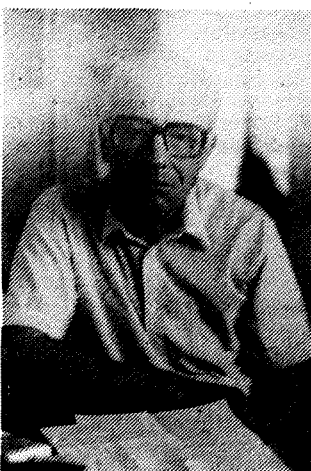
takšnem gospodarskem in industrijskem središču, kot je Celje, je zelo močna in ovna tudi borčevska organizacija. Predsednika občinskega odbora zveze združenj Ivo Ivana Melika-Gojmirja smo morali nekaj časa čakati, saj je ravno zasedal medob- sksi svet ZZB NOV. Ko je slišal, zakaj smo prišli, je bil takoj pripravljen odgovorjati.

Ali bi na kratko predsta- vi vaš občinski odbor ZZB NOV?

Vanj je včlanjenih 2500 čev. Od tega je borcev od 9. septembrom 1943, roma 13. oktobrom 1943, i. Spomeničarjev je 30, amo pa tudi enega naro- ga heroja. Kmetov je 129, no zaposlenih pa je še 357 ših članov. Delujejo v undvajsetih krajevnih or- izacijah in pokrivajo vse javne skupnosti. Krajev- i združenj je sicer manj, pa je krajevnih skupno- v občini. Tako eno zdru- je pokriva tri, dve pa po e krajevni skupnosti. »Pravite, da več kot deset stotkov borcev še dela. kšen vpliv pa imajo na ločanje v združenem lu?

V gospodarstvu borci lah- bolj malo odločajo. Veli- več vpliva pa imajo v de- atskem sistemu. So zelo sni in se zavedajo trenut- ga zapletenega položaja o na področju gospodar- a kot na družbenopolitič- m področju. Zato so tudi pravljeni na vsakršne ve, da bi položaj spreme- na boljše. Pri tem pa jih iko stvari moti. »Čaj pa je tisto, kar moti re?

»Moti jih obnašanje neka- terih ljudi. Bogatenje na račun tujega dela, okorišanje s položajem, ki ga je človeku zaupala družba. Zlasti pa smo alergični na birokracijo, ki je dejansko največji so- vražnik samoupravljanja. Na prsi smo si nakopali gada, ki nas lahko vsak trenutek ugo-

Ivan Melik-Gojmir

nobi. Moti nas, da je skoraj odpadel družbeni nadzor. Najhuje pa je, da pri vsem tem drug drugega ščitimo in zagovarjamo. Zavedamo pa se, da tudi mi nismo dovolj

glasni pri opozarjanju na vse te nepravilnosti. »

Med borci in tudi drugimi se zadnje čase veliko govori o svetu občine. Kako pa je s tem pri vas?

»Pri nas svet občine ne ob- staja. Imeli smo pripravljen predlog, ki pa ga je skupščina občine umaknila z dnevnega reda, ker smo bili prvi v republiki. Čakali smo nadalj- nih navodil in usmeritev. Ko pa je to vprašanje postaja- lo vse bolj aktualno, smo ga dali na glasovanje v skupščino, kjer pa ga zbor združe- nega dela ni sprejel z obra- zložitvijo, da bodo nastali novi stroški. Vsekakor bo treba pri tem razčistiti neka- tere stvari in v prihodnje bolj pazljivo spremljati potek de- la pri ustanavljanju sveta ob- čine. »

Ena od temeljnih usmeri- tev borčevske organizacije je tudi prenašanje tradicij NOV na mladino. Kako ste v Celju zadovoljni z delom na tem področju?

»Zelo tesno sodelujemo s šolami. Nekaj zadnjih let pa to prenašamo na krajevna združenja. Zlasti tam, kjer so ravnatelji šol zainteresirani za prenašanje tradicij, so sti- ki zelo tesni. Težave pa ima- mo, tako kot drugje v Slove- niji, s sodelovanjem s sred-

njimi šolami. Zavedamo se, da moramo v šole pošiljati najspodobnejše člane, ki zna- jo objektivno prikazati raz- mere ob nekem dogodku. Borci bi morali več govoriti o vrednotah, ki so jih vodile, da so ponosno prenesli vse napore med revolucijo. So- delovanje med krajevnimi združenji in osnovnimi šola- mi je stalno. Veliko priredi- tev je, tako da so borci in mladina pogosto skupaj. Do- bro sodelovanje pa je tudi posledica dobrega dela dru- štva prijateljev mladine. Še posebej bi opozoril na tesno povezavo med borci in hu- dinjsko osnovno šolo Franja Vrnčca. Sodelovanje je tako tesno in dobro, da smo šolo predlagali za zvezno plaketo ZZB NOV. »

Zadnje čase veliko pu- darjamo nujnost dela v ba- zi, to je krajevni skupnosti. Ali ste celjski borci aktivni v okoljih, kjer živite?

»Borci smo zelo delavni. Pogosto smo nosilci vseh de- javnosti v krajevni skupno- sti. Opazamo, da je delo do- bro v tistih KS, kjer dobro deluje tudi mladinska orga- nizacija. Borci veliko delamo na področju splošne ljudske obrambe in družbene samo- zaščite in smo še vedno no- silci na tem področju. Zad- nje čase pa se tudi tu stvari premikajo na bolje in vse več mladih je, ki se vključujejo. Vodstvo ZRVS v občini se trudi, da bi njihovi člani bolj delali na tem področju, mi pa naj bi bili bolj svetovalci in usmerjevalci. »

KUD Zarja - Trnovlje je junija lani uprizorilo na odrskih deskah »Ljubezen štirih polkovnikov«.

Tovariš Drago Medved pre- cej dobro pozna kulturni utrip Celja, saj se je, preden je postal predsednik OK SZDL, kjer tudi ne gredo mimo kul- ture, še pobilje ukvarjal z vprašanji, ki zadevajo kulturno rast in razvoj občine in občanov. »Najbolj izstopa mladinski mednarodni pev- ski festival,« je povedal, ko smo ga poprosili, naj našteje nekaj kulturnih ponudb in pridobitev Celja. »Festival se odigrava vsaki dve leti, letos je bil že petnajsti po vrsti. Naslednja znana kulturna prireditev v Celju je osrednja slovenska manifestacija - te- den domačega filma. Ta pri- kaže vse slovenske filme, v po- števeh pridejo tudi tisti, ki so nastali v šolskih filmskih krožkih, obenem pa predstavi izbor iz jugoslovanske film- ske zakladnice. Med stalne zadeve sodi knjižničarstvo, ki beleži zelo dobre rezultate. V Celju imamo knjižnico Edvarda Kardelja. To je regij- ska knjižnica in število bral- cev je v nenehnem porastu, raste pa tudi število izposoje- valnih enot. Močno je celjsko gledališče. Ima reden pro- gram in je vsa leta prisotno na Sterijinem pozorju. Krepi se močno gostovanjsko politi- ko. Pokrajinski muzej regij- skega značaja je lani prazno- val svojo stoletnico. Tudi Mu- zej revolucije je regijski. Orga- nizirava ogromno potujočih razstav. Veliko dela ima Za- vod za spomeniško varstvo. Dalje je treba omeniti Zgodo- vinski arhiv, ki žal dela v zelo slabih pogojih. V prihodnje načrtujemo novogradnjo, se- veda so to šele načrti, da bo- mo pač v bolj svetlih časih, kot so današnji, že pripravlje- ni. V okviru Zavoda za kultur- ne prireditve se odvijajo red- ni koncerti za odrasle in za mladino, razstavna dejavnost

bolj pogloblja tudi v vsebino kulturnih programov. V Cel- ju ima svoje mesto med kul- turnimi društvi tudi Mohorje- va družba, ki je ob 130-letnici delovanja prejela priznanje za posodobitev programa in uvrščanje v krepitev našega sistema. »

Ponudba je velika. Kaj od vsega tega občani odbirajo? Kakšne so želje kulturnih ustvarjalcev? Vsaka kulturna dejavnost ima pač svojo pu- bliko. V Celju želijo, da bi bil obisk kulturnih prireditev še večji. Morda v zadnjem času izstopa pevska kultura, ki je v dokajšnjem porastu. To do- kazuje na primer več kot de- set pevskih zborov v delovnih organizacijah. Jeseni želijo oživiti seminar s posebnim izobraževalnim programom Človek-delo-kultura, name- njen delegatom v kulturni skupnosti. Sicer pa se v zad- njem času ljudje vračajo v teater in več knjig iz knjižnice je prebranih, saj so te za na- kup v knjigarnah predrage. V ljudeh je ponovno želja po druženju. To je pač neka obli- ka boja proti odtujevanju. Čas sili v to in morda bo sploh ni zavesten. Vsekakor je treba v kulturi poudarjati množič- nost, tudi na račun kvalitete. »Odkar imamo na vasi fol- klorno skupino, je tudi na ga- silski veseleci manj proble- mov,« trdijo vaščani. Pač pri- de v krika nekatera kulturnega obnašanja. Na vprašanje, ka- ko pa se sicer Celjani kultur- no obnašajo, na primer ko gredo skozi park, odgovarja naš sogovornik: »Tisti, ki gre skozi park in vmes kaj razbi- je, tisti do kina še pride, napre- pa gotovo ne. Po drugi strani pa nekdo, ki zna sprejemati izročila, na primer s pomočjo teatra, ne more uničevati svo- je okolice. »

Prireditve in še kaj

anka Pokliča, podpredse- ka IS občine, so zadolžili vse, kar je v zvezi z občin- m praznikom, zato nam je ko postregel z informaci- ji. Povedal je, da so letos tavlili program tako, da bo bolj poceni. Med osred- prireditve sodi slavnost- seja občinske skupščine h zborov, ki jo organizira- sako leto v drugi krajevni ipnosti. Letos so izbrali re. Na seji so podelili ndrove nagrade za dosež- na področju družbenopo- čnega dela in za doživ- njsko delo. Podelili so tri grade: mednarodnemu adinskemu pevskega fe- valu, ki predstavlja za Ce- vrh mladinskega zborov- ga petja v Jugoslaviji in ropi. Druga nagradjena je ca Fišerjeva, duša občin- : Zveze prijateljev mladi- tretji pa predsednik KPO direktor Železarne Štore šan Burnik, viden gospo- stvenik in družbenopoli- ni delavec. Domicilno li-

stino je na dan praznika pre- jela Šlandrova brigada.

Na osrednjo proslavo in družabno srečanje so se Cel- jani in povabljeni (vsako le- to povabijo pobratene obči-

Janko Poklič

ne Cuprijo, Sisak, Doboj, Ti- tov Veles, sosednje občine in druge, s katerimi tesneje so- delujejo, na pimer Budvo, Rakovico, Mursko Soboto)

podali na Lipo nad Štorami. Poleg tega so posamezna društva v okoliških krajih organizirala v počastitev ob- činskega praznika vrsto pri- reditev, tekmovanj in sre- čanj, od plavanja, kolesarje- nja, balinanja, promenad- ga koncerta, raznih razstav, konjeništa itd., skratka, bi- lo je zelo pestro. Predvideli so tudi izdajo priloge Nove- ga tednika, ki bo prikazalo dosežke občine, namenili pa so jo vsem gospodinjom. Nikakor ne gre prezreti do- sežkov, ki so prav ob prazni- ku stopili na plan:

V Žepini bodo začeli gradi- ti farmo govejih pitancev, vredno 400 milijonov dinar- jev. V tem kraju so meliorira- li tudi 70 hektarjev zemljišč. Sozd Mox bo na Hudinji začel graditi regijski preskr- bovalni center. V njem naj bi predvsem skladiščili pre- hrabne proizvode. Poso- dobili bodo klavno linijo celjske mesne industrije Hmezd. S tem naj bi zado- stili novim higienskim pred- pisom v evropski deseterici, kamor so dosedaj izvažali.

V Železarni Štore bodo končali graditev jeklovleka. Ze razmislijo o graditvi je- klarne, s katero bi podvojili proizvodnjo kakovostnih je- kel. Tovarna Emo že ima odobrena posojila za poso- dobitev proizvodnje posod, ki bo izključno usmerjena v izvoz. V Klimi bodo začeli graditi novo halo za proi- zvodnjo hladilnih naprav. V Cinkarni bodo začeli gra- diti obrat za izdelavo žele- zooksidnih pigmentov, ki jih zdaj uvažamo.

V Tovarni Metka pa bodo posodobili proizvodnjo bombažnih tkanin.

Ob tej priložnosti so tudi odprli začasno razstavo del iz dediščine narodnega hero- ja Franca Leskoška-Luke, ki pa jo nameravajo spremeniti v stalno razstavo. V ta na- men pripravljajo v celjskem Muzeju revolucije spomin- sko sobo.

In ker so praznovanje ob- činskega praznika celjani združili s praznovanjem dne- va vstaje, se bodo mladinci 22. julija podali na družabni večer na Griček.

pripravila: Bojan Kuntarič in Živa Drole

Z zadovoljstvom skozi vse naloge

O boju proti nasilnemu okupatorju, ki je razsajal po naši domovini, o doživljajih in končni zmagi nad fašizmom vsak borec rad pripoveduje. Takšnih ljudi, ki so se bojevali za to, da mi sedaj bolje živimo, je tudi na območju ilirskobistriške občine veliko, pa še iz bližnjih Brkinov, zibelke partizanov. Tokrat smo se o življenjski poti pogovarjali z Jožetom Prosenom-Radivojem, borcem, nosilcem partizanske spomenice 1941. leta.

Jože Prosen-Radivoj, sedemdesetletni mešan ilirske Bistrice izhaja iz srednje kmečke družine. Leta 1922 mu je oče, ki je veljal za zelo uglednega in naprednega meščana stare Jugoslavije, po poznanstvu dobil štipendijo in potem ga je istega leta vpisal v kmetijsko šolo na Grmu, kasneje pa tudi na srednjo šolo iste stroke. Srednje šole ni končal, ker so mu nenadoma ukinili štipendijo. Jože se je vrnil domov. Takole se spominja: »Prišel sem za delo na kmetiji, pri čemer sta me najbolj zanimala živinoreja in melioracija travnika. Toda, tudi ko sem delal na kmetiji, mi mladost in napredni duh nista dala miru, pa sem se odločil, da s pomočjo prijateljev iz Vrbice ustanovim »Tamburaški zbor« Vrbica. Za bralno dejavnost pa sem ustanovil »Bralno društvo Podgora«. Obe društvi sta delovali zelo uspešno od leta 1928, ko nas je policija razpodela, mene pa so kot glavnega vodjo društva kaznovali tako, da me je policija stalno nadzorovala. Kazen in strogi nadzor sta mi onemogočila aktivno delo za celo desetletje. V tem času sem ustvaril družino. Po vrnitvi v Ilirsko Bistrico sem bil postavljen na razna mesta, kjer sem z zadovoljstvom opravljal odgovorne dolžnosti. Delal sem tudi v kmetijski zadruzi, kjer sem dočkal 1964. leta tudi pokojnino. Po upokojitvi sem bil izbran v več komisiji.«

Za svoje delo in zasluge je Jože Prosen-Radivoj nosilec partizanske spomenice 1941. Odlikovan je bil z ordenom dela z rdečo zastavo, z medaljo zaslug za narod s srebrno zvezdo, z ordenom reda brat-

stva in enotnosti s srebrnim vencem. Je tudi nosilec republiških priznanj v obliki diplom, druga priznanja pa so mu dodelila razna društva ilirskobistriške občine.

»Leta 1941 nam je vsem, zlasti napredno mislečim, prineslo mnogo razburljivih dogodkov. Zaslužni Primorci smo se oprijemali upanja, da prihaja čas, ko bomo končno le osvobodjeni. Prepričljiva opora za to misel in vero nam je bil nemški napad na Rusijo, kjer si bo, če po kratkem našem prepričanju, nacistem prej ali slej polomil zobe. Zanesljivo smo tudi računali na Hitlerjevo zmoto o pomoči italijanskega fašizma. Do nadrobnosti smo namreč poznali trhllost tega vojnega aparata in njegov zajčji pogum. Mnogo smo se pogovarjali o nastanku OF. Čeprav nismo poznali njenega programa, smo bili vendar prepričani, da nas slovenski bratje ne bodo pustili na cedilu. Šele avgusta, ko je prišel v Podgora tovariš Smeli, nas je seznanil, da je v programu OF vključena tudi Primorska kot sestavni del Slovenije. Naložil pa nam je tudi dolžnosti in dal smernice, kako naj uvajamo gibanje OF, ki bo temelj za oboroženi upor. Smeli je prišel istega leta v decembru še dvakrat v Vrbico in nam, še posebej meni, dal natančnejše zadolžitve za material in prehrano. V začetku februarja 1942. leta sva s komandirjem čete, v navzočnosti partizanskega borca iz naše vasi, sestavila nadroben načrt za napad vojašnice v Vrbici. V tej vojašnici je namreč bilo skladišče orožja in streliva, za stražo pa dvanajst italijanskih voja-

kov. Sredi februarja je četa napadla vojašnico, in čeprav sem svojo zadolžitev izvedel do nadrobnosti, se na srečo naše vasi, napad ni posrečil. Kajti če bi se bil, bi vas Vrbica doživela isto usodo kakor nekaj mesecev pozneje sedem vasi pod Premom.

Marca 1943 sem bil sprejet v članstvo KP in hkrati imenovan za sekretarja rajonskega komiteja KP Podgora. Bil sem tudi tajnik odbora OF za isti rejon. Za komite in v odboru OF sem moral sam iskati take ljudi, ki bi mi bili zagotovo v pomoč pri organizaciji krajevnih odborov OF v vsaki vasi. Tvegana za-

Jože Prosen-Radivoj

dolžitev, upoštevajoč, da je bila v vsaki drugi vasi vojaška al pa karabinjerska postaja. Skrbelo me je za družino, za tri nedoročene otroke in zeno.

Še pred razpadom fašizma sem imel že oba rajonska organa in nekaj krajevnih odborov. Po razpadu fašizma in pred kapitulacijo Italije pa so bili krajevni odbori OF imenovani v vseh desetih vaseh v rajonu. Takoj po razpadu Italije sem večji del sam izvedel splošno mobilizacijo tako dosledno, da sem moral po vseh vaseh sestavljati krajevne odbore OF, večji del z ženami in mladinkami ter starejšimi vaščani, med-

tem ko sem v okrajnih organih ostal čisto sam. V prvih dneh po kapitulaciji sem tudi organiziral slovenski pouk v vseh šolah.

Na voljo sem imel pet poklicnih učiteljev, ostalim potrebam pa sem zadostil z naravnimi inteligentnimi mladinkami. Veliko nalog sem moral izpolnjevati hkrati. Organiziral sem množične sestanke po vseh vaseh, na katerih so izvolili naju z Ivanom Štembergerjem za odposlanca na Kočevski zbor. V Brkinih se nas je zbralo 25 odposlancev iz Brkinskega okrožja in Slovenske Istre. Po skrivnih poteh smo odpoto-

vali proti Kočevju. Po štiri noči trajajočem zboru smo se iz Kočevja vračali samo z enim nenapisanim soglasno sprejetim sklepom: Neizprošno se bomo bojevali proti skupnim sovražnikom, do končne zmage! Vsak na svoje področje smo se vrnili tik pred nemško ofenzivo. Že same priprave so napovedovale, da bo za partizansko vojsko to velika preizkušnja, tembolj, ker je bilo po splošni mobilizaciji mnogo novincev brez izkušenj. V tej ofenzivi so Nemci prereševali vse snežniške gozdove, celo Loško dolino in Dolenjsko ter razhajkali večji del partizanskih enot. Bilo je mnogo

mrtvih in ranjenih. Samo v Vrbici sem skrbel za trinajst ranjencev. Pri zdravljenju in ozdravljenju teh ranjencev, izvemši hudo ranjenega, je imel posebne zasluge takrat v Bistrici zdravnik dr. Defekonda, ki se je nesebično odzval moji prošnji, ne glede na posledice, če bi ga Nemci zasacili. Tudi z njegovo pomočjo smo s ponarejenimi dokumenti hudo ranjenega partizana Draga spravili v tržaško splošno bolnišnico. Tam je bil izdan. Strežno osebje ga je prepeljalo v sanatorij, kjer je bil spet izdan. Obvestili so nas, da ga moramo takoj odpeljati. Moja sestrčna se je še isti dan odpeljala v Trst. Med zračnim napadom, ko so bile ceste izumrle, ga je privlekla na železniško postajo. Doma ga je potem še nekaj časa negovala in nato poslala v Loško dolino, odkoder so ga odpeljali na zdravljenje v Bari. Bil je rešen.

Februarja 1944 sem bil premeščen na okrožje v Brkine, kjer sem dobil referat za prosveto. Aprila sem bil imenovan za načelnika okrožne izpostave za isto okrožje. Veliko truda smo vložili v reorganizacijo rajonskih in okrožnih odborov OF v krajevne in okrožne narodnoosvobodilne odbore.

Jeseni pa so četniške, nedicevske in ne vem še katere druge formacije, ki so se umikale pred prodirajočo 4. armado, okupirale celotno področje našega okrožja. Njihove postojanke so bile razmeščene po vseh večjih vaseh, od koder so vpadali na vse nezasedene predele. Poleg tega so bili še pod nemško zaščito. Razumljivo, da je naše delovanje upravljeno zamrlo. Skoraj v celoti smo tudi izgubili stik z osnovnimi organizacijami. Položaj se je še bolj zaostril z začetkom 1945. leta in trajal skoraj do osvoboditve. Prihajale so namreč nove sovražne formacije in se združevale s prejšnjimi pritepenici. Naše partizanske enote se niso mogle spopadati s tako močjo, zato so se umikale v zasnežene snežniške gozdove, kjer so tudi prezimile.

Marca 1945 sem bil v vasi Suhorje. Ze v jutranjih urah so četniki obkolili vas, stlačili skupaj vse že prej izdane vaške aktivistke in aktiviste, mene in mojega rojaka, doma iz Bistrice, pa zbežali iz gorečega senika. Malo pozneje so še prijeli Bliska in njegovo skupino, ki se je skrivala v bunkerju. Skupaj so nas pozno popoldne odvedli na Pivko in nas stlačili v majhno skladišče. Že prvo noč so nas po vrsti zasliševali in cvili smot kot trpinčene podgane ob stiskanju prostorov med vrati. Zasliševanje se je nadaljevalo takoj drugi dan in naslednje dni, kar naprej, vendar v sednji vasi, v nekem gospodarskem poslopiju, kjer so pokazali vse svoje veščine. Pri zasliševanju nismo zanimali, da smo nedolžni, vendar pa ni nobeden od nas priznal svoje prave funkcije. V enem tednu so odpustili vse vaške aktiviste, ostalih petnajst pa so nas obdržali. Po treh tednih zapora smo neke noči s stražarjem vred pobegnili. Vrnili smo se vsak na svoje delovno področje, jaz v Brkine, kjer sem dobil zvezo z nekaterimi okrožnimi organi. Le nekaj dni za tem, bilo je zadnje dni aprila, pa smo se srečni vsi sešli v osvobodjeni Bistrici, kjer je imel okrožni NO odbor prvo sejo v svobodi.

V tem času sem doživel še en presrečen dogodek. Po dolgem času sem se namreč zopet sestel s svojo družino. Praznik prvega maja smo še praznovali v Bistrici, potem pa smo morali po nalogu republiških organov v Trst, in prišli v mesto, ko so še trajali polični boji. Že takoj prve dni po začetku poslovanja okrožne uprave sem spoznal, da ne bom kos dolžnostim predsednika, zato sem se s soglasjem tovariša Perovška tej funkciji odpovedal in prevzel referat za gozdarstvo. Že proti koncu 1945. leta pa sem bil zaradi nujne pomoči premeščen na Upravo pokrajinskega odbora za Slovensko primorje. Pokojnino sem dočkal v Ilirski Bistrici.

P. Nikolič

Partizanski humor in anekdote

Mineva že leto dni, odkar so se v mestu Pahti pod Rostovom na Donu srečali bivši partizani Ruskega bataljona 18. SNOUB Bazoviške 30. divizije 9. korpusa. Z vseh koncev Rusije se je zbralo 77 bivših partizanov in partizank, ki so se v letih 1943–1945 bojevali proti fašističnim okupatorjem v primorskem delu Slovenije, »v slavnih bojnih vrstah maršala Josipa Broza-Tita«, kakor je zapisal bivši propagandist Ruskega bataljona Gregor Žiljajev-Griša in še dodal, da je bilo to, sedaj že tradicionalno srečanje borcev Gruzije nepozabno, radostno, ganljivo in razburljivo. Radi se spominjajo poti, ki so jih prehodili po naši Primorski, bojov, pa tudi vsega tistega, kar se je še vmes dogajalo. Temni trenutki so imeli tudi svojo svetlo plat in znali so se tudi nasmejati mali nerodnosti oziroma smešni situaciji, v kateri so se znašli. Gregor Žiljajev-Griša pa je zbral nekaj partizanskega humorja in anekdot iz življenja Ruskega bataljona.

Požrešnost ga je zapeljala

Partizana-rojaka Stefan Bikodorov in Petr Borisov sta jeseni 1944 ležala v premični partizanski bolnišnici. Slovenska dekleta-skojevke so jima podarile vsake-mu steklenico žganja. Petr Borisov je svojo steklenico razdelil med vse. Stefan Bi-

kodorov pa je svojo steklenico skrival in le ponoči iz nje pomalem popival. To je Borisov opazil in je sklenil kaznovati svojega rojaka. Ko se je šel zjutraj Bikodorov prebrat, je Borisov poiskal v tovariševi postelji steklenico s preostankom žganja. Razdelil ga je med vse ranjence in potem ob hudomušnem hihitanju vseh napolnil izpraznjeno steklenico s povsem drugo tekočino.

Minila je še ena noč. Zjutraj je bil Bikodorov mračen, nekaj je godrnjal, pljuval,

toda nikomur ni rekel niti besedice. Trije ranjeni Borisovovi tovariši: dva Slovence in en Italijan pa so se še dolgo posmehovali takšni požrešnosti.

Pojedeni škorenj

Tretjega marca 1945 se je začel veliki fašistični podvig. Po ostrih bojih se je pokazalo, da so brigade 30. divizije v sovražnem obroču. Iz Trnovskega gozda se je 18. SNOUB Bazoviška namenila preriniti do Gorenje Trebuše. V noči na 5. marec 1945 se ni vsem posrečilo prebiti obroča. Del Ruskega bataljona je bil odrezan. Znašel se je v globokem zasneženem kanjonu. Že dvakrat po štiriindvajset ur nismo ničesar jedli. Čeprav je bilo nevarno, smo zagnali nekaj ognjev, da bi se ogreli in osušili.

Politdelegat Ivan Bjelov je sezul svoje angleške škornje, da bi se posušili. Od utrujenosti je zadremal. Ko pa se je prebudil, je bila koža enega njegovih škornjev že pečena in pojedena.

Po mulinih sledovih

Zvečer 29. septembra 1944 je Ruski bataljon 18. SNOUB Bazoviške odšel iz vasi Bilje na akcijo. Ponoči je bilo temno kakor v rogu. Proti koncu pohoda sem bil že tako utrujen, da sem na naslednjem počitku zaspal kot ubit. Ko sem se prebudil, je bila okoli mene mrtva tišina. Z grozo sem ugotovil, da je bataljon odšel. Kaj naj storim? Potihem sem stopal naprej. Potem se je pred menoj kakor na dlani zasvetila sovražna postojanka Rihemberk. Slišati je bilo nekoliko rafalov iz težke brede. Treba se je bilo vrniti do križišča poti. Tu se mi je v glavi porodila misel: Po mulinih sledovih pojdem! Pripognil sem se in ugotavljal, kam so usmerjeni sledovi kopit naših mul. Na ta način sem se kmalu približal vasi Šeblik. Danilo se je, na bližnjem travniku pa sem opazil speči bataljon naših. Tudi stražarji so zaspali z mrtvaškim snom. Kako sem bil hvaležen našim mulam!

Opoldne pa smo iz zasede na cesti Dornberk-Gorica razbili italijansko avtomobilsko kolono.

Bojijo se zemlje

Uši so bile partizanom hud sovražnik. Pa so se dokopale tudi do nas. Kaj vse so si borci misljali, da bi se jih rešili! V maju 1944 so se v Ruskem bataljonu lotili tega sistematično; v velikih železnih kotlih so pripravili vse partizansko perilo in obleko. Na perilu, sešitem iz zavezniških padal, so se uši slabo držale in so lahko zdrsnile stran. Toda, takšno perilo so nosili samo srečniki v enotah.

V toplejšem času so si naši borci izmislili uspešen poskus: Ušivo perilo so zakopavali v zemljo in pustili le majhen konček, da je gledal ven. Naenkrat so vse uši prišle izpod zemlje. Čez kako uro se je konček perila, ki je molen iz zemlje spremenil v živ šopek. Borci so ga enostavno odrezali in se tako rešili uši.

Kakor je videti, se uši bojijo zemlje.

Na eno kopito

V ruskem bataljonu je izmed tovarišev izstopal visokorasli partizan Ivan Didenko. Nosil je obutev nenavadno velike številke. Pri hoji po kamnih pa je svoje čevlje kar hitro obrabil. Fašist, ki bi bil tako velik kot on (po stopalih), pa nikakor ni padel. Namestnik komandanta 18. SNOUB Anatolij Djačenko je ukazal čevljarju ruskega bataljona Vasiliju Babuškinu naj Ivanu sešije škornje. Babuškin je izmeril nogo partizanskega »Guliverja«. Toda, kje najti takšno kopito? Vzel je sekuro, lesen štor in iztesal kar ravno kopito. Po njem je potem sešil Ivanu par enakih guliverskih škornjev. Lahko je obul desnega na levo nogo, levega pa na desno. In seveda tudi nasprotno.

(se nadaljuje)
prevedla Živa Drole

Fotografije z vprašanjem

1 Stoji Karlo Spacal in v roki drži pištolo. Fotografirano marca 1945 pri Cerknem. Kdo so ostali borci?

★★★

2 Datum in kraj fotografije nista znana. Prvi z leve je Ludvik Zelenik. Kdo so ostali?

3 Avtobusa, zajeta junija 1944 pri Avčah in pripeljana na Lokve. Partizan na levi strani je Ludvik Benčina, kdo so drugi?

★★★

4 Tretji od leve strani sedi skladatelj Makso Pirnik (z očali). Verjetno je to bil pevovodski tečaj v Cerknem, novembra 1944. leta. Je to res in kdo so ostali ob Pirniku?

5 Ni znano, kdaj in kje je fotografija nastala. Po oblekah sodeč je bilo to morda poleti 1944 ali pa maja 1945 kje na Krasu. Kdo so na fotografiji?

★★★

6 Slika je last Alojza Poženela in je nastala maja 1945 v Trstu. Kdo so na njej?

Ciril Zupanc

Franc Črnugelj-Zorko

Boji za prostor med vasmi Kred, Brezje, Špeter Slovenov spomladi 1944. leta

Dobro izurjeni rdečearmejec in partizan se je takoj vrغل v kritje in začel streljati še prej kot Nemci, ki so imeli nanj uperjeno orožje. Streljal je in streljal do zadnjega naboja in padel kot junak. S svojim hrabrim dejanjem je dal možnost, da bi se rešili drugi tovariši iz tabora.¹³

Strelji so prebudili speče tovariše. Rafali so parali mrak, strahotno je bobnelo od skalnatih gora. Za izurjenega vojaka pa dejansko ni bilo nevarnosti, takoj je lahko zapazil, da strelji niso natančni. V spodnjih delih vrat so se lahko brez težav in celo z vso opremo izmuznili proti jugu. Starejši in vsaj delno izurjeni partizani so to tudi storili in se kmalu zatem celo brez prask zbrali v gozdičku blizu Brezj in se napotili k tovarišem v Brezje, ki so se vrnili iz uspešne akcije na letališče Belvedere.¹⁴

Zakaj so se vdali sovražniku?!

Zakaj se drugi tovariši niso umaknili iz staj, dokler je bilo še mračno, dokler je bil še čas? Zakaj niso poslušali klicev starejših partizanov, naj jim sledijo, naj se umaknejo z njimi? Zakaj niso, ko se je že zdánilo in so pred izhodi padli nekateri tovariši, ki so se poskusili rešiti z begom, napravili odprtín v stenah na nasprotnih straneh staje, kamor nemške krogle niso segle? Se bi lahko postavljali vprašanja.

Lahko da so si rekli: »Samo malo počakajmo, prišli bodo Nemci in nas pustili domov, saj smo bili šele pred kratkim na silo mobilizirani.« Tako približno je bilo napisano v 4. številki glasila BBO »Klic s skrajnih meja« v članku Junaki in izdajalci v Benečiji, v katerem je bila opisana ena najuspešnejših akcij 9. korpusa – napad 2. bataljona BO na sovražno letališče Belvedere in tragedija drugega dela bataljona na Plazeh. Kaj od vsega je resnica? Ali so bili omahljivci, strahopetci? Izdajalci niso bili! Prišli so v enoto, da bi se bojevali za svojce, za svoj narod, za našo srečnejšo prihodnost. Niso padli, ker bi to želeli. Padli so zato, ker so pregledali prišli v zelo hudo preizkušnjo, ki ji niso bili kos.

Aleksej je s svojo hrabrostjo rešil življenje štiridesetih tovarišem. Pet jih je padlo, ko so žal prepozno poskusili zbežati. Med njimi je bila tudi hrabra bolničarka Angelina Gerussi, doma iz Tricessima v sosednji Furlaniji. Tudi mladi Mazora, pastir iz Breginje, je obležal na plotu. Ubili so tudi starega Mazora, in to pred njegovo stajo, ko je v nemščini skušal pojasniti, da je pastir, ne partizan. Drugih petnajst, ki so čakali, so Nemci privlekli iz staj. Nemcev ni zanimalo, kdo so in od kod, so oboroženi ali ne. Postavili so jih pred zid, tesno enega ob drugega. Niti zavedali se niso, kaj jih čaka, ko

2

so jih že pokosili smrtonosni strelji krvnikov. Nemci si tokrat niso vzeli niti toliko časa, da bi v svoji poznani natančnosti še vsakega mrtvega ustrelili v glavo. Zbali so se prihoda bataljona. Hitro so se umaknili in se zadovoljni vrnili v postojanko Kred. Že njihov videz je govoril o strahotnem zločinu. V Kredu so govorili: »Tam gori na Plazeh imate zaklane prašiče.«¹⁵

Komaj so se Nemci oddaljili, so se prizorišču strašnega dogodka približevali borci bataljona. Nasproti jim je prišel 17-letni Izidor Gruntar-Dorči iz Starega sela. Bil je v skupini petnajstih. Spominjal se je grozečih cevi, uperjenih v njega in tovariše, bruhanja ognja iz njih, nato tišine, ki ga je zajela. Prebudil se je omotičen. Potipal si je obraz, pogledal roke – bile so krvave. Šele tedaj je dojel strašno resnico. Z naporom se je izvlekel izpod trupel svojih tovarišev. Vsi so bili mrtvi, samo on je ostal živ, a laže ranjen. Ko se je srečal z bataljonom, je solzen iztisnil iz sebe le nekaj besed, dovolj, da so tovariši razumeli, kaj se je zgodilo. In podobno je bilo leta 1956, ko so odkrivali na Plazeh spominsko ploščo, na kateri je vklesanih 21 imen padlih. Tedaj je zmožal le odkriti ploščo, njegov oče pa je v njegovem imenu povedal poslovilne besede padlim.¹⁶

Partizani, ki jih je srečal Dorči, med njimi je bil tudi komandant Marko Redelonghi, so upali, da je v stajah morda le še kdo ostal živ. Vendar so zaman skakali v goreče staje in pregledovali okolico. Nihče ni dajal znakov življenja. Prinesli so jih na plano. Nemo, vsak zatopljen v svoje misli, so se poslovili od padlih. Obvestili so svojce in terenske organizacije, da so jih odnesli v domače vasi. Nekaj dni so zvonovi otožno oglašali smrt mladih borcev.¹⁷

Pripoved preživelega

Zvonko Uršič, eden od preživelih, tedaj 16-letni partizan, takole opisuje grozotne trenutke nemškega napada: »Marec 1944 mi bo ostal

nepozaben. Ne spomnim se natančno, ali sem bil na straži od enih do treh ali od dveh do treh. Straža ni bila na vrhu, kjer je bila običajno naša zaseda, temveč nekaj sto metrov od prednjih senikov, prav na kraju, kjer je sedaj postavljena spominska plošča. Ko sem bil na straži, je eden od vodstva bataljona (baje obveščevalec Kolet) prišel iz Breginje na Plaze. Povedal mi je, da je vse v redu, da se mi ni treba ničesar bati. Dobil sem zameno in odšel spat v barako zraven kuhinje. Zaspal sem in v snu slišal rafal iz strojnice. Prvi hip sem pomislil, da naši preizkušajo v gnoju mitraljez, kar se je večkrat dogajalo. V barako je pritekel Dušan Lovšin, menda komisar čete, in zavpil, da so nas napadli, in naj takoj gremo na položaje. Ko sem tekkel po stopnicah v gornji del barake, se je zraven mene zgrudil v vratih zadet partizan iz Borjane... Skočil sem k majhnemu oknu. Streljali so od vseh strani. V baraki so bili obupani in so me pozivali, naj se vrnem k njim, ker sem mlad in od tukaj ni rešitve. V barako je pritekel Aleksej (Rus). Pozival jih je, naj pobegnejo in se organizirano umikajo. Dejal je: »Jaz vas bom kril. Ubočajte in bežite. Vi imate družine, jaz je nimam, ker so mi jo Nemci pobili.« V baraki ni bilo odgovora. Aleksej se je umaknil na sosednji grič, streljal in zadrževal Nemce, dokler ga ni zadel sovražnikova krogla. Bojeval se je zelo junško.

¹⁴ Pisni vir Zvonko Uršič, doma iz vasi Staro selo, in Zvonko Vodopivec

¹⁵ in ¹⁶ Pisni vir Zvonko Uršič. Zvonko Vodopivec in ustni vir Just Perat

¹⁷ Poročilo štaba Briško-beneskega odreda 15. 3. 1944. Zbornik VI-12, št. 37, poročilo štaba 2. bataljona BBO z dne 18. 3. 1944. Zbornik VI-12, št. 46: glasilo BBO »Klic s skrajnih meja« št. 4: pismo Alojza Ruklija-Kmetiča Petru Skalarju 18. 3. 1944 (AIZDG Lj. fasc 575); kronika vasi Sedlo pri Breginju; Zvonimir Vodopivec-Nazdar, Just Perat, Jože Koren-Pepi, Franc Skolč (po pripovedovanju tovarišev iz Kreda), Franc Miklavč-Sočan, Toni Pavlin, Nada Urbančič, Stane Tonkli – ustni vir.

Se nadaljuje

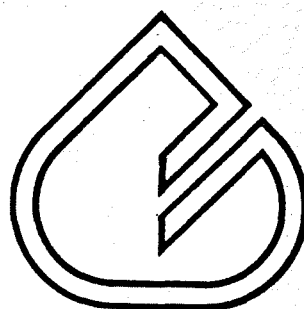
v sodelovanju z naravo

FRUCIAL

v sodelovanju z naravo

SOŠKO GOZDNO GOSPODARSTVO

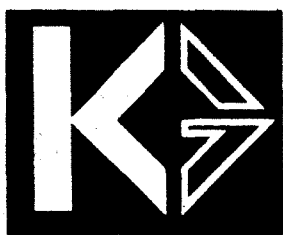
TOLMIN
n. sol. o.

65220 TOLMIN

BRUNOV DREVORED 13, p. p. 35

TELEFON: (065) 81-170
81-171

KOVINASTROJ
Grosuplje

Tovarna gostinske opreme

61290 Grosuplje
Adamičeva 36

tel. (061)771-411, telex 31-552 yu kogro

MOBILNA KUHNJA

MK – 100 za kuhanje hrane na
prostem na trdo gorivo ali
plin iz jeklenk

MK – 200 kombinirano: trdo
gorivo ali plin iz jeklenk

MK – 300 trdo gorivo

LJUBLJANA ŠIŠKA

Izlet v zgodovino

Skupina tridesetih članov Združenja vojaških invalidov Darko Marušić občine Ljubljana Šiška je v dvodnevem izletu obiskala Šumadijo in Beograd. Ugotovili smo, kako je naš človek krvavo in zmagovito izpovedal svoje domoljubje. Ta resnica nas je vse čvrsto objemala na obisku spominskega parka »Kragujevački oktobar«. Tu je zelo pestro urejen kompleks spomenikov, ki poglobljeno učijo in dokazujejo, kako je mogoče ljubiti domovino in kako je bila draga njena svoboda.

O tem je Jean Paul Sartre zapisal: »Najgloblji vtis, ki ga lahko obiskovalec odnese iz neke dežele, je bolečina, ki jo začuti v tej deželi. Jaz sem to doživel v Kragujevcu. Nacistična okrutnost je izbruhalo ves svoj bes v tem prijaznem mestu in od njega naredila ogromno grobnico s sedem tisoč pobitih ljudi. To je težak spomin, ki ga nesem, ampak veličasten spomin. Kadarkoli nekdo omeni Jugoslavijo, se vedno spomnim Kragujevca, njegovih ljudi in dijakov, ki jih je sovražnik pobil. Tedaj se spomnim herojstva tega celotnega naroda.«

Razumljivo. Kragujevac je mesto, kjer so nemški fašisti opravili enega med največjimi zločini v Jugoslaviji. V enem dnevu – 21. oktobra 1941. leta so v Šumaričah, na obrobju Kragujevca, pobili sedem tisoč Kragujevčanov, med njimi 300 dijakov (celo petnajst otrok, starih od osem do dvanajst let) ter osemnajst profesorjev in učiteljev.

Nekaj dni potem, ko je bil tovariš Tito seznanjen z okrutnim dejanjem fašistov v Kragujevcu, je med drugim dejal: »... To pobijanje je v bistvu zverinsko maščevanje nad srbskim narodom, ki se je dvignil k vstaji. Kragujevac, srce Šumadije ni naključno izbran... Na ta način želijo Nemci zastrašiti srbski narod in preprečiti širjenje vstaje ne le v Srbiji, temveč v celi Jugoslaviji. Ampak ne glede na to, da gre za ogromno število žrtev, kar je vse zelo prizadelo, se bo to okupatorju in fašistom težko maščevalo. S takšnimi zverinskimi dejanji bodo dosegli prav nasprotni učinek...« Danes je v Kragujevcu tako kot v celi Jugoslaviji ta učinek očiten in se kaže v svobodnem in plodnem napredku.

Na poti iz Kragujevca proti Beogradu smo se ustavili še v Topoli ter v mavzoleju dinastije Karadjordjevičev na Oplencu. Pot do Beograda smo končali z ogledom grobnice naznanemu junaku na Avali. Drugi dan izleta smo začeli z ogledom mesta, se ustavili na Kalemegdanu in se seznanili z njegovimi zgodovinskimi znamenitostmi. Nato smo odšli v zgodovinski park Josip Broz Tito, se v Hiši cvetja poklonili Titovemu spomenu ter v triurnem ogledu obiskali Muzej 25. maj in Titovo rezidenco.

ZVVI DARKO MARUŠIĆ

REZIJA

Pri rojakih
onkraj meje

Rezijo, še vedno našim očem nekoliko odmaknjeno in skrivnostno deželico, utesnjeno, pod močnim Kaninom, so pred kratkim obiskali mladi iz TOZD TKK na Srpenici. Sešli so se z nekdanjimi partizani, borci rezijanskega bataljona in drugih slovenskih partizanskih čet, saj so se za obisk pri njih že predhodno dogovorili. V Osojani so skupno položili šopke cvetja k spomeniku padlih partizanov. Arturo Siega je mladim obiskovalcem s svojimi tovariši opisal nekatere dogodke in najpomembnejša partizanska bojevanja v Reziji. Gostitelji so goste popeljali skozi rezijanske vasi, da bi jim čim boljše predstavili Rezijo v preteklosti in sedanjosti.

BORIS MLEKUŽ

GRIŽE PRI ŽALCU

Razvili svoj prapor

Letošnje srečanje partizanskih kurirjev Štajerske je bilo v okviru praznovanja dneva borca in občinskega praznika občine Zalec. Pripravile so ga tamkšanje družbenopolitične organizacije in pododbor IV. brigade VDV Partizanskih kurirjev Slovenije.

Ob tej priliki so partizanski kurirji in celjski muzej ljudske revolucije v sodelovanju z marioborskim muzejem pripravili na osnovni šoli v Grižah razstavo: prvi o TV postajah, druga dva pa na temo Talci na slovenskem Štajerskem 1941–1945. Učenci osnovne šole so pripravili priručni program. V kraju so se organizirali v domu upokojevcev razstavo o rudarstvu ter srečanje z zabukovskimi rudarji.

Na Bezovnikovi domačiji v Zabukovcah so kurirji z domačini odkrili spominsko ploščo »Jurčkovi liniji«. Zatem pa so štajerski kurirji razvili svoj prapor (sredstva zanj so zbrali sami). Pri slovesnosti so sodelovali recitatorji, moški pevski zbor in godba na pihala iz Griž. Nekaterim partizanskim domačijam, ki so največ sodelovale s kurirji, so izročili pismena priznanja.

Slovesnost je zaključil predsednik občinske skupščine občine Zalec, poudarjajoč, kako zna kurirji s pomočjo ostalih družbenopolitičnih organizacij in ustanov, ne le prenašati, ampak tudi podružljati tradicije narodnoosvobodilne vojne, kar je prav gotovo velik prispevek k nadaljnji krepitvi SLO in DS.

DRAGO MIKLAVEC

IDRIJA

Skupščina ZZB

Socialna problematika udeležencev NOV je v idrijski občini dobro rešena, so ugotavljali na skupščini ZZB NOV Idrija, ki je bila v tem mesecu. Zdravstveno stanje članov ni najboljšje, na to opozarjajo pregledi v dispanzerju. Vse bolj se med borci pojavlja občutek osamljenosti in odrinjenosti. Kljub temu je še veliko borcev aktivnih v raznih organizacijah in krajevnih skupnostih. Umrljivost je velika, od zadnje skupščine je umrlo 90 članov.

Sicer pa je na skupščini tekla okvirna razprava o današnjem ekonomskem stanju. Borci so namreč zaskrbljeni. Menili so, da vse preveč le ugotavljamo stanje. Tudi po osvoboditvi smo že bili v hudi krizi, vendar nas je takrat rešila volja in delo. Zato je treba danes bolj zavhati rokave in prijeti z večjim elanom za delo. Brene pa ne smemo valiti le na delavce, temveč ga mora prevzeti nase tudi vodstvo, so menili borci. Tudi v idrijski občini marsikaj ni v redu. Omenili so le gradnjo Zdravstvenega doma, ki se vleče že nekaj let. Nekdo je za to prav gotovo odgovoren.

Borci so nezadovoljni z mladino v Idriji. Nezainteresiranost za izpolnitev naloge se je pokazala tudi pri kurirčkovski pošti. Drugačno je stanje na podeželju, kjer so mladi še zavzeti in sami organizirajo razne akcije. Več pozornosti je treba posvetiti sodelovanju med ZB in planinskimi društvi. Na skupščini so sprejeli tudi nov program dela in izvolili novega predsednika.

JANEZ JERAM

IZOLA

Nepozaben izlet
upokojevcev

Komisija za rekreacijo pri Društvu upokojevcev v Izoli organizira že peto leto tradicionalen izlet v zgodovinske kraje naše revolucije, oziroma NOB Jugoslavije.

Letos je bil ta izlet posvečen krajem četrte in pete ofenzive. Peljali smo se prek Rižanske doline, Buzeta do Lupoglava in že smo bili v predoru Učke. Skozi gorato Liko nas je vodila pot po Grackem polju mimo Otočca, pomembnega vojaškega in političnega središča med NOB, po Perušičkem in Ličkem polju do Gospiča, kjer smo si ogledali spomenik padlim borcem prekomorskih in drugih brigad ter spomenik Nikole Tesle.

V Kninu smo obujali spomine na boje prekomorskih brigad, saj smo imeli med nami tovariša, ki se je udeležil teh bojev.

V muzeju v Jablanici

Po vožnji čez Dinarsko polje smo se srečali na Livanskem polju s številnimi ponikalnicami in ogromnim Buškim jezerom.

Mimo Bugojnega in prek Gornjeva Vakufa po lepi cesti na Makljen, kjer stoji ogromen spomenik, ki je dvigal svoje liste v zvezdno nebo, pod nami pa se je svetlikal Prozor. Tako smo pozno v noč prišli v Jablanico.

Zjutraj smo si ogledali Spominski park v Jablanici, jezero in most na Neretvi. Spomnili smo se mnogih prizorišč hudih bojev v četrti ofenzivi. Na poti do Mostarja smo se ozirali od kanjona Neretve k strmini vrhov strašnega Prenja, čez katere so se takrat pomikale kolone borcev z ranjenci. Ogledali smo si Mostar in nadaljevali pot mimo Blagaja in Nevesinskemu polju v prijazno Nevesinje, ki je pobrateno z Ilirsko Bistrico.

Pot nas je vodila dalje v nacionalni park Sutjeska, skozi katerega se vije reka Sutjeska. Na Tjentištu smo položili venec s kratkim kulturnim programom pred spomenikom padlim. Ogledali smo si spomenik Sava Kovačevića in muzej s 13 freskami motivov bojev na Sutjetski ter film z arhivskimi posnetki.

Tretji dan smo si ogledali olimpijsko pobarvano Sarajevo, lepo urejen spominski kompleks na Vracah, posvečen padlim borcem NOV in žrtvam fašizma 1941–1945, katerih imena so vklesana. Tudi tu smo položili venec s kratkim kulturnim programom. V Doboju smo položili venec pred spomenik padlim in s tem presenetili tamkajšnje člane zveze borcev, ki so nas zelo lepo sprejeli. Po večerji v hotelu Bosna so ob glasbi drobne kresnice dovtipov in šal, ki so se utrinjale med našo potjo, kar zažarele. Naše tovariše pa so pripravile zabaven program s srečelovom. Zjutraj smo si ogledali Doboj s stare trdnjave Gradine ter se vračali skozi Posavino v Slavonijo. Gorski svet so zamenjala nepregledna polja. Ob ubranem prepevanju je vožnja hitro minila. Zahvaljujemo se vodnici in poslovalnici Kompassa v Koprju za dobro organiziran izlet ter pridna in vpljudna šoferja Vlada Skorjanca in Valterja Mora.

UDELEŽENCI IZLETA

TRZIN

Premalo o Trzinčanih

Upravni odbor osnovne organizacije ZZB Trzin je na svoji zadnji seji sprejel pomembno nalogo. Ko smo pospremili na pot kurirčkovsko pošto, je bila podana misel, da bi na osnovni šoli Trzin ustanovili pionirski dopisniški krožek za TV-15. Dogovorili smo se tudi, da bomo imeli s pionirji pogovore o življenju, delu in organizaciji kurirjev med NOB. Tako smo imeli dva pogovora po razredih, ki sta trajala po dve uri. Dopisni krožek se bo imenoval po umrlem Francu Orlu, ki je bil kot mladinec že leta 1942 predsednik mladine v Trzinu in je opravljal sabotažne akcije. Z učitelji šole smo se tudi dogovorili, da bodo člani tega krožka obiskovali nekdanje borce. Z njimi bodo sodelovali pri teh obiskih člani naše komisije za varstvo obolelih in ostarelih borcev. Najprej so obiskali 83-letno Marjeto Capuder. Pri tej družini so se že pred vojno zbirali komunisti in skojevci, zato je bila družina od začetka okupacije strogo nadzorovana ter po odhodu sina v partizane leta 1943 tudi izseljena. Na seji smo ugotovili, da je o delu Trzinčanov med NOB zelo malo napisanega, čeprav so Trzinčani veliko prispevali za naše NOG. Že julija 1941 so odšli v partizane predvojni aktivisti in se vključili v Rašiško četo. Življenje je izgubilo 32 borcev in aktivistov. Tudi precej družin je že od začetka vstaje sodelovalo v NOB in so tudi med prvimi organizirali odbor Osvobodilne fronte.

Zato je upravni odbor ZZB sprejel nalogo, da začne jeseni zbirati podatke o delu in življenju Trzinčanov med NOB. Mislimo, da smo našim potemcem dolžni ohraniti resnico in trpljenje našega ljudstva.

ADOLF ADAMIČ

POHORJE

Zgodovina koč pod
Kremžarjevim vrhom

Okupator je kmalu spoznal nevarnost, ki mu je pretila iz gozdov. Planinske kočje je uporabljal za hajke proti partizanom. Zato so partizani požgali kočje na Pohorju: v noči od 8. na 9. oktober 1942 je pogorelo osem postojank. Ker je kazalo, da se bodo Nemci naselili v okolici Kremžarice, kjer je bil teren Pohorske (Zidanske) brigade in brigad 14. divizije, so jo partizani 8. 4. 1944 zažgali.

Swoboda je prinesla planinskemu društvu nove naloge. Okupatorjeva dediščina so bila tri pogorišča. Slovenjegraški planinci so kočjo na Plešivcu prepustili PD Prevalje ter sami najprej obnovili kočjo pod Kopo, ki pa jo je tri dni pred otvoritvijo zažgala sovražnikova roka (1947). »Namesto na otvoritvi smo se zbrali na pogorišču«, je zapisal takratni predsednik Grmovšek. Preusmerili so se na kočjo pod Kremžarjevim vrhom in jo 4. 7. 1948 slovesno odprli. Postavili so jo okoli 40 metrov niže od pogorišča stare kočje.

Po 30. letih je kočja zahtevala obnovo. Začetek je bil težak: obnova je stekla, ko je 21. maja 1981 prvič zagorela električna žarnica v koči. Ob polni moralni in finančni podpori občine je gradbeni odbor planinskega društva z M. Mavsarjem na čelu obnovil kočjo, pri čemer je veliko pomagalo gospodarstvo mislinjske in slovenjegraške doline. Obnova še ni končana, vsekakor pa bo, saj se je potrdilo, da je bila to dobra gospodarstvena poteza. Vedno več je ljudi, ki se po trdem in skrbni polnem delu podajo na Kremžarico, stopijo po zelenem Pohorju in začutijo s pesnikom Glazarjem.

ADOLF ANKON

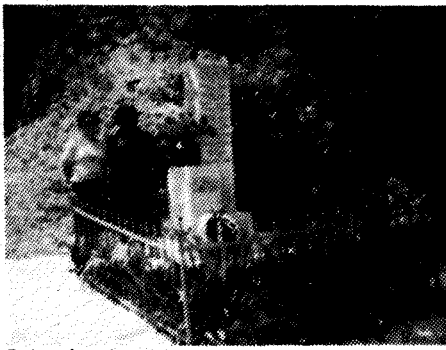
MORAVČE

S spominske
slovesnosti

Ob spomeniku ustreljenim talcem v Polnskovem dolu pri Moravčah je bila 26. junija spominska slovesnost, posvečena dnevu borca in 40. obletnici smrti desetih talcev, ki so jih Nemci pripeljali iz begunjskih zaporov, da bi se tako maščevali za napad Zasavskega bataljona na nemški avto, v katerem je bil ubit nemški funkcionar.

Na slovesnosti se je zbralo nekaj nekdanjih borcev, aktivistov, intermirancev in drugih gostov ter domaćinov. Pozdravil jih je predsednik KO ZB NOV tovariš Stane Strle. Sledil je kulturni program, nato pa tovariško srečanje.

JOŽE NOVAK

Interniranke ob spomeniku talcem

Obvestili

Odbor skupnosti borcev 1. slovenske brigade – 2. grupe odredov organizira v septembru 1983 dvojice pomembnih srečanj.

1. Dne 3. septembra 1983 bo na Černivcu slovesna otvoritev nove modernizirane ceste Kamnik–Gornji grad in poimenovanje po Drugi grupi odredov.

2. Dne 11. septembra 1983 bo ob 9. uri srečanje borcev in mladine Kozjanskega z borci 1. slovenske brigade – 2. grupe odredov z veliko slovesnostjo v Podsredi ob občinskem prazniku občine Smarje pri Jelšah v spomin pohoda Brežiške čete 1941. leta in prihoda ter bojev Kozjanskega bataljona 2. grupe odredov ter padlih tovarišev, skoraj cele čete v Podsredi.

Zelimo, da se teh slovesnosti borci 2. grupe odredov udeležijo v čimvečjem številu. To je naša dolžnost. Za brezplačen prevoz z avtobusi bo poskrbljeno. Borci naj sporočijo svoja imena skupnosti borcev 1. SB – 2. grupe odredov, Ljubljana, Ob Ljubljani 42, najkasneje do 15. avgusta 1983, z navedbo katere od obeh ali obeh slovesnosti se bodo udeležili, da bomo preskrbeli prevoz.

Točen čas odhoda avtobusov, pot in postajališča bomo na podlagi prijav objavili v zadnji številki TV-15 v mesecu avgustu. Na Kozjanskem bo za prehrano borcev preskrbljeno. Za borce 2. grupe odredov iz območne skupnosti borcev Celja bo preskrbel prevoz območni odbor skupnosti ter naj se za to prijavijo območnemu odboru v Celju.

★

Odbor za proučevanje zgodovine naprednega mladinskega gibanja v Sloveniji pripravlja monografijo o tečajih Višje škojevske šole pri PK SKOJ. Pri zbiranju gradiva in podatkov smo naleteli na težave, ker nimamo sedanjih naslovov in primkov tečajnikov.

Zato pozivamo vse udeležence škojevskih tečajev pri PK SKOJ za Slovenijo, da prijavijo svoje podatke (ime, naslov), oziroma sporočijo, če vedo za katerega udeleženca, pismeno ali telefonsko na naslov: Republiška konferenca ZSMS, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, tel. št. (061) 312-659, 312-381.

Vabila

Krajevna organizacija ZB NOV Predmeja vabi 22. julija 1983 ob 10. uri k odkritju spominske plošče 13 nedolžnim žrtvam, ki so jih kot talce ustrelili nacisti 27. 9. 1943.

KO ZB NOV Predmeja

★

Vabimo borce NOV, ki so bili v enotah 31. divizije, da se v nedeljo 24. julija 1983 ob 10. uri udeležite svečanosti v Novakih, v počastitev 40. obletnice ustanovitve 31. divizije.

Na šoli v Novakih bo odkrita spominska plošča, ki bo obeležila kraj ustanovitve divizije.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije

★

Borce brigad, ustanovljenih v ZSSR, vabimo 31. julija 1983 ob 10. uri na letni zbor, ki bo v Kulturnem domu na Kokrici, cesta na Brdo 38 pri Kranju. Vsi borci bodo prejeli spominske listine in značke. Po končanem zboru bo kulturni program ter tovariško srečanje.

Vpis v spominsko knjigo ter popis anketnih listov se bo opravil od 8. do 10. ure na zbornem mestu v Kulturnem domu. Borci, ki se še niso prijavili, naj to store do 25. julija 83.

Na veselo svidenje!

Vabi odbor skupnosti borcev brigad, ustanovljenih v ZSSR

Popravek

V prejšnji številki TV-15 Naš tovariš nam jo je spet zagodel tiskarski škrt, in sicer na zadnji strani, kjer je v naslov namesto številke 9 vskočila številka 8. Pravilno se naslov glasi: Štirideset let od ustanovitve 9. korpusa NOVJ.

DUPLJE

S skupnimi
prizadevanji

Okrog tisoč prebivalcev krajevne skupnosti Duplje, ki združuje vasi Zgornje in spodnje Duplje ter Zadrage, je že desetič praznovalo svoj krajevni praznik. Peti julij so si izbrali za praznik, ker je tega dne 1942. leta odšlo v partizane več krajanov, Nemci pa so njihove družine izselili.

Krajan Dupelj so pripravili več zanimivih športnih prireditev in srečanj, osrednja proslava pa je bila 2. julija ob spomeniku pri osnovni šoli v Dupljah, kjer je vklesanih 32 imen tistih, ki so dali življenja v NOB. Na proslavi so sodelovali pionirji, mladina in moški pevski zbor iz Dupelj.

V preteklem letu so v krajevni skupnosti Duplje dali največji poudarek asfaltiranju cest, letos pa imajo v načrtu dokončno ureditev kanalizacije. V prihodnje nameravajo razširiti pokopališče ter obnoviti gasilski dom, že letos pa jim bo potekel referendum. Skratka, ob skupnih prizadevanjih so rezultati že vidni, krajan. pa si bodo tudi v bodoče prizadevali, da se bodo Duplje hitreje in uspešneje razvijale.

JANEZ KUHAČ

RASTKO BRADAŠKJA:

5

Častno izpolnjena naloga

Pripeljali so ga v Podrago in ga tam zaslisevali. Ničesar jim ni izdal in ker se je pred njimi junaško zadržal, so ga jezno pokončali kar s puškinimi kopiti. In na Vrheh. Več takšnih dogodkov bi bilo vredno še posebej ohraniti zgodovini. Prav gotovo kurirji ne bi mogli obstati in opravljati svojega dela na tako nevarnem terenu in med gostimi sovražnikovimi postojankami, če ne bi za njihovo varnost in življenje skrbeli domačini po vaseh in naseljih gornje Vipavske doline in Vrhov. Bil je to čudovit zgled skupnega boja vseh ljudi za svobodo in neodvisnost, zgled in temelj današnje splošne ljudske obrambe in družbene samozastite.

In ne bi bili ljudje s človeškimi čustvi, če se ne bi ob vseh nevarnostih spletle pristrčne vezi med nekaterimi kurirji in mladimi dekletki po Vrheh in v Podragi. Bile so dovolj trdne in trajne, da so nekaj teh mladih parov pripeljale na skupno življenjsko pot, ko je bila vojna vihra mimo.

Toda do konca vojne so čakale kurirje še številne nevarnosti in hude preizkušnje. Poleti 1944 so sicer imeli skoraj dva meseca kar lep mir pred Nemci, saj so ti za določen čas celo zapustili svojo postojanko v Vipavi. Kurirji so se v glavnem zadrževali kar v neposredni bližini Podrage, kjer niso imeli nobenih skrbi s prehrano, dobro organizirana vas pa je skrbela s svojo Narodno zaščito tudi za njihovo varnost. Ko pa so Nemci začeli vse huje pritiskati tudi na Podrago, so se kurirji proti jeseni 1944 preselili za nekaj časa na območje Dobrave, Podbrega in Orehovice. Na karavli so se kurirji menjali, toda več jih je odhajalo, kot prihajalo. Posadka je še posebno oslabila po reorganizaciji kurirskih linij ob ustanovitvi 2. relejnega sektorja, ki je zajemal vso Primorsko. Takrat je bila ponovno vzpostavljena tudi kurirska postaja P-15 v bližini Komna na Krasu, kamor je bil s P-14 premeščen na delo velik del njenih kurirjev.

Nemško ofenzivo decembra 1944 so kurirji P-14 prebili nad vasjo Dobrava. Takrat je zanje skrbela in jim pripravljala hrano Curkova Marija iz Dobrave. Zvezo pa so medtem imeli z Jezevo družino iz Podbrega, kjer so jim prav tako nekaj kuhali, pomagala pa jim je pri tem še Pinterjeva Milka iz Podnanosa.

Tik pred to ofenzivo so kurirji izvedli še uspešno akcijo na skrivače v Podnanosu. Kurirjem je namreč prišlo na ušesa, da se ti skrivači organizirajo v nekakšno združenje »Črno uho«, da so oboroženi in da so že izvedli nekaj napadov na manjše partizanske skupine. Kurirji so jih potegnili iz skrivališč po vasi in jih poslali v postopek partizanskim oblastem na Tolminsko. Po tem posegu ni bilo nič več slišati o kakršnih črnih ušesih, pa tudi skrivačev ni bilo več.

Januarja 1945 so se kurirji s svojo P-14 nastanili za nekaj časa nad Orehovico. Tamkaj so za kurirje skrbeli domačini, posebno še Rojčeva in Martinova družina. Konec januarja pa jih je spet pritegnila gostoljubna Podraga in nastanili so se v njeni neposredni bližini. Takrat pa se je tudi za kurirje P-14 začelo najtežje obdobje njihovega boja za svobodo in opravljanja partizanske kurirske službe. Sovražnik je po zgornji Vipavski dolini postavil deset svojih postojank s skupaj nad 1820 vojakov. Od tega je bilo 550 policistov in gestapovcev, 195 italijanskih vojakov (alpincev, kvesturinov in karabinerjev), 46 fašistov salójske republike, 320 slovenskih domobrancev (bela garda, črna roka) in 700 drugih vojakov. Največji postojanki sta bili v Ajdovščini in v Vipavi; vsaka med njima je štela okrog 250 mož posadke.

Se huje je postalo proti koncu februarja in v marcu 1945, ko so na Vipavsko pridrli Mihajlovičevi četniki, Nedičeva srbska straža in pripadniki Ljotičevih fašistov, ki so se pred silovitim navalom NOV in JLA naglo umikali iz Srbije in drugih predelov Jugoslavije, da ne bi padli v roke Titovi vojski. Strahovito so se bali, da bi morali v tem primeru odgovarjati ljudstvu za svoje izdajalsko početje in zločine, ki so jih pod nemškim varstvom počeli skoraj po vsej Jugoslaviji. Bile so to še velike enote, čeprav že močno oskubljene. Nosile so visokodoneče nazive, kot na primer Dinarska četniška divizija, ki je v svojem sklopu imela dalmatinski, liški in bosanski korpus. Prav 503. bosanski četniški korpus je imel postojanke po Vipavski dolini in delno na Vrheh. Že pred tem, novembra 1944, je prišel na območje pod Snežnikom in Javorniki vse od zaledja Reke do Postojne Srbski dobrovoljski korpus, ki je štel okrog pet tisoč mož. Vse te jugoslovanske izdajalce je nemški okupator zadržal na Primorskem, da bi mu to strateško pomembno ozemlje pomagali varovati pred napadi enot 9. korpusa NOV in POS in pred prodiranjem Titove vojske iz Dalmacije in Hrvatske.

Kljub tako gosti sovražnikovi zasedbi Primorske pa je narodnoosvobodilno gibanje s svojo partizansko vojsko nenehno naraščalo in okupatorjevi vojski in policiji zadajalo hude vojaške in politične udarce. Tako je 18. brigada (Bazoviška) najprej 15. decembra napadla sovražno postojanko na Štajku, kamor so se komaj nastanili četniki z nekaj Nemci, naslednji dan pa je obkolila in napadla še postojanki v Skopem in Krepljah pri Dutovljah na Krasu. Operacije je vodil štab 30. divizije, v njih pa so sodelovali borci 18. Bazoviške in 17. Gregorčičeve brigade ter italijanske 20. tržaške udarne brigade. Po neuspelem napadu na fašistični postojanki v Skopem in v Krepljah (fašisti so dobili nemško pomoč iz Koprive in Štanjela) so se te enote NOV za nekaj dni nastanile na Vrheh v okolici Erzolja in vse tja do Dornberka.

Medtem je nemški štab za uničevanje tolpe pri upravi Jadranskega primorja (Adriatischen Küstenland) v Trstu po končanem čiščenju terena v Goriških Brdih in v Beneški Sloveniji načrtoval še novo, še širšo ofenzivno akcijo proti NOV. Zajela naj bi Banjško planoto, Trnovski gozd in Vipavsko dolino. Imenovali so jo decembrska ofenziva. Za cilj so ji postavili, nagnati vse enote NOV v Vipavsko dolino in jih tam uničiti, nato pa z verigo novih postojank zavarovati po obrobem višavju strateško pomembno cestno povezavo od Postojne po Vipavski dolini do Gorice. Za ofenzivo je sovražnik z vseh vetrov zbral razpoložljive vojske. Pobral jih je iz 10. in 15. SS policijskega polka, iz nemške 188. rezervne gorske divizije, iz italijanske fašistične divizije »X MAS«; ob teh so uporabili še prostovoljski policijski bataljon »Italien«, bataljon belogardistov in dele Srbskega prostovoljskega korpusa. Skupaj so tako zbrali okrog pet tisoč vojakov. Deset bojnih skupin naj bi iz Gorice, Solkana, Sv. Lucije (zdaj Most na Soči), Idrije, Hotedršice, Postojne, z Razdrtega, iz Sežane in iz Opatjega sela na Krasu osredotočeno prodiralo na osvobodeno ozemlje in partizansko vojsko potisnilo v Vipavsko dolino, kjer naj bi jo razbili in uničili.

To je bila prva izmed nemških ofenzivnih akcij »totalnega čiščenja« terena, ki jih je napovedal gaulaiter Jadranskega primorja dr. Friedrich Reiner v svojem govoru v Kranju 3. decembra 1944, ki so si potem tudi res sledile vse do aprila 1945.

Ni treba posebej povedati, da je tudi ta nemška ofenziva, ki se je začela 19. decembra, v glavnem udarila in prazno. Prišlo je sicer do številnih spopadov, v katerih pa so imeli sovražniki več izgub kot partizani. Tretjega dne, 22. decembra je na Bajnski planoti zaseda 3. bataljona 2. brigade VDV zadala italijanski fašistični koloni hude izgube in uničila so avtomobil njenega komandanta polkovnika Caralla. Pri tem so partizani zaplenili tudi podroben načrt celotne ofenzive in ga takoj dostavili štabu 9. korpusa NOV in POS. Načrtu je štab korpusa takoj prilagodil protiakcijo enot NOV. Sovražnik je že uvidel, da se je ofenziva izjalovila in je zato 6. decembra ustavil operacije. Posamezni spopadi so sicer še trajali in šele po 18 dnevih ofenzive je sovražnik potegnil vojske s terena in jih vrnil v matične enote.

Posadka relejne postaje P-14 se je ponašala tudi z lepo bojno zastavo, ki so jo kurirjem naredile in slavnostno izročile mladinke naselij Bogo-Mahnici na Vrheh. To je bilo sredi leta 1944. Če ni bilo na vidiku kakšne nevarnosti, so zastavo kurirji vsako jutro v svojem taborišču dvigali in zvečer spuščali z ustreznim pozdravnim obredom. Kurirji so se s praporom srečno prebili v svobodo in ga zdaj hrani Muzej NOB v Ljubljani.

Kurirji s P-14 so tudi sami opravljali vojaške akcije v svoji okolici, kadar je bilo to potrebno. Izkazali so se na primer v že opisani akciji na partizanske dezertarje in druge skrivače v Podnanosu in Porečah. Treba bi bilo še opisati, kako so oplenili nemško postojanko v Podnanosu, kako so zavarovali prevoz tiskarskega papirja s Krasa proti Postojni, in se pri tem spopadli z Nemci v Hruševju, kako so jih domačini reševali zanesljive smrti v Podragi, in v Mančah, pa o tem, kakšno velikansko srečo so imeli, da so ob pogostih srečanjih s sovražnikom sploh ostali živi in podobno.

Že po svojem odhodu s karavle P-14 je padel v boju z Nemci Mirko Čoha, ki je bil na postaji kurir in nato namestnik komandirja od septembra 1943 do oktobra 1944. Doma je bil iz Lokavca pri Ajdovščini, kjer je na domačem spomeniku padlim v NOB vklesano tudi njegovo ime.

Rekli smo, da se je na karavli 2 in relejni postaji P-14 ves čas njunega obstoja zvrstilo kar 43 kurirjev. Poglejmo, kdo vse in od kod so bili in jih naštejmo kar po abecednem redu.

Se nadaljuje

Zletni tabor jugoslovanskih tabornikov na Tjentištu

Od 2. do 12. julija letos so se jugoslovanski taborniki zbrali na svojem 7. zletu, ki so ga poimenovali »Večno huči Sutjeska«. Letos so se spustili v dolino herojev, na Tjentište, obujali spomine na boje na Neretvi in Sutjeski, prebrodili so številne poti, po katerih so pred štiridesetimi leti stopali naši borci. Z leta so nam poslali dva biltena, ki so ju medtem izdali. Med sestavki so zapisali tudi tega:

Prigode iz napornih dni

Ponavadi potrebuješ nekaj dni, morda tudi tednov, da

strneš vtise, ki se ti naberejo s poti. Če bi z naglico filmskega traku preletela vse občutke, zgrade in prigode s pohoda 3. dalmatinske brigade, že lahko potrdim, da so ves napor, ves znoj, vsi slabi trenutki pozabljeni in da je ostalo v nas sladko zadoščenje, da smo zmogli prehoditi tisto, kar so partizani v veliko hušjih razmerah. Vtisi s tridnevnega pohoda bodo verjetno še dolgo krožili med nami.

Najnapornejši del poti so bili vzponi. Takšna je bila tudi pot do Ljubin groba. Za nameček smo še malce zašli, zato so obupani vodniki do

izkazalo, da smo počivali le nekaj metrov stran od groba. Zmotilo nas je verjetno to, da grob sploh ni podoben grobu, temveč je samo kamnita plošča z napisom.

Kar se bo verjetno vsakemu taborniku za vedno vtisnilo v spomin, bo gotovo strmi spust z Lučkih Kolib. Še najbolj pogumni so se odločili, da bodo strmino »pregrizli« kar po zadnji plat.

Da smo prišli v dolino vsi blatni, raztrgani in mehkih kolen, ni treba posebej govoriti. Kaj bi šele bilo, če bi po isti strmini lezli navzgor in ne navzdol?

Tonja

Med brigadirji so tudi pionirji

Brigadirji z delovnih akcij po vsej Sloveniji sporočajo v svojih brigadirskih koledarjih o rezultatih, o sodelovanju z domačini in o svojih aktivnostih na področju interesnih dejavnosti. Večina je zadovoljnih v brigadirski uniformi, se pa seveda najdejo tudi taki, ki stokajo – pač kakor vedno in povsod. Na akcijah so tudi najmlajši, pionirji. O njih piše Vine Bešter:

Tako kot leta nazaj bodo, oziroma so že, tudi letos aktivni udeleženci mladinskih delovnih akcij v Sloveniji naši najmlajši – pionirji. Nekateri so vključeni v MDB, drugi, ki bodo večinoma odšli na akcije v drugi, tretji izmeni, pa bodo sodelovali v samostojnih pionirskih delovnih brigadah. Od leta 1976, ko so se začeli v Sloveniji pionirji zopet udeleževati MDA, organizirani v PDB, je preteklo dosti let, ki so prinesla s seboj tudi nekatere izkušnje. Ena od njih je ta, da je interes pionirjev iz leta v leto večji, da je vedno več takšnih, ki bi želeli obleči brigadirsko uniformo in pre-

živeti mesec dni v enem od brigadirskih naselij.

V letošnjem letu bo v Sloveniji delalo deset samostojnih PDB. Pripravo teh brigad vodijo centri za MDA pri OK ZSMS oziroma ustrezni organi pri občinskih zvezah DPM. Verjetno pa bo potrebno na tem področju narediti v prihodnje več, saj se pri pionirjih še bolj poznajo kvalitativne izvedene priprave. Pa naj bo to pravilna izbira mentorjev ali pa čimboljše poznavanje pionirjev z življenjskimi razmerami in delom na akciji.

Pri iskanju najuspešnejšega vključevanja pionirjev na MDA bo letos v drugi izmeni

republiške MDA Goričko '83 organizirana pionirska izmena. V izmeni bodo namreč delovale štiri samostojne PDB.

Interesne dejavnosti na MDA so področje, ki ga bo potrebno pionirjem še bolj približati, popestriti. To pa pomeni, predvsem boljše delo v pripravi na organizacijo posamezne MDA, kjer bodo sodelovali pionirji.

Predvsem bo potrebno delo osnovati na razširjanju lokalnih delovnih akcij. V glavnem imajo to pionirji zajeto že v programih svojih pionirskih organizacij. Udeležba na republiški, zvezni MDA pa bi bilo samo nadaljevanje tega. Če pogledamo sliko pri MDB, jo primerjamo s PDB, dobimo kaj različne podobe. Mogoče bi veljalo iz tega vzeti kakšno izkušnjo in jo prenesti v prihodnost.

Vsak petek se taborniki sestanejo. Najprej nas je vodila Karina, potem Simona in Janja. Tudi pionirji 1. r. radi hodijo k tabornikom in se učijo kuriti ognje. Če ne znajo, jim rade volje pomagamo mi, starejši taborniki. Paličice je treba skrbno nabrati, da je ogenj lep in da dobro gori.

LIDIJA FIJAVŽ, 2. r.
OŠ Stranice

Mednarodno mladinsko delo

O mladinskem prostovoljnem delu v teh dneh poročajo iz vseh krajev Jugoslavije. To je v poletnih mesecih najbolj popularna in koristna dejavnost mladinske organizacije, vendar ne smemo pozabiti, da je ZSMJ prav v teh mesecih aktivna tudi na mednarodnem področju. Tokrat nimamo v mislih mednarodnih srečanj in obiskov, ampak bolj množične, izobraževalne akcije na področju mednarodnih odnosov. Le malo mladih ve, da že vrsto let potekajo tudi mednarodne delovne akcije. Seveda so pogoji za udeležbo na teh akcijah nekoliko trši – poznati je potrebno jezik, tematiko, ki jo obravnavajo na akcijah (letos bo večina akcij obravnavala problematiko razoroževanja in aktivnosti mirovnih gibanj), deloma pa je potrebno tudi sofinancirati udeležbo. Prav zaradi takšnih pogojev se teh akcij udeležujejo posamezniki, ker vsaka nacionalna organizacija nima možnosti pošiljati večjega števila udeležencev. Letos se je prvič zgodilo, da smo obvestila dobili pravočasno, tako da bomo naše mladinke in mladince srečevali v Avstriji, Franciji, ZRN in celo v Egiptu.

Zelo zanimiva akcija bo Tabor narodnosti, ki ga organiziramo prvič. Idejo so dali pripadniki slovenske narodnosti v Italiji in Avstriji sami, z željo, da bi se med seboj še bolj spoznali in izmenjali izkušnje pri reševanju problematike zamejcev. To bo tudi priložnost, da se tudi naše mladinke in mladinci še bolj spoznajo s sovrstniki v zamejstvu. Pohvalno je tudi, da udeleženci delno sofinancirajo akcijo, na kateri bo poskrbljeno tudi za rekreacijo – kopanje, za dobro počutje pa bo poskrbelo osebje Dijaškega doma v Kopru.

Kot tradicionalna oblika izobraževanja mladih za mednarodne odnose bo na Deblem rtiču potekala Poletna politična šola klubov OZN. Udeležilo se jo bo približno 100 mladih iz vse Slovenije in tudi iz drugih republik. V program šole so vključili teme, ki bodo v jesenskemu programu dela ZSMS stalno navzoče – razoroževanje, alternativna gibanja, svet po UNCTADU, mednarodno leto mladine itd. Predavali bodo znani družbenopolitični delavci, kot so – Jože Božič, Ivica Znidaršič, Ivo Vajgel itd. Sami udeleženci bodo v večernih urah, ko ne bo več tako vroče, organizirali različne aktivnosti – okrogle mize, projekcije filmov in diapozitivov s področja delovanja osvobodilnih gibanj, pripravili bodo bilten in se udeleževali tudi na kulturnem področju.

M. K.

Podobe naših junakov

Ni res, kar v današnjem času trdi lepo število »učenih« ljudi, da so zgodbe iz NOB že leta preživete, da jih otroci enostavno ne marajo, vsaj takih čisto resničnih ne, da te zgodbe niso prava literatura in podobno.

V pogovoru s tovarišem, ki vodi na šoli pravišči krožek, smo slišali med drugim tudi tole:

– Pravljičice so otrokom še kako potrebne. Še bolj tedaj, ko jih dramatiziramo. Odrsko lahko priredimo res veliko zgodb, tako rekoč vse.

Nekega dne pa mi reče deček: Tovariš, povejte še kako partizansko! Saj ni treba, da jo je napisal pisatelj. Eno tako, ki ste jo vi sami doživeli in je ne boste nikoli pozabili.

– In kaj pravite drugi? pogledam po razredu.

– Da, partizansko!

V meni pravi alarm: resnično, doživeto, ni treba, da jo je napisal poklicni pisatelj. Torej, kako otrokom uslišati prošnjo? Vrniti se štiri desetletja v preteklost, nič drugega. Kot bi ustrelil iz topa, se mi spomin osveži in rečem: Povedal vam bom o poslednjih trenutkih savinjskega junaka, Miklavžkovega Jožka iz Prebolda.

Doma so imeli majhno kmetijo. Oče se je udeležil ruske revolucije, zato so mu pravili »rdečkar«. Bil je strog, obenem pa skrben oče. V družini je bilo več otrok. Jože je bil med starejšimi. Pravi, da je bil v osnovni šoli zelo živahen po bič. Bil je tudi žilave rasti in kot pravi narodna pesem... čedne in čvrste postave. V preboldski tovarni se je izučil za ključavničarja. In vedno je bil tam, kjer se je govorilo o telovadbi in politiki. Komaj je zrasel v fanta, že je moral v zapor. Skoraj tri leta je prebil v Sremski Mitrovici. Ko so se v Celju zbrali predvojni naprednjaki, je Jože na kavinski drog obesil rdečo zastavo, tekkel z njo po ulici in kričal: Delu čast in oblast! Dol s policijsko vlado!

Po naravi je bil izredno skromen in izreden tovariš in v Preboldu najboljši športnik. Čisto mlad je stopil v vrste komunistov.

Prišla je vojna. V Preboldu, v rojstnem kraju, je dobil od partije nalogo, da zbira borce za oborožen upor. Pri tem delu je napočil trenutek, 2. september 1941. Jutro je bilo še vedno odeto v temo, ko je hotel prečkati most čez Savinjo. Morda je hotel domov, morda je hotel povedati, da je še živ, da gre naprej v boj. Mogoče je nosil pomembno pošto v štab Savinjske čete?

Iz jutranje teme so stopile nejasne postave, zaróžljalo je orožje in v mrak se je zarezal glas: »Halt! Streljam! Halt!«

Kam? Vseposvobod so bili Nemci. Toda zbežati je treba, za vsako ceno uteči zverinam.

Jože je odskočil s ceste, a bilo je prepozno. Nemške krogle so dohitele junaka Savinjske doline. V kolku ga je skelela bolečina. Zdrobila ga je nemška krogla. V zadnjih trenutkih življenja je uničil vse, kar je imel pri sebi sumljivega. Tipa po žepih. Kje je pištola? Ni je. Mora biti nekje v bližini. In kaj brez pištole? Če dobijo Nemci živega? Nož! je pomislil. Žepni nož. Živega me ne boste dobili, preveč bi me mučili. Z nožem si je zadal nekaj globokih zarezov v mišičaste prsi. Ko so ga našli, je bil mrtev. Ničesar niso našli. Zato je nemška komanda v Prebol-

du ukazala pogreb z najožjimi svojci. Tam, kjer je na bregu Savinje herojsko padel junak – Miklavžkov Jože – stoji kos granita in na njem piše. Tukaj je padel Jože Turk – junak Savinjske doline.

Četrtošolci so tiho sledili pripovedi. Eden je vstal in vprašal.

– Bomo šli kdaj gledat, kje stoji spomenik?

– Nesli bomo rože, same rdeče nageljne...

In jaz naprej:

– Bil sem nekaj let starejši od vas in zdi se mi, da je bilo jeseni 1941. Seveda je bilo. Takrat sem služil kruh in žgance pri dveh ženskah v Šeščah blizu Prebolda. Mišlim, da je bilo nebo oblačno in noč se je kmalu spustila na zemljo. Pri večerji smo. Fižolova solata in kos ržene kruha. Kdor je hotel, je lahko popil tudi kozarec jabolčnika. Naenkrat na vežnih vratih: tok, tok, tok.

– Kdo kliče? sprašuje gospodinja.

– Slovenska vojska! je bil odgovor.

Verjemite mi ali ne, nisem si predstavljal slovenske vojske. Tudi slišal še nisem o njej. Bil pa sem nemalo presenečen, ko sta vstopila v kuhinjo dva korenjaka v civilni obleki, s pištolo v rokah in torbo na rami. Prepoznal sem ju; Rotov Marjan in Slandrov Ivan, oba iz Kaplje vasi pri Preboldu. Ivan je bil nekaj let starejši od mene. Ko smo stanovali v bližini

njegove domačije, sva skupaj pobirala po hišah staro železo in ga vozila v Celje. Naj zakličem – Ivan! Privil sem se v kot in molčal. Gledal sem izpod čela, gledal pištoli, gledal dva znana obraza. O Marjanu Rotu so vedeli, da je bil najmočnejši v starojugoslovanskem bataljonu, da je štirim nemškim policistom pobegnil sredi belega dne. Vedel sem, da se skrivata v gozdu. Tudi to sem vedel, da jih je v gozdu že več, mogoče dvajset Preboldčanov, nisem pa vedel, da se ti krepki fantje in dekleta imenujejo »slovenska vojska«.

– V imenu slovenske vojske, je rekel Ivan Slander. Prišla sva po hrano.

– V shrambo stopita in si naberita, je rekla gospodinja.

Ivan je snel nahrbtnik, ga razvezal in stopil v shrambo. Marjan pa je pogledal vsakega posebej in čez čas vprašal.

– Kdo bo šel naznanit nemškim žandarjem?

– Vsi smo molčali.

– No! je dvignil glas.

– Od nas nihče, je tiho dejala gospodinja.

– Pravi Slovenci ste! se je rahlo nasmešnil. Lahko noč, je rekel in odšel stražit pred vežna vrata.

Ivan je kar se da potihoma spravil v nahrbtnik, stopil v kuhinjo, povedal, kaj vse je vzel in da bo po zmagi vse povrnjeno. Nato pa je glasno dejal: Vse za svobodo slovenskega naroda! Odšel je v noč.

Vendar le za kratek čas, mogoče nekaj tednov. Ena sama sovražna krogla je upihnila življenje dveh preboldskih junakov; bila sta izdana.

Taka je bila ena izmed ur resničnih zgodb, učenci pa si jih želijo še več. Resnično več kot pa tisti, ki na vsa usta razglašajo, da gredo te žive zgodbe v pozabo.

Drago Kumer

zemlji, so bili sprejeti v malem, lepem bosanskem Jajcu.

Hura! Italija je kapitulirala, Mussolini je padel! Močnejši smo, več nas je! Pojdimo, preženimo tujce!

Tudi Nemcem gre slabo. Pred Stalingradom so se vdali. Bravo!

Dajmo naši! Zavzemite Turjak! Pobijte vse te lakomne izdajalske pse, ki so vas teptali. Borci plezajo čez streho... še en smrtni krik, eno življenje manj, še en kamenček v mozaik svobode in, hura! grad je naš! Kljub naporom, kljub žrtvam, je ljubezen do domovine zmagala.

Zbor v Kočevju. Tu so poslanci in tudi Boris Kidrič. Sprejeta je dolomitska izjava in pomembni sklepi za nadaljnji boj.

Zdravila sem se. Pravzaprav me je zdramil ropot okoli mene. Vsi so že vstajali. Oh, škoda, tovariš Zorman je končal s svojim pričevanjem, jaz pa bi še tako rada

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Slovenski narod, upor!

»Nisem več vzdržal, v meni je tlelo, v pesti skelelo, pa sem udaril!« je v Kmetovi pesmi zapisal Karel Destovnik-Kajuh.

V boj! Za našo zemljo, za naše pravice, za naš narod in jezik. Vse to je prežemalo naše ljudi, da so strnili bojne vrste. Med njimi je bilo veliko mladih, še celo premladih, da bi jim lahko naprtili breme revolucije. Napočil je dan vstaje slovenskega naroda – 22. julij, dan, ki se ga vsako leto posebej spominjamo, saj je prinesel začetek zmage in današnje svobode. Naši ljudje so šli v boj proti sovražniku z vero v zmago. Mladina Slovenije in vse Jugoslavije si je v tem boju skupaj z vsemi borci naše narodnoosvobodilne vojske pridobila ime, kakršnega naša vojska v vsej zgodovini naših narodov še nikoli ni imela. Tovariš Tito je ob neki priložnosti dejal: »Mladina je vedno z entuziazmom, ki je značilen zanjo, prevzemala največje breme in opravljala vse naloge, ki so bile postavljene pred njo, tako med osvobodilno vojno kakor v povojni graditvi. Prepričan sem, da bo tako tudi v prihodnje.«

Bo tako? Seveda bo, le kdo bi dvomil! Še naši najmlajši nas prepričujejo, da bi domovino branili za vsako ceno in da je njihova edina pot Titova pot. Res, da je počitniški čas in da so zaradi tega naši dopisniki z osnovnih šol nekoliko zatajili, pa jim ne zamerimo. Za nekaj iskrenih misli, ki pridejo iz otroških ust, smo si tokrat pomagali drugače. Ko sem šla ondan po Titovi ulici v Ljubljani, sem pred Namo naletela na dokaj bučno skupino našega mladega rodu. Večinoma so bili petošolci. Najprej so me malo sumljivo gledali in se hoteli še postavljati s svojim prerivanjem, ko pa sem jim povedala, kaj bi od njih rada izvedela, namreč, kaj bi storili, če bi se začela vojna, so se v hipu zresnili, pozabili na vragolije, ideje pa so kar deževale. Najprej so hoteli vsi biti pogumni, vsi bi šli v gozdove. Potem se je Aleš premislil in dejal, da bi raje organiziral pomoč partizanom po vaseh, saj je za to tudi treba biti pogumen. Alenka je sklenila, da bo zagotovo bolničarka, čeprav se ji zdi zdaj vsaka najmanjša rana groza. Tudi kurirja smo našli; Stanko mu je ime, priimka pa pravi, da zaradi varnosti ne izda, samo po imenu pa bi ga težko odkrili, saj je Stankov še veliko. Povedali so še, da imajo na njihovi šoli organiziran obrambni dan in tudi akcijo NNNP, kar vse prinaša nova razburljiva doživetja pa tudi nove izkušnje v njihovo vsakdanje življenje.

Dragi mladi sogovorniki, hvala za klepet, pa še kaj se oglasite v našem časopisu. Prepričana sam, da imajo ideje, ki prežemajo vas, korenine v skupnem zelniku vseh slovenskih in jugoslovanskih pionirjev.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

poslušala in premišljevala o junakih, ne tistih iz pravljic, ampak naših junakih, ki so dali življenje, da mi svobodno živimo. Zares so bili pogumni in mladi rod lahko s gotovostjo trdi: Junaki ste bili, ko ste živeli, za nas boste junaki, dokler bomo živeli mi.

Pa kaj sem mogla. Morali

KARLA in SIMONA
BERTALANIČ 7. a
OŠ Tone Čufar Jesenice
zgodovinski krožek

Moji vtisi ob pripovedi tovariša Zormana o letu 1943

Učence 6., 7. in 8. razreda nas je obiskal Stane Zorman, eden še živečih borcev, graditelj naše zgodovine. Zbrali smo se v prostoru pred učilnico angleščine in s pisali ter beleškami posedli po tleh. Čeprav tovariša Zormana še ni bilo, so mi misli begale v preteklost, v čas med vojno. Premišljevala sem o tisočih, ki so dali svoja življenja za našo prihodnost, o milijonih, ki jim je vojna pustila nezacepljene rane, o številnih, ki so umirali pod krvavimi rokami okupatorjev, pravični, nedolžni, a za tirane prezavedni ljudje...

Še bi premišljevala, dolgo, o teh junakih naše zgodovine, a prišel je tovariš Zorman, tudi eden izmed njih, in začel je pripovedovati o pomembnem in odločujočem 1943. letu. Na to leto, v katerem se je uničujoč vrti-

nec vojne najbolj razbesnel in je zahteval vedno več življenj ter krvi, je udarjen pečat pomembnosti. V njem je nejasni obris naše prihodnosti dobival vse jasnejšo podobo in nazadnje neizbrisno obliko, ki sloni na ljubezni, enakopravnosti ter enotnosti in je ni mogoče spremeniti ali uničiti. In zemlja je bila v tistem času prepojena z rekami krvi, ki pa je niso odžejale. Vpila je po novi krvi, po odkupnini za svobodo, po ljubezni. Naša domovina je prepojena s krvjo in krvi ni mogoče pozabiti, zato je Jugoslavija neuničljiva.

Tovariš Zorman je govoril tako prepričljivo in živo, da nisem opazila, kdaj je njegov glas v mojih mislih postal resnica... Delegati se zbirajo in kmalu bodo vsi tu. Sonce prelepo sije nad lepim me-

stecem Jajcem. To je 29. 11. 1943, dan drugega zasedanja AVNOJ. Tovariš Tito bo kmalu tu. Morda še ne sluti, da bo postal maršal, da bo ponos vse Jugoslavije. Vsi so prišli. Zasedanje je končano. Bilo je zelo uspešno in sprejeti so pomembni sklepi. V federativni domovini bodo vsi narodi enakopravni, vsi ljudje bodo enaki. Kralju Petru je prepovedana vrnitev v domovino, tovariš Tito je imenovan za maršala, o tem, ali bo Jugoslavija republika ali kraljevina, pa bo po vojni ljudstvo samo odločilo.

Vsi ti sklepi, tako zelo pomembni za prihodnost, vse te odločitve, ali bomo še naprej hlapci tujcev ali pa se bomo vzravnali in začeli novo življenje na svobodni, z našim bojem pridobljeni

Pogovor z borcem Stanetom Janom

Napisali so nam: Radi prebiramo svoje sestavke v TV-15 in upamo, da bo tako tudi tokrat. Oglašamo se vam z letovanjem iz Tolmina, ki ga organizira ZPM Koper.

Obiskal nas je starejši borec. Pripovedoval nam je svoja doživetja in zgodbe težkih revolucionarnih dni. Nekateri smo ga z zanima-

njem poslušali, nekatere pa so zanimale druge stvari. Proti koncu so ga nekateri spraševali o tem in onem. Z veseljem je odgovarjal na vsa vprašanja.

Kmalu smo se morali posloviti od Staneta Jana. Aplavz se je razlegel kot bi se ulila toča. Tovariš Jan je odšel, za seboj pa je pustil pri nas spomine na vojno.

DORIS HUMAR

V Gornji vasi, sredi Stranic živi teta Tinka. Nekoč smo jo šli obiskat. Usedli smo se pod drevo. Povedala nam je, kako so prišli Nemci v njihov zaselek. Pripeljali so se na motorjih, teta Tinka je takrat zajokala, ker je vedela, da ne bo več svobode tako hitro. Zdaj je vesela, ker lahko sadi rože in gleda vesele vnuke.

MANJA ADAMIČ, OŠ Stranice

Domovina

Domovina je sonce,
ki nam sije.
domovina je nežen oblak,
ki vse črne oblake prekrije:

Domovina je mati,
ki nas z mehko roko boža.
domovina je trava,
ki cvete kot roža.

Domovina je oče,
ki nas živeti uči.
domovina je Tito,
ki v naših srcih živi.

JOŽICA LUKAČ
4. a. OŠ Bakovci

Partija nas je učila discipline

Ondaj, ko so člani Zveze šoferjev in avtomehanikov Slovenije skupaj s prebivalci Žužemberka počastili spomin na 13. julij 1943, dan, ko so partizani prvič uporabili motorizacijo pri napadu na Žužemberk, niso pozabili na Franceta Smrke-Josta. Prvemu komandantu komande mesta Žužemberk (13. julija 1942 ga je imenoval Franc Leskošek-Luka) in častnemu krajanu žužemberške krajevske skupnosti so podelili spominsko diplomu. Prijetno presenečenje Jošt ni mogel skriti zadovoljstva in to je bil vzrok za pogovor.

Franc Smrke-Jošt rojen 14. septembra 1899, je okusil trpljenje že med prvo svetovno vojno. Kot mladeniča so ga poslali na italijansko fronto, kjer je bil pri Piavi težko ranjen in izgubil je oko. Poškodba pa ga ni motila, da ob koncu vojne ne bi vstopil med Maistrove borbe, ki so se borili za severno mejo. Po vojni je kljub ekonomskim težavam dokončal šole in postal uradnik računovodske

stroke in služboval pri cestnih odborih srezov in banske uprave.

Pri teh biografskih podatkih se vsili vprašanje, kako

se je lahko v lagodni službi rodila revolucionarnost. »Aktivna dejavnost pri Sokolu je tudi precej prispeva-

la, sicer pa sem bil kot državni nevaren kazensko premeščen, nazadnje v Kamnik, odkoder sem po prihodu Nemcev 1941, leta zbežal v Žužemberk. Junija 1941 je že bil sestanek, ki sta se ga udeležila tudi Lado Ambrožič Novljan in dr. Jože Rus. O vstaji smo govorili, sicer pa sem vse podrobno opisal v Kroniki Suhe krajine na 280 tipkanih straneh, pa žal ni založnika. In če zdaj začnem naštevati imena tistih iz vrste ponižnih in poslušnih ovčic, ki smo se strgali z verige duhovnih pastirjev in ubrali drugačno, našo, delavsko in borbeno pot, ti bo zmanjkalo papirja v bloku...» Če le more Jošt zaslu- čati pogovor na šaljivo plat, saj je tudi zbral in napisal precejšnje število suhokrajinskih anekdot. Z življenjem v današnjem trenutku pa pravi, da je zadovoljen.

»Pa ne samo zaradi tega, ker sem v pokopju in »odtrgan« od delovnega življenja. Ne. Človek mora biti zadovoljen ob dejstvu, da je Suha krajina, prej revna in pasiv-

na deželica, ki je dajala le tene kos kruha, doživela boljše čase. Koliko novih in obnovljenih hiš je zdaj; vodo- vod, telefon, otroški vrtec... Skoda je le, da se še ni uresničila pobuda o obratu Lito- stroja oziroma IMV v Suhi Krajini, da ne bi toliko naših ljudi res sredi noči hitelo na delavski avtobus, da jih po- pelje na delo.

Bolj kot prezgodnje vstaje- nje mojih rojakov pa me pe- kli to, da se tolikokrat dogo- vorjeno odlašala in odlašala, da ni odgovornosti. Ne bom go- drnjel, ker to ne zaleže, am- pak dobro se spomnim: naši starešine med NOB so bili zelo odgovorni. Če pa se je zgodilo, da kdo ni opravil na- loge, kot je bilo dogovorjeno, ali če je imel nepravilen odnos do soborcev, ni mogel biti več starešina. Postal je navaden borec. Čestokrat si je moral celo sam priboriti orožje. To je bila za partizana najhujša kazen. Dandanes pa žal marsikje takšne odgo- vornosti in doslednosti pri- manjkuje. Nas je partija uči- la discipline, poštenja – od- govornega opravljanja prev- zetih dolžnosti in zdaj je res skrajni čas, da odgovornost, poštenje in seveda delavnost dobijo pravo veljavo.«

Ob koncu pogovora ga po- prosim še za »najspomin« iz časa NOB.

»Saj sem že povedal, da sem jih veliko opisal v Kro- niki, in ker se ni našla založ- nika, jo tako še dopolnjujem. Prav zdaj se spominjam iz- najdljive in pogumne Anice Knafelc iz jame pri Žužem- berku, ki nam je kljub strogi italijanski kontroli čez blok iz Novega mesta prinašala sanitetni material, za kadike pa tudi tobak.

Nekega dne mi je poveda- la, da imajo tiste ženske, ki so jih aktivisti in partizani ostrigli zaradi druženja z Ita- lijani, prehod čez blok brez pregleda. Predlagala je, da bi se tudi ona dala ostrigiti, samo da bi nam lahko pomagala. In rečeno storjeno. Koliko partizanom potrebnega ma- teriala in obvestil nam je po- kojna Anica Knafelc prinela po zaslugi ostrizenosti! Zato me zaboli, ko slišim, da še danes zlobni jeziki razgla- šajo krivico o Anici Knafelc, ki je bila kasneje kot bolni- čarka na pohodu Štirinajste na Štajersko, umrla pa je za- radi posledic vojnih naporov 10. februarja 1971. Morda bo- do te vrstice zavezale zlobne jezike.«

Tekst ih foto: Staš

Neprištevne višje sile

Kaj vse so višje sile, še ni uradno ugotovljeno. To je koristno: vsakdo lahko po potrebi razglasi kakršenkoli vzrok ali razlog za višjo silo. Potrebe so res velike. vsak- danje in trajne ali zmeraj večje. Tako imajo višje sile dvojno naravo: bojimo se jih, ker nam vselej zagodejo čisto nepreračunljivo ali nepri- števno, kar nas ohromi, zbe- ga, vrže iz tira: toda prav to marsikomu pomaga, da se pri priči znajde, češ bile so pač višje sile!

Saj niti rakete proti to- či ne pomagajo zanesljivo – kaj hočemo višje sile! Ali: Vse se je podražilo – višje sile! Kdo pa je računal, da bodo izgube tako narasle, da bo inflacija prekosila samo sebe, da bo vsega primanjko- valo, da ne bo surovin, ne mazuta, ne elektrike ne kre- ditov, da bo nekakšna sve- totna gospodarska kriza tra-jala leta in leta, čeprav smo mi prvi zvedeli, da traja men- da že desetletja! Višje sile! Nobenega načrta, menda ni na vsem svetu, ki bi določal, kako je treba ugnati višje si- le, čeprav so se že v davni ljudje poskušali priljuditi višjim silam z nekakšnimi žrtvami, moledovanji...

Ze res, da imamo danda- nes načrte za prihodnost, za krajše in tudi obdobje več de- setletij, kar je seveda pravo izzivanje višjih sil. Tako ima- mo za vsako leto natančen načrt, koliko kruha si mora- mo pridelati ali koliko ga bo- mo smeli pojesti. Pravzaprav to ni čisto tako, saj se že več desetletij pridušamo, da mo- ramo pridelati dovolj kruš- nega žita, to je predvsem pšenice, tako da nam žita in moke ne bo treba uvažati. Dopovedujemo si, da bi pse- nico, koruzo itd. lahko celo izvažali. Lahko bi postali de- žela, recimo, slakorne pese (sladkorja), sončnic in soje (olja), lahko bi postali ne- kakšna evropska Argentina, kar pomeni, da bi mogli zala- gati z govedino pol sveta... Lahko bi... Kajpak, celo Dansko bi lahko prekosili z našimi prašiči ali bekoni, ka- kor se menda pravi tistemu mesu. Toda naj se nihče ne spreneveda! Naj se ne po- smejuje, ker se nam ne po- sreči, najsi počnemo karkoli, da bi pridelali vsaj dovolj pšenice za vse domače potre- be in bi ne delali vsako leto še nekakšnih dodatnih načrt- ov, koliko krušnega žita bo- treba (spet) uvoziti! Nikar se ne posmehujte – ne izzivajte višjih sil! Zlasti ne med že- tvijo! Utegnili bi se celo zgo- diti, da bi bilo na pšeničnih njivah kar šest milijonov ton pšenice, če že ne vsaj 5,8 mi- lijona ton, kolikor smo zra- čunali, da bi je bilo kar do- volj za naše skromne potre- be. (Celo prašiče in kure bi mogli radodarno pitati z zlatim zrnjem...) Nad nami so vendar višje sile! Pšenica je res lahko na njivah, toda koliko je bomo shranili v si- lose ali kašče, bodo odločale – višje sile! Preden bo žetev končana, bo pač deževalo, vrstile se bodo ujme, pšenica se bo otrsela, žetveni stroji ne bodo mogli dovolj hitro opraviti dela (recimo, da se bodo pokvarili)... Pšenico pa bo treba še odkupiti. Viš- je sile bodo torej imele zad- njo besedo, tako da bomo še- le zvedeli, koliko pšenice bo- treba (spet!) uvoziti. **efes**

Prešernovci in tomšičevci so praznovali

Prisrčen sprejem – tako kot se za štirideseti rojstni dan Gorenjske brigade spo- dobi (po zmagoslavni bitki

cem vojniki in starešine enote JLA, ki nadaljuje izročila te enote slovenske partizanske vojske.

la Branka Mamule. V času, ko se je začela proslava v kranjski vojašnici »Stane Žagar«, kjer domujejo nasle- dniki 7. SNOUB France Pre- šeren, pa je delegacija pre- šernovcev položila venec na grob vrhovnega komandan- ta tovariša Tita. Po slavnost- nem govoru poveljnika enote tovariša Špira Nikovića, ki je orisal bojno in razvojno pot prešernovcev, sta začela poveljstvo enote in odbor skupnosti Prešernove briga- de podeljevati najboljšim vo- jakom in starešinam prizna- nja in odličja ter spominske diplome.

★

Štiri dni pozneje, 16. julija, pa je bila v ljubljanski vojaš- nici »Boris Kidrič« sloves- nost ob 41. obletnici ustano- vitve prve slovenske narod- noosvobodilne proletarske udarne brigade »Tone Tom- šič«. Vojaki in starešine, ki

nadaljujejo izročila tomši- čevcev, so v svoji sredi pri- srčno pozdravili Vido Tom- šič in najmlajšo sestro revo- lucionarja Toneta Tomšiča Ančko Tomšič ter preživele borce-proletarce. Po govoru

poveljnika sedanje generaci- je tomšičevcev, Jova Uzelca, so vojakom in starešinam podelili priznanja, nagrade in odličja, nagajencem pa je v imenu legendarnih tomši- čevcev čestital Ivan Božič- Jovo.

**Foto: Marjan Ciglič
Tekst: Staš**

Jutri vsi na maraton Franja

Med množične prireditve, s katerimi bomo počastili dan vstaje slovenskega nara- da, sodi tudi »Kolesarski ma- raton Franja«. Udeleženci te verjetno najmnogičnejše ko- lesarske prireditve pri nas in ene večjih na svetu bodo ju- tri jutraj ob sedmih iz Tac- na, krenili na 155 kilometrov dolgo pot skozi Ljubljano, Vrhniko, Logatec, Idrijo, Cerkno, Kladje, Gorenjo vas, Škofjo Loko, Vodice in nazaj v Tacen.

Organizatorji so prejeli že več kot tisoč prijav, Kdor se še ni prijavil, bo to lahko stor- liti jutri na startu, saj bo pri- javna služba delala od pol še- stih jutraj dalje. Vse tiste, ki so se že prijavili, a še niso dobili startnih števil, obve- ščamo, da jih bodo prejeli na startu.

Vsak udeleženec maratona, ki bo do šestnajste ure pripeljal skozi cilj v Tacnu, bo dobil spominsko meda- ljo-partizanskega kolesarja, prvi trije v posameznih kate- gorijah še posebne medalje, zmagovalci po kategorijah pa pokale. Posebna prizna- nja bodo dobile tudi delovne organizacije, ki bodo imele največ prijavljenih kolesar-jev. Po prijavah sodeč ima za

to priznanje največ možnosti gorenje iz Titovega Velenja, ki je prijavilo 46 kolesarjev. PTT Ljubljana jih je prijavi- lo 20, Vozila, Integral, Stol ter Litostroj po štirinajst. Priznanja bodo prejele tudi družine, ki bodo uspešno prekosile progo.

Prijave je poslalo tudi veli- ko športnih društev. Zaen- krat ima največ prijavljenih KK Kamnik, pa KK Kokrica, Športno društvo Štucin in Janez Petercel. Organizator- ji so prejeli tudi prve prijave iz drugih krajev Jugoslavije. Dve prijavi sta iz Huma na Sotli in ena iz Siska. Prijavil pa se je tudi Ivan Polh, zdo- mec iz Zvezne republike Nemčije.

Na prireditve vabimo tudi borce, ki menijo, da lahko prevozijo progo v določe- nem času. Vse ostale pa, da s svojo prisotnostjo na startu in cilju maratona Franja po- častijo spomin na vse tiste, ki so darovali življenje za našo svobodo.

V izobraževalnem centru organov za notranje zadeve je še nekaj prostih postelj za tiste, ki bi želeli prenočiti in sveži odditi na pot. Cena pre- nočišča in obilnega zajtrka je le 250 dinarjev.

B. K.

Partizansko slavlje v Bazovici

V priredbi Tržaškega par- tizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič in pod po- kroviteljstvom vsedravnne zveze italijanskih partizanov VZPI-ANPI je v Bazovici odlično uspelo tridnevno »Partizansko slavlje«, ki je bi- lo posvečeno počastitvi 40- letnice padca fašizma, ustno- vitvi 9. korpusa, nastanku Partizanskega dnevnika, za- četku odporniškega gibanja v Italiji in ustanovitvi preko- morskih brigad. Pripravili so zanimivo dokumentarno raz- stavo o odporniškem giba- nju in narodnoosvobodil- nem boju, ki je zaradi svoje zgodovinske vrednosti nale- tela na veliko zanimanje obis- kovalcev.

Po pozdravnem nagovoru predsednika Tržaškega par- tizanskega pevskega zbora Igorja Pavletiča, ki je povzal današnji boj slovenske nara- dnostne skupnosti v Italiji za osnovne pravice s slavno raz- tidnjo narodnoosvobodil- nega boja in kmečkih pun- tov, sta spregovorila slav- nostna govornika Vida Tom- šič, ki je zastopala ZZB NOV Slovenije, in pa Maria Lizze- ra v imenu italijanskega

zdrženja partizanov ANPI- VZPI.

Tomšičeva je poudarila, da so Osimski sporazumi plod protifašističnega boja, trajni temelj prijateljskega sodelo- vanja med Italijo in Jugosla- vijo ter odpirajo neizčrpane možnosti za nadaljnjo obo- gatitev tega sodelovanja v duhu enakopravnih dobro- sosedskih odnosov. Prav ob- stoj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji in italijan- ske v Jugoslaviji pomeni bo- gatitev in krepitev intenziv- nosti medsebojnih odnosov.

Obe skupnosti tvorita živ most, preko katerega se pre- takajo širši tokovi družbeno- gospodarskega razmaha na območjih obeh sosednjih de- žel. Temeljev tega sodelova- nja ne morejo spodjesti na- cionalistično in šovinistično obarvani poskusi skrajne de- snice, da bi skalila te čvrste odnose. Tomšičeva je javno posredovala solidarnost ju- goslovanske javnosti z ita- lijanskimi demokratičnimi in protifašističnimi silami, obem- nem pa je ugotovila, da se boj slovenske narodnostne skupnosti uokvirja v širši boj za demokratično Italijo.

Zato je nujno, da italijanski parlament vendarle izglasuje globalni zaščitni zakon slo- venske narodnostne skup- nosti.

Senator Lizzero, ki je bil soborec Vide Tomšič v sklo- pu 9. korpusa, je v svojem govoru obravnaval skupni boj italijanskih in jugoslo- vanskih partizanov ter pove- ličal zgledne dobrososedske odnose med državama. Za- vlačevanje pri sprejemu glo- balnega zaščitnega zakona Slovencev v Italiji je označil kot sramoto italijanske repu- blike, ki se je rodila iz odpor- niškega gibanja. Zaustavil se je tudi pri zadnjih fašističnih izgrelih po slovenskih va- seh, ki predstavljajo sramot- no obliko nasilja. Če ne bodo odločno ukrepali odgovorni uradni krogi in kaznovali krivce, bodo v prvo vrsto stopili partizani sami.

Na »Partizanskem slavlju« so nastopili tudi Tržaški par- tizanski pevski zbor, godba na pihala iz Postojne, otroški ansambel TPPZ, zvrstila pa so se tudi športna tekmova- nja.

Boris Simoneta

tv-15 naš TOVARIS

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – urednik: JIVA DRLO – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JEŠH – naša organizacija; Lektor- redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnik uredništva: MIRA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENCAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-803-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35